

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

Περιοδικό του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ ■ τεύχος 29 – περίοδος Β ■ Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 2001

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 & Κλάδου, 105 65 Αθήνα
τηλ.: 3215 146/fax: 3215 147
e-mail: sadas-pea@tee.gr

'ARCHITEKTONES'
JOURNAL OF THE ASSOCIATION OF GREEK ARCHITECTS

Issue 29, Cycle B, September/October 2001
Vrysakiou 15 & Kladou, 105 65 Athens
tel.: 3215 146/fax: 3215 147

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: Παναγιώτης Γεωργακόπουλος
Αντιπρόεδρος: Αλέξανδρος Βράκας
Γεν. Γραμματέας: Θανάσης Παπάς
Ταμίας: Γιώργος Χαραλαμπίδης
Ειδ. Γραμματέας: Γιώργος Σημαιοφορίδης
Μέλη: Δημήτρης Αναστασιάδης
Κορίνα Δαγκλή
Παναγιώτης Δεσποτόπουλος
Ευάγγελος Λυρούδης
Δημήτρης Μαραβέας
Κώστας Μπαρδάκης
Γιώργος Παπαπαύλου
Νίκος Σιαπκίδης
Σήφης Φανουράκης
Πετρούλα Φατούρου

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ-ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ
Παναγιώτης Γεωργακόπουλος

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συντακτών τους.
Οι επίσημες θέσεις του ΣΑΔΑΣ και των άλλων
Συλλόγων Αρχιτεκτόνων δημοσιεύονται στη στήλη
Δραστηριότητες του συλλόγου.

Τιμή τεύχους Δρχ. 1

ΕΚΔΟΤΗΣ

Σωτήρης Δημακόπουλος
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΗ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕ
Αθήνα: Βουλιαγμένης 49, 116 36 Αθήνα
τηλ.: 9235 487-9/fax: 9222 743
Θεσ/κη: Βασ. Όλγας 181

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Όλγα Ερμανουηλίδου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Γιώργος Καλομηνίδης
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Κυριάκος Κοσμάς
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

Αθήνα: Λάμπης Δορλής, Βάνα Διαμαντοπούλου
Αρετή Κατή, Τάσος Σπανούδης, Ντίνος Δογορίτης
Θεσ/κη: Τέτα Μάη, Μαρία Θεοχαροπούλου
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Νίκη Δανιηλίδου
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
Γιώργος Βρεττάκος
DTP SERVICE

Extension, Γ. ΒΑΡΔΑΚΗΣ & ΣΙΑ ΟΕ
Φίλωνος 64 Δάφνη, τηλ.: 9735 563

ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

Περαντινός-Κανάκης ΟΕ

Φίλωνος 64 Χαραυγή, τηλ.: 9716 847
ΑΠΟΣΤΟΛΗ: Ευάγγελος Μοσχόφης

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

«Σημείωμα της σύνταξης» (σελ. 18)

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

«Δραστηριότητες Δ.Σ. ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ» (σελ. 20)

«4η Σύνοδος Προέδρων Αρχιτεκτονικών
Σχολών Ευρώπης» (σελ. 22)

Μ. Λεφαντζής, «Ρεμ Κούλχας: Μαθήματα
αρχιτεκτονικής άνευ διδασκάλου» (σελ. 25)

Γ. Σημαιοφορίδης, «Πράγματα γενικώς στραβά
στον κόσμο» (σελ. 26)

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ

EUROPAN 6 (σελ. 29)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

Αρχιτεκτονική και μελετοκατασκευή

Θ. Κ. Παπάς, «Οι αρχιτέκτονες και

η μελετοκατασκευή» (σελ. 56)

«Οι αρμόδιοι φορείς για το σύστημα της
μελετοκατασκευής» (σελ. 57)

Ν. Φυντικάκης, «Απόηχοι του συστήματος μελέτη-
κατασκευή» (σελ. 61)

Π. Κόκκορης, «Για τη μεταμόρφωση της αρχιτεκτονικής
σε υπηρεσιακή» (σελ. 63)

«Οι απόψεις των αρχιτεκτονικών γραφείων» (σελ. 66)

Τ. Κ. Μπίρης, «Μελετοκατασκευές: Αρχιτεκτονική σε
πακέτα» (σελ. 78)

ΕΙΔΗΣΕΙΣ (σελ. 80)

«Τρίτη Biennale Νέων Ελλήνων Αρχιτεκτόνων»

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ-ΕΚΔΟΣΕΙΣ (σελ. 81-82)

Φωτογραφία εξωφύλλου Α. Κωτσάκη

Επιθυμία του Συλλόγου είναι, να αξιοποιήσει τις απόψεις όλων των συναδέλφων μέσα από τις σελίδες του περιοδικού. Είναι δυνατόν, όλες οι συνεργασίες που θα αποστέλλονται στο περιοδικό, είτε υπό μορφή παρουσιάσεων έργων, θέσεων και επιστολών να καταχωρούνται στις σελίδες του.
ΤΑ ΑΡΘΡΑ ΠΟΥ ΘΑ ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ, ΠΡΕΠΕΙ ΩΠΩΣΔΗΠΟΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΔΙΣΚΕΤΑ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΝΤΑΙ ΜΕ PRINT-OUT ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Θα είναι πολύ χρήσιμο για όλους το περιοδικό να **ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ** και να ασκείται κριτική για το περιεχόμενο και την εμφάνισή του από όλους τους συναδέλφους.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κλαίρη Δήμα
Φάνια Δορκοφύκη
Γιάννης Ζερβός
Διονύσης Καννάς
Ειρήνη Κουφέλη
Αμαλία Κωτσάκη
Έλενα Λαϊνά
Μιχάλης Λεφαντζής
Ευφροσύνη Μαραγκού
Βασιλική Παναγιωτοπούλου
Αναστασία Πεπέ
Κυριάκος Πιπίνης
Γιώργος Σαρηγιάννης
Γιώργος Σημαιοφορίδης
Νίκος Σιαπκίδης

Η πρωτοφανής εξάπλωση του συστήματος της μελετοκατασκευής τα τελευταία χρόνια και η υπερίσχυσή του έναντι των άλλων τρόπων ανάθεσης μελετών –κυρίως έργων δημοσίου ενδιαφέροντος– καθιστά τη διερεύνηση της επιρροής του στην αρχιτεκτονική δημιουργία, αλλά και στην άσκηση του επαγγέλματος, επιβεβλημένη. Τα κτίρια-αρχιτεκτονικά παράγωγα των περιφημων «πακέτων», συχνά κοσμούν νευραλγικά σημεία των Ελληνικών πόλεων και καθορίζουν το δημόσιο χαρακτήρα τους.

Οι προσεγγίσεις και τα σχόλια των αρχιτεκτόνων που ασχολούνται συστηματικά με τις μελετοκατασκευές είναι πολύτιμα, μιάς και διατυπώνονται από συναδέλφους για τους οποίους το «πακέτο» αποτελεί καθημερινή πρακτική στην άσκηση του επαγγέλματος και όχι αντικείμενο για αφ' υψηλού κριτική.

Απευθυνθήκαμε σε αρχιτεκτονικά μελετητικά γραφεία διαφορετικής κλίμακας και εμπειρίας, προσπαθώντας να καλύψουμε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο εύρος απόψεων. Οι συνάδελφοι που ανταποκρίθηκαν δεν παρασύρθηκαν από τον υποφώσκοντα αρνητισμό του ερωτηματολογίου που τους δόθηκε και οι απόψεις που διατυπώθηκαν για τις μελετοκατασκευές ποικίλουν.

Κοινή διαπίστωση όλων είναι ότι πρόκειται για ένα σύστημα ανάθεσης άκρως προβληματικό, εξ αιτίας του τρόπου εφαρμογής του, χωρίς να διεκδικεί κάποια αρνητική μοναδικότητα. Συνώνυμο με αδιαφανείς διαδικασίες, διαπλοκή, αφανή κριτήρια αξιολόγησης και συμπεράσματα σκοπιμότητας, αντικατοπτρίζει την απαξίωση της μελέτης και του αρχιτεκτονικού έργου από την πλευρά του δημοσίου, άρα και την υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος.

Το πρόβλημα συνεπώς είναι ευρύτερο αφού θίγει μείζονα θέματα που αφορούν στο κοινωνικό σύνολο. Ας μη ξεχνάμε ότι ακόμη και μελέτες αποκαταστάσεως μνημείων και σημαντικών διατηρητέων κτιρίων με εξαιρετικά αυξημένες απαιτήσεις, δεν εξαιρούνται από τη στείρα διαδικασία του πολυαμφισβητημένου πακέτου.

Πρόσφατες στατιστικές αποδεικνύουν ότι το σύστημα της μελετοκατασκευής αποτελεί και μία από τις λίγες διεξόδους στην επίλυση του επαγγελματικού προβλήματος των αρχιτεκτόνων. Δίνει τη δυνατότητα σε νέους συναδέλφους να μελετήσουν κάποιο δημόσιο έργο με δεδομένη τη συνεχώς φθίνουσα διαδικασία των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, επιλύει το πρόβλημα της συνεχούς εργασιακής ροής στα πολυπληθή οργανωμένα μελετητικά γραφεία και κάτω από καλύτερες συνθήκες θα μπορούσε να ευνοήσει την καλή συνεργασία μελετητών-κατασκευαστών και την προώθηση καινοτόμων κατασκευαστικών λύσεων.

Στη συζήτηση για τη μελετοκατασκευή σπάνια θα συναντήσει κανείς ευμενή σχόλια, όμως είναι δεδομένο ότι η μελετοκατασκευή εδώ και αρκετά χρόνια αποτελεί μια πραγματικότητα που δεν μπορεί να αγνοηθεί, μιας και πέρα από τα επαγγελματικά συμφέροντα του κλάδου, αφορά και σε σημαντικά θέματα ευρύτερου ενδιαφέροντος

Για τους λόγους αυτούς αποφασίσαμε να αφιερώσουμε το τεύχος αυτό στο πολύπαθο θέμα της μελετοκατασκευής, το οποίο ασφαλώς παραμένει ανοικτό για συζήτηση. Σκέψεις, απόψεις και παρεμβάσεις των συναδέλφων αναμένονται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον ώστε να διερευνηθεί ο διάλογος και να συντονιστεί η αντιμετώπιση αυτού του μείζονος επαγγελματικού αρχιτεκτονικού και κοινωνικού θέματος.

Δ.Σ. ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Απόφαση πλαίσιο του Δ.Σ. για θέματα διεθνών σχέσεων και ΣΑΕ

Το Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-Πανελληνίας Ένωσης Αρχιτεκτόνων, τόσο προγραμματικά όσο και στην υλοποίηση των δράσεών του, προσπάθησε να δημιουργήσει καλύτερες προϋποθέσεις για τον τομέα των διεθνών σχέσεων. Η Συνδιάσκεψη της Αθήνας στις 4 και 5 Μαΐου 2001, με τους εκπροσώπους των Ευρωπαϊκών Ενώσεων των Αρχιτεκτόνων και επανειλημμένες συναντήσεις με εκπροσώπους μας, δημιούργησαν τη βάση για γενική επαναξιολόγηση του σχήματος διαχείρισης σε σχέση με τις εκπροσωπήσεις.

Γι' αυτό μετά από πρόκληση, πραγματοποιήθηκε ειδική συνάντηση την Τρίτη 9 Οκτωβρίου 2001 με όλους τους εκπροσώπους μας στην Σ.Α.Ε. (Συμβούλιο Αρχιτεκτόνων Ευρώπης), προκειμένου να γίνει γενική ενημέρωση επί ζωτικών θεμάτων που συζητούνται στις Μόνιμες Επιτροπές (Μ.Ε.), στις Ομάδες Εργασίας (Ο.Ε.) και στη Γ.Σ. της Σ.Α.Ε. και να αντιμετωπιστούν οργανωτικά θέματα.

Στη συνάντηση αυτή διατύπωσαν θέσεις και απόψεις οι εκπρόσωποί μας ως εξής:

- α. Για την Μ.Ε. 1
Εκπαίδευση και επικοινωνία
Ο συν. Μηνάς Αγγελίδης
- β. Για την Μ.Ε. 2
Εξάσκηση του επαγγέλματος
Ο συν. Σωτήρης Παπαδόπουλος
- γ. Για την Οικονομική Επιτροπή
Ο συν. Βαγγέλης Λυρούδης
- δ. Για τις Ο.Ε. της Μ.Ε. 1
 - δ/1 Ο.Ε. Επαγγελματικής φυσιογνωμίας
ο συν. Ίνης Μεσσαρέ
 - δ/2 Ο.Ε. Εκπαίδευσης και έρευνας
ο συν. Μηνάς Αγγελίδης
 - δ/3 Ο.Ε. Αρχιτεκτονικών διαγωνισμών
η συν. Γιάννα Μήτσου
 - δ/4 Ο.Ε. Περιβάλλοντος και αειφόρου αρχιτεκτονικής
η συν. Κορίνα Δαγκλή

Σημείωση

* Για την Ο.Ε. Αστικής και χωροταξικής ανάπτυξης απουσίαζε η συν. Ράνια Κλουτσινώτη

- ε. Για τις Ο.Ε. της Μ.Ε. 2
 - ε/1 Ο.Ε. Εμπόριο και υπηρεσίες
η συν. Άννα Μελανίτου

Σημείωση

* Για τις υπόλοιπες Ο.Ε. δεν υπάρχει εκπροσώπηση από τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ ούτε από το ΤΕΕ

Εκ μέρους του Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ παρέστησαν οι: Τάκης Γεωργακόπουλος, Πρόεδρος, Θανάσης Παππάς, Γενικός Γραμματέας, Γιώργος Σημαιοφορίδης, Ειδικός Γραμματέας, Κορίνα Δαγκλή, Γιάννης Ζερβός, Ευάγγελος Λυρούδης, Γιώργος Παπαπαύλου και Πετρούλα Φατούρου, μέλη.

Με βάση τις εισηγήσεις και τα συνοδευτικά υλικά που κατέθεσαν οι εισηγητές, έγινε συζήτηση η οποία επικεντρώθηκε στον τρόπο λειτουργίας των Μ.Ε. και των Ο.Ε. και σε προτάσεις για τη βελτίωσή τους, σε σχέση με τις οφειλόμενες επεξεργασίες και την αντίστοιχη επεξεργασία των θεμάτων στο Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

Στις παρούσες συνθήκες που:

- τα θεσμικά προβλήματα του κλάδου σε σχέση με τις συνθήκες άσκησης του επαγγέλματος και τις μεταβολές που προετοιμάζονται σε επίπεδο Ε.Ε.,
- τα θέματα εκπαίδευσης, κατάρτισης, πιστοποίησης σπουδών και επαγγέλματος και πρακτικής άσκησης,
- τα επαγγελματικά θέματα, τόσο στο χώρο της Ε.Ε. όσο και στον εθνικό χώρο (νέος 716 για τις μελέτες κ.λπ.), βρίσκονται στο επίκεντρο, προκύπτει πως όλοι οι αρχιτέκτονες και κυρίως οι εκπρόσωποί τους στη Σ.Α.Ε., πρέπει να εντείνουν την προσπάθειά τους για κοινές και αποτελεσματικές παρεμβάσεις με στόχο την προώθηση των στόχων μας.

Στόχος είναι η ενίσχυση της παρουσίας μας στις Μ.Ε. και τις Ο.Ε. της Σ.Α.Ε. με αποτέλεσμα την ισχυροποίηση της διαπραγματευτικής εμβέλειας του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ ως προς τις πολιτικές που αφορούν στην αρχιτεκτονική στον εθνικό χώρο.

Με βάση τα παραπάνω και ενόψει της δημιουργίας της ιστοσελίδας του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ στο διαδίκτυο, πρέπει να συστηματοποιηθεί η οργάνωση του υλικού -κειμένα, εισηγήσεις, αποφάσεις, ψηφίσματα- που πρέπει να τυγχάνουν άμεσης πρόσβασης, ώστε να ενημερώνονται όλοι οι συνάδελφοι για τα θέματα που τους ενδιαφέρουν.

Στην κατεύθυνση αυτή και επειδή δημιουργήθηκαν κάποιες υποχρεώσεις, συστήνεται ειδικό γραφείο Σ.Α.Ε. στα γραφεία του Συλλόγου, με γραμματειακή υποστήριξη και στόχο το συντονισμό των εκπροσώπων και την προετοιμασία των συναντήσεων.

Αποφασίζεται η μηνιαία συνεδρίαση όλων των εκπροσώπων στις Μ.Ε. και στις Ο.Ε. της Σ.Α.Ε. με στόχο την προώθηση επεξεργασιών και θέσεων. Προς αυτή την κατεύθυνση καλούνται όσοι συνάδελφοι ενδιαφέρονται να μετάσχουν, να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους στη Γραμματεία του Συλλόγου.

Συμπερασματικά, η συγκροτημένη λειτουργία του Γραφείου Σ.Α.Ε., με ανεξάρτητη γραμματειακή υποστήριξη και ο προγραμματισμός των συνεδριάσεων και των συζητούμενων θεμάτων με σκοπό την εισαγωγή τους στο Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ για λήψη αποφάσεων, αποτελεί το πρώτο οργανωμένο βήμα για την απρόσκοπτη λειτουργία της Επιτροπής σε μεσομακροπρόθεσμη βάση.

Τέλος, σε ό,τι αφορά στις εκπροσωπήσεις, θεωρούμε πως με βάση το ιδίωμα θεσμικό καθεστώς στον εθνικό χώρο, πρέπει να αναζητηθεί γενική συμφωνία με το ΤΕΕ για το πλήθος των Μ.Ε. και των Ο.Ε. στις οποίες θα πρέπει να συμμετέχουμε με εκπροσώπους από τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και το ΤΕΕ και για τα κριτήρια επιλογής των συναδέλφων αρχιτεκτόνων που θα καλούνται να εκπροσωπούν τη χώρα στα διάφορα όργανα και επιτροπές της Σ.Α.Ε. Προς αυτή την κατεύθυνση θα επιδιωχθεί συνάντηση για συνεννόηση με τη Δ.Ε. του ΤΕΕ με στόχο την αποτελεσματική παρουσία των εκπροσώπων μας στις Μ.Ε. και Ο.Ε. της Σ.Α.Ε. και την επίλυση των λειτουργικών και οργανωτικών προβλημάτων που εντοπίστηκαν, έως ότου υπάρξει πλήρης ανανέωση με δημόσια πρόσκληση και κριτήρια επιλογής:

4η Σύνοδος Προέδρων Αρχιτεκτονικών Σχολών Ευρώπης

Διερευνώντας το Μέλλον της Αρχιτεκτονικής Εκπαίδευσης υπό το Φως της Διακήρυξης της Βολογνα

Για τέταρτη συνεχή χρονιά πραγματοποιήθηκε στην πόλη των Χανίων από την 1η έως τις 4 Σεπτεμβρίου 2001, η Σύνοδος των Προέδρων (Πρυτάνων, Κοσμητόρων, Διευθυντών, Προέδρων) των Αρχιτεκτονικών Σχολών της Ευρώπης. Τη Σύνοδο αυτή οργανώνει κάθε χρόνο ο Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος για την Αρχιτεκτονική Εκπαίδευση (European Association for Architectural Education, E.A.A.E., που αποτελεί σύνδεσμο Ευρωπαϊκών Αρχιτεκτονικών Σχολών) σε συνεργασία με το Κέντρο Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου (Κ.Α.Μ.). Στη Σύνοδο συμμετείχαν 115 σύνεδροι (Πρυτάνεις, Κοσμητόρες, Διευθυντές ή εκπρόσωποί τους και συντονιστές προγραμμάτων σπουδών) που εκπροσώπησαν περισσότερες από ενενήντα Ευρωπαϊκές Αρχιτεκτονικές Σχολές, από όλες ανεξαιρέτως τις χώρες της Ευρώπης.

Η 4η Σύνοδος έχει ως τίτλο «Speculating the Future of Architectural Education in the Light of the Bologna Declaration». Βασικός της στόχος ήταν να διερευνηθούν οι τρόποι με τους οποίους οι Ευρωπαϊκές Αρχιτεκτονικές Σχολές θα ενταχθούν στο νέο ενιαίο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης, ο οποίος αναδύεται από τη Διακήρυξη της Βολογνα και των Συνόδων της Salamanca και της Πράγας. Ειδικότερα, η Σύνοδος αποτέλεσε μια καταγραφή των δυναμικών και των τάσεων που διαφαίνονται στις διαδικασίες προσαρμογής των αρχιτεκτονικών σχολών στο κλίμα της Διακήρυξης, των προβλημάτων που παρουσιάζονται και των ενδεχόμενων τρόπων επίλυσής τους. Παράλληλα, παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν περιπτώσεις Αρχιτεκτονικών Σχολών από διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες που έχουν ήδη προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις των προγραμμάτων σπουδών τους και απόψεις ευρωπαϊκών επαγγελματικών και ακαδημαϊκών φορέων, σχετικά με το περιεχόμενο και το σύστημα αρχιτεκτονικών σπουδών για ένα συμβατό πλαίσιο Αρχιτεκτονικής Εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Τη Σύνοδο πλαισίωσαν ως προσκεκλημένοι ομιλητές οι Stephan Behnisch, Ian Ritchie, William Curtis και Neil Leach.

Η Σύνοδος κατέληξε στη διαμόρφωση του παρακάτω κειμένου-ψηφίσματος.

Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος για την Αρχιτεκτονική Εκπαίδευση Χανιά 2001

Ψήφισμα

Σχετικά με την Αρχιτεκτονική Εκπαίδευση στον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης
Οι πρόεδροι των Αρχιτεκτονικών Σχολών της Ευρώπης (πρυτάνεις, κοσμητορες, διευθυντές, συντονιστές προγραμμάτων σπουδών) και οι εκπρόσωποί τους που συναντήθηκαν στα Χανιά κατά την 4η Σύνοδο των Προέδρων των Αρχιτεκτονικών Σχολών της Ευρώπης, από την 1η μέχρι την 4η Σεπτεμβρίου 2001, συζήτησαν σε βάθος το μέλλον της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και τις επιπτώσεις του στην εκπαίδευση των αρχιτεκτόνων.

Οι περισσότερες από τις ιδέες που εκφράζονται σε αυτό το πλαίσιο, υπήρξαν ο λόγος ύπαρξης του Ευρωπαϊκού Συνδέσμου για την Αρχιτεκτονική Εκπαίδευση (ΕΑΑΕ) εδώ και 25 χρόνια και το κέντρο του ενδιαφέροντος της συλλογικής προσπάθειας, των συνεδρίων, των εργαστηρίων, των προγραμμάτων και των δημοσιεύσεων. Σήμερα ο Σύνδεσμος εκπροσωπεί περισσότερες από 155 Ευρωπαϊκές Αρχιτεκτονικές Σχολές, από τις οποίες 100 σχεδόν, εκπροσωπήθηκαν στη συνάντησή.

Έχοντας λάβει υπ' όψιν τις πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν στο επάγγελμα και στην εκπαίδευση του αρχιτέκτονα και ειδικότερα:
Την Οδηγία 85/384/CEE (1985) για την αρχιτεκτονική εκπαίδευση και τις υποδείξεις της Συμβουλευτικής Επιτροπής Τη Χάρτα για την Αρχιτεκτονική Εκπαίδευση της UIA/UNESCO (1996).
Τη Συμφωνία και τις προτάσεις της UIA (2000)

Γνωρίζοντας την υπάρχουσα κατάσταση στη διαδικασία της Βολογνα.

Έχοντας πλήρη επίγνωση ότι η αρχιτεκτονική εκπαίδευση μπορεί να οδηγήσει σε ένα ευρύ φάσμα επαγγελματικών και ακαδημαϊκών σταδιοδρομιών.

Στο πλαίσιο:

Της Magna Carta Universitatum, 1988.
Της κοινής διακήρυξης των Ευρωπαϊκών Υπουργών Παιδείας στη Βολογνα το 1999.

Της συνόδου των Ευρωπαϊκών Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης στη Salamanca το 2001.
Της διακήρυξης των φοιτητών στο Geteborg το 2001.
Της Συνόδου των Ευρωπαίων Υπουργών Παιδείας στην Πράγα το 2001.

Υποστηρίζοντας την ανταλλαγή ιδεών και μεθόδων διδασκαλίας και έρευνας, αλλά και την ανταλλαγή φοιτητών και διδασκόντων μεταξύ των Σχολών στην προοπτική ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης βασισμένου στην διαφορετικότητα και την αμοιβαία κατανόηση.

Οι Πρόεδροι των Αρχιτεκτονικών Σχολών δηλώνουν τα ακόλουθα:

Οι σπουδές που οδηγούν σε δίπλωμα Αρχιτεκτονικής το οποίο εξασφαλίζει πρόσβαση στο επάγγελμα του Αρχιτέκτονα, πρέπει να έχουν διάρκεια τουλάχιστον 5 έτη ή να αντιστοιχούν σε 300 διδακτικές μονάδες ECTS επιπέδου δευτεροβάθμιων ανώτατων σπουδών («masters»), προκειμένου να καλυφθούν οι προϋποθέσεις που θέτουν τα προαναφερόμενα κείμενα I, II, και III.

Επιδιώκοντας ένα συγκρίσιμο, αλλά και ευέλικτο εκπαιδευτικό πλαίσιο, κάθε

Αρχιτεκτονική Σχολή μπορεί να αποφασίσει να οργανώσει τις σπουδές σε ένα ενιαίο (δηλαδή αδιαίρετο) πρόγραμμα σπουδών ή να τις διασπάσει σε δύο κύκλους (3+2 έτη ή 180 + 120 μονάδες ECTS), από τους οποίους ο πρώτος δεν μπορεί να εξασφαλίσει πρόσβαση στο επάγγελμα του Αρχιτέκτονα.

Η ΕΑΑΕ θα συμμετάσχει ενεργά στην ανάπτυξη του συστήματος διδακτικών μονάδων ECTS στις Σχολές μέλη της. Θεωρεί το σύστημα αυτό θεμελιώδες στην κατεύθυνση της κινητικότητας των σπουδαστών, της κατά ενότητες διάρθρωσης και ευελιξίας των προγραμμάτων σπουδών, αναγκαία στη διατήρηση της πολιτισμικής, τοπικής και παιδαγωγικής διαφορετικότητας, την οποία θεωρεί πολύτιμο χαρακτηριστικό της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη.

Η ΕΑΑΕ επιθυμεί να συμβάλει στην ανάπτυξη ενός συστήματος διασφάλισης και αποτίμησης της ποιότητας, προσαρμοσμένου στις ανάγκες της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης και σεβόμενου τη διαφορετικότητα. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει σαφές ότι η συμβολή δεν αφορά στην αξιολόγηση των διπλωμάτων από επαγγελματικές ενώσεις και κρατικούς φορείς των χω-

κάτω: Από τις εργασίες της 4ης Συνόδου των Προέδρων των Αρχιτεκτονικών Σχολών της Ευρώπης, Χανιά, 1-4 Σεπτεμβρίου 2001

ρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που οδηγεί στην αναγνώριση και επικύρωσή τους, αλλά στην εκπαιδευτική αξιολόγηση των προγραμμάτων στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής κοινότητας.

Η ΕΑΑΕ θα ορίσει μια αντιπροσωπευτική Επιτροπή σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και θα παρουσιάσει τα αποτελέσματα των εργασιών και τις προτάσεις της σχετικά με την αξιολόγηση του ενός ενιαίου ή των δύο κύκλων σπουδών (σύμφωνα με την παραπάνω παράγραφο 2) πριν το τέλος του 2002.

Οι Πρόεδροι των Αρχιτεκτονικών Σχολών υπογραμμίζουν τη δέσμευσή τους για περαιτέρω συνεργασία και συμβολή τους στην ανάπτυξη του χώρου της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη.

Χανιά, 4 Σεπτεμβρίου 2001

Οι Πρόεδροι και εκπρόσωποι Αρχιτεκτονικών Σχολών που συμμετείχαν στη Σύνοδο

«Προβλήματα & Προοπτικές της Αρχιτεκτονικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα»

Συνάντηση των 5 Τμημάτων Αρχιτεκτονικής των Ελληνικών Α.Ε.Ι. στα Χανιά

Αύγουστος – Σεπτέμβριος 2001

Το Κέντρο Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου (Κ.Α.Μ.), έχει και στο παρελθόν ενσωματώσει στο πολυδιάστατο πρόγραμμα των δραστηριοτήτων του, όπως είναι ήδη γνωστό, πολλές πρωτοβουλίες που έχουν ως αντικείμενο την εκπαίδευση των αρχιτεκτόνων. Οι πρωτοβουλίες αυτές εγγράφονται και στα πλαίσια της πολιτικής του Κ.Α.Μ. για τη στήριξη του αιτήματος ίδρυσης νέου Τμήματος Αρχιτεκτονικής στο Πολυτεχνείο Κρήτης.

Στην κατεύθυνση αυτή και στα πλαίσια της 4ης Συνόδου των Προέδρων των Αρχιτεκτονικών Σχολών της Ευρώπης που οργάνωσε η Ε.Α.Α.Ε., πραγματοποιήθηκε στα Χανιά με επιτυχία η πρώτη συνάντηση –ανταλλαγή απόψεων για τα «προβλήματα πάνω στις προοπτικές της Αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα»– των 5 τμημάτων Αρχιτεκτονικής των Ελληνικών Α.Ε.Ι..

Για την οργάνωση αυτής της Συνάντησης το Κ.Α.Μ. συγκρότησε μια Επισημημονική Επιτροπή από εκπροσώπους των πέντε Αρχιτεκτονικών Σχολών, η οποία προσδιόρισε τις θεματικές ενότητες των συζητήσεων και τον τρόπο διεξαγωγής τους.

Στα πλαίσια των συζητήσεων του Δημέρου με την πρωτοβουλία του Κ.Α.Μ. και τη συμβολή των 5 τμημάτων, οργανώθηκε μια μικρή έκθεση με ευθύνη του Κ.Α.Μ. και των Τμημά-

των Αρχιτεκτονικής επιλεγμένων σπουδαστικών εργασιών του Α' ή του Β' έτους σπουδών, η οποία διήρκεσε 15 ημέρες και κατά τη διάρκεια της Συνόδου των Προέδρων των Αρχιτεκτονικών Σχολών της Ευρώπης. Η έκθεση αυτή, η οποία απέσπασε ιδιαίτερα κολακευτικά σχόλια, θα εκτεθεί στο Ε.Μ.Π. μετά από αίτηση του Προέδρου του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π. και αργότερα, το 2002, στα Σκόπια, όπως ήδη έχει συμφωνηθεί.

Η συνάντηση ξεκίνησε με μια αποκαλυπτική εισήγηση του Δ. Κωτσάκη (Α.Π.Θ.), σχετικά με τα προβλήματα και τις προοπτικές που δημιουργούνται από τις αποφάσεις – εισηγήσεις των παραγόντων της Ευρωπαϊκής κοινότητας στη Βολογνία σχετικά με την εκπαιδευτική λογική των αρχιτεκτονικών σπουδών και τη σχέση τους με το επάγγελμα και την αγορά εργασίας.

Στη συνέχεια εθίγη ένας μεγάλος αριθμός θεμάτων που απασχολούν τα 5 τμήματα και καταγράφηκαν προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η αρχιτεκτονική εκπαίδευση στα Ελληνικά Α.Ε.Ι. γενικά και ειδικότερα τα 3 νέα τμήματα στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Ξάνθη), στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Βόλος) και στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Προβλήματα που αναφέρονται στην οργάνωση-διάρθρωση των σπουδών και τη χρονική τους διάρκεια στη συσχέτιση θεωρίας και πράξης, δηλαδή εκπαίδευση και επαγγελματική πρακτική και τέλος στις εξειδικεύσεις και τις κατευθύνσεις των τμημάτων και στους τρόπους με τους οποίους τα τμήματα προσεγγίζουν το θέμα της εισαγωγής στις Αρχιτεκτονικές Σπουδές.

Στη διάρκεια του διήμερου πραγματοποιήθηκαν 3 Συνεδρίες όπου διατυπώθηκαν πολλές ενδιαφέρουσες απόψεις γύρω από τα παραπάνω θέματα, καθώς και για τα προβλήματα δυσλειτουργίας των τμημάτων εξ αιτίας του μεγάλου αριθμού των φοιτητών που συμμετέχουν και των εγγενών οργανωτικών αδυναμιών των Ελληνικών Α.Ε.Ι..

Από τις εργασίες του διήμερου διαπιστώθηκε η ανάγκη ανάπτυξης ενός ουσιαστικού διαλόγου ανάμεσα στους εκπροσώπους των τμημάτων διδασκόντων και διδασκομένων για την αλληλοενημέρωση, το συντονισμό και τη βελτίωση των αρχιτεκτονικών σπουδών προς όφελος του κοινωνικού συνόλου γενικότερα και ειδικότερα των πόλεων που φιλοξενούν τα τμήματα και των ευρύτερων περιοχών τους. Για το σκοπό αυτό το Κ.Α.Μ. ανέλαβε να οργανώσει σε συνεργασία με τα τμήματα την επόμενη συνάντηση στα τέλη Αυγούστου 2002. Τα θέματα και τις εκδηλώσεις της συνάντησης θα ορίσει επιτροπή εκπροσώπων των 5 τμημάτων που θα συγκροτηθεί με πρωτοβουλία του Κ.Α.Μ.

Ρεμ Κούλχας: μαθήματα αρχιτεκτονικής άνευ διδασκάλου

• Μιχάλης Λεφαντζής • αρχιτέκτων, διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών

Η αρχιτεκτονική επικαιρότητα στην Ελλάδα, γίνεται ολοένα και πιο ενδιαφέρουσα. Η έλευση, έκθεση και προβολή από τα Μ.Μ.Ε του έργου του Σαντιάγκο Καλατράβα, με επακόλουθο την ανάληψη μιας σειράς ολυμπιακών έργων, η παρουσία του Ρέμ Κούλχας, με την ομιλία του στο Βυζαντινό Μουσείο, όπως βέβαια και η τελική επικράτηση της πρότασης Τσούμι-Φωτιάδη για το Μουσείο της Ακρόπολης, αποκρυσταλλώνουν τον πρώτο πυρήνα αυτού που θα μπορούσε να ονομαστεί μελλοντικά, ως το «ελληνικό» πρόσωπο μιας διεθνούς αρχιτεκτονικής. Κι αυτό γιατί με φόντο πάντα την ασθμαίνουσα νεοελληνική πόλη, γίνεται ίσως φανερό πως η παρουσία και η πολυμέτρητη προβολή αυτού του προσώπου στο χώρο της δράσας επικαιρότητας, φαντάζει σε γενικές γραμμές ως μάθημα «καλής» αρχιτεκτονικής με στόχο τον παραδειγματισμό και τη διδαχή τόσο των ελλήνων αρχιτεκτόνων, όσο βέβαια και της κοινής γνώμης η οποία καλείται να εκπαιδευτεί και να γαλουχηθεί με τις τελευταίες τάσεις και ρεύματα της διεθνούς αρχιτεκτονικής σκέψης και πράξης.

Ανάμεσα σε αυτά τα μαθήματα καλής αρχιτεκτονικής, δεν ξέρει κανείς τι να πρωτοδιαλέξει: το λαμπρό επικοινωνιακό πρόσωπο/πρότυπο της αρχιτεκτονικής πράξης του Καλατράβα, ή την εκρηκτική επικοινωνιακή πρακτική που διαθέτουν οι κοσμογονικές θεωρήσεις του Κούλχας;

Ίσως δεν είναι δόκιμο να υπεισέλθουμε στις ουσιώδεις διαφορές των δύο αυτών προσεγγίσεων, παρά μόνο να πούμε πως αμφισβητώντας το μημειώδη φορμαλισμό του πρώτου, τείνουμε να προτιμήσουμε το βάθος πεδίου των προβληματισμών του δεύτερου. Κι ενώ ο Καλατράβα στο αξιολόγο μάθημά του στοιχειοθετεί έναν εκλεπτυσμένο κώδικα δημιουργίας, επιχειρώντας να αποδώσει στην καλλιτεχνική του πράξη τη θεωρία που της αρμόζει ως δάσκαλος της αρχιτεκτονικής, ο Κούλχας στο συνολικό του έργο αρθρώνει κάτι πολύ πιο ενδιαφέρον και σημαντικό – αν όχι μοναδικό: εντοπίζει, ερμηνεύει, σχολιάζει, παραληρεί, παροτρύνει, παρενοχλεί, επιτίθεται, διαλέγεται, διατείνεται, προβλέπει και διαβλέπει το μέλλον, χωρίς όμως ποτέ να διδάσκει ή να δείχνει πως θέλει να διδάξει.

Άλλωστε, στον καλώς εννοούμενο προσδιορισμό πως η αρχιτεκτονική εμπειρία δεν διδάσκεται, πως αποτελεί βιωματικό αγαθό που λαμβάνεται

με την πάροδο του χρόνου, ο Κούλχας απαντά, προσφέροντάς μας μια μέθοδο άνευ διδασκάλου ή καλύτερα μια μη μέθοδο, μέσα από την οποία μας υποκινεί να διυλίσουμε τα θραύσματα της αρχιτεκτονικής σκέψης του εικοστού αιώνα, αφήνοντάς τα να αιωρούνται στο προσκήνιο των αρχιτεκτονικών μας αναζητήσεων και οραμάτων, ως αναπάντητα άλλα γνώριμα και αξιοποιήσιμα ερωτηματικά.

Ο Κούλχας δια ζώσης στην ομιλία του στο Βυζαντινό Μουσείο, απέδειξε πως η κριτική που αφορά την αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη, μπορεί να είναι εκ του σύνεγγυς γόνιμη και δημιουργική. Ο αφορισμός εκ μέρους της επιστημονικής μεθόδου και της επιζητούμενης αποτελεσματικότητας δεν αποτελεί, όπως πολλοί θα περίμεναν, μια επιτηδευμένα λανθάνουσα εννοιολογική προσέγγιση. Ο Κούλχας δεν απορρίπτει, δεν προσομοιάζει, κατουσίαν δεν αμφισβητεί, μονάχα αντιπροτείνει, αποδομώντας τα ιδεολογικά δίπολα, συγκρίνοντας, συνδυάζοντας και συσχετίζοντας άλλοτε μνημοτεχνικά άλλοτε ποιητικά, το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της αρχιτεκτονικής.

Ο ορισμός του Ρυποχώρου, όπως χαρακτηριστικά τον ονομάζει, συνδυάζει όλα τα παραπάνω, μιλώντας για την γέννηση μιας πολυσυλλεκτικής μη χωροθετημένης κοινότητας, η οποία ως γεωγραφικά ανεξάρτητη κινούμενη μητρόπολη, θα παγκοσμιοποιεί με εκφραστικό μέσο την ίδια την τοπικότητα.

Επιχειρώντας μια αντιστικτική συσχέτιση του σύγχρονου νομαδισμού με την καθόλα «ευνομούμενη» κινητικότητα των πολυπολιτισμικών δικτύων, ο Κούλχας μας προτρέπει τελικά να δούμε κάτω από το πρίσμα της δικής του προσωπικής ετυμηγορίας έναντι του σύγχρονου –ερχόμενου ή απερχόμενου– πολιτισμού. Μας παροτρύνει να παρακολουθήσουμε μια σειρά μαθημάτων αρχιτεκτονικής στα οποία δάσκαλος θα είναι ο Χώρος τον οποίο εμείς οι ίδιοι αντιλαμβανόμαστε και ορίζουμε, περισσότερο ως άνθρωποι και λιγότερο ως αρχιτέκτονες.

Αν κάποιος εν τέλει καλούνταν να διατυπώσει ένα μότο για την αρχιτεκτονική επικαιρότητα αυτής της περιόδου, αυτό θα ήταν:

Ab Ono Κούλχας, Καλατράβα Media Res!...

«πράγματα γενικώς στραβά στον κόσμο»*

• Γιώργος Σημαιοφορίδης • αρχιτέκτων

Α. «Ως μια ελεγχόμενη κατεδάφιση»

Ο Aaron Swirski, ένας από τους αρχιτέκτονες του WTC έδωσε μια συνέντευξη στην «Jerusalem Post», λίγο πριν την κατάρρευση του δεύτερου πύργου.

«Άκουσα ότι ο ένας από τους δύο πύργους κατάρρευσε. Είναι απίστευτο, γιατί τα σχέδια αυτού του κτιρίου προέβλεπαν ακριβώς την πιθανότητα ενός τέτοιου ατυχήματος, μιας σύγκρουσης αεροπορικής, πράγμα που συνυπολογίσαμε στο σχεδιασμό του. Οι δύο πύργοι κατασκευάστηκαν σε μορφή «σωλήνα», έτσι ώστε αν κάναμε μια τρύπα σε ένα από τα δύο κτίρια, η υπόλοιπη κατασκευή να διατηρήσει την αυτοδυναμία της και να μην καταρρεύσει. Αυτό όμως που συνέβη σήμερα είναι πράγματι απίστευτο!!!

Υπήρξε ήδη μια έκρηξη το 1993 που διάτρησε το κτίριο στη βάση και ακριβώς χάρη στη συγκεκριμένη δομή/κατασκευή, το κτίριο δεν κατέρρευσε. Την εποχή της κατασκευής του, τα αεροπλάνα ήταν μικρότερων διαστάσεων απ' ό,τι σήμερα. Το μέγεθος των αεροπλάνων που προσέκρουσαν στους πύργους ίσως να εξηγεί την κατάρρευση. Είναι η μόνη εξήγηση που μπορώ να σκεφτώ...

Μια άλλη τραγική διαπίστωση είναι ότι κάθε όροφος, κάθε επίπεδο του κτιρίου είναι ανεξάρτητος από τους άλλους, εντελώς ερμητικός/στεγανοποιημένος. Η εκκένωση ενός τέτοιου κτιρίου, αποτελεί πραγματικό εφιάλτη... Είναι πράγματι πολύ δύσκολη. Αν υπάρχει επείγουσα κατάσταση, οι ανελκυστήρες δεν είναι διαθέσιμοι και πρέπει συνεπώς η εκκέ-

νωση των ανθρώπων/ατόμων να γίνει από τις σκάλες. Φαντάζεστε να κατεβαίνουν με τα πόδια περισσότερους από 100 ορόφους...

Επίσης, αυτός ο τύπος του κτιρίου δεν διαθέτει πυροσβεστήρες, καθότι το σύστημα του κατεπεύγοντας σε περιπτώσεις πυρκαγιάς βασίζεται σε παγίδες καπνού, απαγορεύοντας θεωρητικά τη διάδοση της φωτιάς από το ένα όροφο στον άλλο. Σε κάθε περίπτωση, τα άτομα που βρισκότουσαν στους ορόφους πάνω από αυτούς που διατρήθηκαν από την πρόσκρουση των αεροπλάνων δεν είχαν καμιά τύχη για εκκένωση πριν την κατάρρευση. Το κτίριο δεν είχε τέτοια πρόβλεψη...

Οι εν θερμώ διαπιστώσεις του Swirski επαληθεύθηκαν λίγο αργότερα από εμπειρογνώμονες, ειδικούς σε κατεδαφίσεις κτιρίων. Σε συζήτηση στο CNN, ο Tod Rittenhouse επιβεβαίωνε τους λόγους της κατάρρευσης που οφείλονταν στην καταστροφή κτιρίων σημείων του εξωτερικού χαλύβδινου πλέγματος των κολώνων από την πρόσκρουση των αεροπλάνων και του εσωτερικού πυρήνα από την εξαιρετικά υψηλή θερμοκρασία της επακόλουθης πυρκαγιάς.

«Η κατάρρευση των διδυμων πύργων έμοιαζε ως μια κλασικά ελεγχόμενη κατεδάφιση», ανέφερε ο Mike Taylor, εκπρόσωπος του Εθνικού Συλλόγου Εργοληπτών Κατεδαφίσης. «Σε ελεγχόμενη κατεδάφιση, τα εκρηκτικά δεν τοποθετούνται μόνο στους χαμηλότερους ορόφους αλλά διαδοχικά στο 1/3 περίπου του κτιρίου... Η έκρηξη σε υψηλότερους ορόφους δίνει στην κατάρρευση μια δυναμική κατωφερή στιγμή, καθώς η βαρύτητα έλκει το πλήρες φορτίο των πάνω ορόφων προς τα κάτω, με μορφή χιονοστιβάδας. Στην περίπτωση των διδυμων τα εκρηκτικά αντικατέστησαν οι προσκρούσεις των αεροπλάνων».

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως χάρη στην κατασκευή –που είχε προστατεύσει το κτίριο στην έκρηξη του 1993– και το επακόλουθο είδος κατάρρευσης, απεφεύχθη μια ευρύτερη καταστροφή στον περιβάλλοντα χώρο, περιορίζοντας το δράμα στα 7 κτίρια του συγκροτήματος. Συγκεκριμένα, το γιγαντιαίο χαλύβδινο πλέγμα έδωσε διάρκεια 62 (WTC2) και 105 (WTC1) λεπτών στους δύο πύργους πριν την κατάρρευση (πιθανόν σε άλλη περίπτωση τα κτίρια να κατέρρεαν αμέσως).

Β. «Πως επανασηματοποιείται η πόλη από το φαντασικό;»

Σε μια από τις φωτογραφίες που χρησιμοποιήθηκαν στη δημοσιοποίηση της Έκθεσης «Μεταλλάξεις» (Μπροντβόκ, Νοέμβριος 2000-Απρίλιος 2001), βλέπουμε το νότιο τμήμα του Μανχάταν, με τους διδυμούς πύργους, φωτογραφημένο από το κέντρο της πόλης. Η διδασκαλία που συνοδεύει την εικόνα αναφέρει: «Πως επανασηματοποιείται η πόλη από το φαντασικό;» Η αναφορά γίνεται μάλλον

στην αποκαλυπτική, σχεδόν προφητική δύναμη του κινηματογράφου και των ΜΜΕ...

Στη μνημειώδη ταινία «Απόδραση από τη Νέα Υόρκη» (1981) του Τζον Κάρπεντερ, ο πρωταγωνιστής Kurt Russel, το επονομαζόμενο «φίδι», αναλαμβάνει, στο έτος 1997, μια απίθανη αποστολή, εξαγοράζοντας το υπόλοιπο της ποινής του: να μεταβεί στο νησί του Μανχάταν- που έχει μετατραπεί από το 1988 σε τεράστια φυλακή για κάθε καρυδιάς καρύδι- για να αναζητήσει τον απωλεσθέντα Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών, του οποίου το αεροσκάφος συνετρίβη μετά από αεροπειραγία στην περιοχή του νότιου Μανχάταν, μαζί με τον χαρτοφύλακα στον οποίο βρίσκεται κασέ-τα με διάγγελμα για την τύχη του κόσμου.

Το ενδιαφέρον της ταινίας είναι ότι η φαντασία αγγίζει την πραγματικότητα: η Νέα Υόρκη-γιγαντιαία φυλακή μεγίστης ασφάλειας, με όλα τα σημάδια της μητρόπολης σε αποσύνθεση: κατεστραμμένα κτίρια, επικίνδυνοι τρωγλοδύτες, ακαταλόγιστη βία.

Το «φίδι» σ' αυτή την επικίνδυνη αποστολή έχει μόνο έναν τρόπο να διεισδύσει απαράτηρτος στη ΝΥ που περιβάλλεται από ένα γιγαντιαίο τείχος απομόνωσης και ελέγχου: από τους διδυμούς πύργους και WTC!!! Πράγματι, σε μια συγκλονιστική σκάνες παρακολουθούμε –με κομμένη την ανάσα– την ανώμαλη προσγείωση του ανεμόπλανου του «φιδιού» στην ταράτσα ενός από τους διδυμούς πύργους, την κατάβαση του πρωταγωνιστή, μέσω του ταχυανελκυστήρα, μέχρι τον 50ό όροφο και στη συνέχεια την έξοδό του με τα πόδια στην πόλη των ερειπίων.

Η καταστροφή του ανεμόπλανου και η αδυναμία απόδρασης από τους πύργους, σε μια άλλη σκάνες της ταινίας, είναι η αλληγορική προαναγγελία της 11ης Σεπτεμβρίου 2001...

Γ. «Μια σιλουέτα που να καλοστέκεται...»

Είναι γεγονός πως οι «σωληνωτές» κατασκευές των διδυμων πύργων του WTC, παρότι εγγράφησαν στο συλλογικό υποσυνείδητο των Νεοϋορκέζων και ολόκληρου του πλανήτη, δεν έτυχαν καλής υποδοχής μετά την αποπεράτωσή τους το 1973 – κι αυτό όχι μόνο γιατί με τους 110 ορόφους και τα 411 μ. ύψους κατέρριψαν –μετά από 40 χρόνια– το μύθο του Empire State Building ή επειδή στα πλαίσια της ενεργειακής κρίσης κινδύνευαν να μείνουν δίχως πελατεία...

Προϊόν ενός εγχειρήματος που ανήκει στη σφαίρα του «εμμεγέθους» –αρκεί μόνο να αναφερθούν τα 12-15 εκατομμύρια τετραγωνικά πόδια γραφειακών χώρων, τα 350 εκατ. δολάρια κόστους, ο 50.000 υπάλληλοι και οι 150.000 ημερήσιοι επισκέπτες, οι υπόγειοι χώροι στάθμευσης για 16.000 θέσεις, οι 5 γραμμές υπόγειου σιδηροδρόμου– και της φιλόδοξης πολιτικής του Οργανισμού Λιμένος της Νέας Υόρκης και του New Jersey αλλά και του David Rockefeller, αποτελούν μια από τις πιο σκληρές επεμβάσεις αστικής ανανέωσης (urban renewal) στη δεκαετία του 1970. Η επιλογή των αρχιτεκτόνων ωστόσο δεν είναι τυχαία: πρόκειται για τα γραφεία των Minoru Yamasaki Associates και Emery Roth & Sons. Ο Minoru Yamasaki (1912-1986) θεωρείται ως ένας από τους σημαντικότερους εκφραστές μιας «απελευθερωτικής» υφολογικής/στιλιστικής αναζήτησης σε σχέση με

τους κανόνες του «διεθνούς στίλ», κατά την περίοδο στην οποία η τελειομανής απήχηση του Mies οδηγεί σε μορφολογικές παρεκκλίσεις. Ο ιαπωνικής καταγωγής αρχιτέκτονας, αποτελεί στη διάρκεια της κρίσης του μεσαιωνού μοντέλου, έναν πόλο που χαρακτηρίζεται, προσφέρει την ανανέωση του περιβλήματος με το μορφολογικό εμπλουτισμό του τοιχοπετάματος. Ο αρχιτέκτων προσπάθησε να αποδοσει την ανθρώπινη κλίμακα: στην πλατεία των 2 εκταρίων και στον περίγυρο των κτιρίων –που λέει ότι την εμπνεύστηκε από την πλατεία του Αγ. Μάρκου– και στην αισθητική αντιμετώπιση του χαλύβδινου πλέγματος με τις γοθθίζουσες απολήξεις.

Η απαλλοτρίωση μιας πολυπληθούς συνουσίας του ιστορικού κέντρου μετέλλαξε ριζικά την ισορροπία στο δίκτυο επικοινωνίας της πόλης, δημιούργησε τις συνθήκες για μια γενική επαναδιάρθρωση και αλλοίωσε αναπότρεπτα το αστικό περιγύρωμα. Ο Yamasaki αντιμετώπισε αυτή την πρόκληση με τα εξής λόγια: «το βασικό πρόβλημα είναι να βρούμε μια ωραία μορφή, μια σιλουέτα που να καλοστέκεται». Αυτή η σιλουέτα ανήκει στη μεταπολεμική γενιά των εταιρικών ουρανοξύστων που αντιστοιχούν σε μια νέα, απρόσωπη –αποδεσμευμένη από κλασικές αναπαραστατικές αναφορές– πραγματικότητα... δύο πανομοιότυποι πύργοι, δύο κουτιά πάνω σε μια πλατεία... ένα σύμβολο του μανχατανισμού που δεν θα εγκαταλείψει ποτέ το φαντασικό υποσυνείδητό μας, γράφει ο Pierro Ciorra.

Περισσότερο από την αμφιβητούμενη μινιμαλιστική γλυπτική παρουσία τους, οι πύργοι είχαν σημαντικούς τεχνολογικούς νεωτερισμούς. Ο πρώτος αφορούσε στην επιδερμίδα: ένα μεταλλικό πλέγμα/δίκτυο που έφερε ένα μεγάλο φορτίο της συνολικής κατασκευής κι όχι ένα συνηθισμένο τοιχοπέτασμα κρεμάμενο από ένα σκελετό (πολλοί ήταν εκείνοι που σημείωσαν αυτό το νεωτερισμό ως παράδοξο, καθότι ο σημαντικότερος –μέχρι τότε– ουρανοξύστης Ξαναγυρούσε σε μια ιδιότυπη «παραδοσιακή» φέρουσα τοιχοποιία, σε ό,τι ακριβώς είχαν ξεπεράσει οι προηγούμενοι). Ο δεύτερος, στην πρώτη εφαρμογή ενός διπλού συστήματος ανελκυστήρα, με βαγόνια-express που μεταφέρουν τους επιβάτες στους επονομαζόμενους «προθαλάμους του ουρανού» (skylobbies), σε διαφορετικές στάθμες των πύργων (στον 41ο και 74ο όροφο, αν και άλλοι σημειώνουν τον 44ο και 78ο), απ' όπου έπαιρναν τους τοπικούς ανελκυστήρες με διαδρομές ανά όροφο.

Εξαιρετικά δύσκολη ήταν και η μελέτη θεμελίων του συγκροτήματος, που εκπονήθηκε από το Τμήμα Μηχανικών του Οργανισμού Λιμένος της Νέας Υόρκης.

Δ. «Όταν η πόλη τίθεται στο στόχαστρο»

Στον τραγικό απόηχο της τρομοκρατικής επίθεσης επανέρχεται το θέμα των υψηλόροφων κτιρίων στα αστικά κέντρα. Με νωπές ακόμα τις εικόνες της καταστροφής, οι ειδικοί –αρχιτέκτονες, εργολάβοι και εταιρείες– ξεσπάθωσαν στα έντυπα και στο διαδίκτυο, υποστηρίζοντας την αναικοδόμηση των πύργων και την οριστική κρίση του μοντέλου του ουρανοξύστη. Η προσεχής ανέγερση ενός 80ώροφου πύργου στην περιοχή της Γέφυρας του Λονδίνου, σε σχέδια του αρχ. Renzo

πάνω: Ο Minoru Yamasaki με το πρόπλασμα του νότιου Μανχάταν, © photo courtesy of Minoru Yamasaki Associates, Inc.

δίπλα: Δίδυμοι Πύργοι, δορυφορική εικόνα μετά την καταστροφή, credit: "spaceimaging.com", Copyright © 2001 Space Imaging

κάτω: Άποψη τμήματος της όψης των Διδυμων Πύργων, © Lawrence A. Martin, 1993

Ρίανο, φαίνεται να είναι ο πρώτος ουρανοξύστης που θα μπορέσει να ανταποκριθεί σε τρομοκρατικό χτύπημα, με τη χρήση υλικών ανθεκτικών σε πυρκαγιές και διαπλευρωμένων κλιμάκων.

«Η επίθεση δεν πλήγωσε την Αμερική ή τον κόσμο. Είναι η πόλη, η ιδέα η ίδια της πόλης που τέθηκε στο στόχαστρο αυτής της καταστροφής. Η πράξη του οικοδομείν, που συγκεντρώνει ένα μεγάλο άθροισμα γνώσεων, τεχνικών, προσπαθειών και υπερβαίνει κατά κάποιον τρόπο τη φθαρτή μας φύση – αυτή ακριβώς αποσυντέθηκε σε μια στιγμή, από φρικώδη και γελοία μέσα», αναφέρει ο Bernard Tschumi.

Ο Larry Silverstein –ιδιοκτήτης από τον Απρίλιο του WTC– σκέφτεται να ξανακατασκευάσει στη θέση τους 4 μικρούς πύργους. Ο Theodore Kheel, δοκιμασμένος δικηγόρος, από τους πρωτεργάτες της αντιπολίτευσης στη δεκαετία του 1960 έναντι στους πύργους του Ροκφέλλερ, προτείνει την αντικατάστασή τους μ' ένα πάρκο και ένα μνημείο. Ο κριτικός αρχιτεκτονικής Herbert Muschamp των «New York Times», κάνει έκκληση μιας σύγχρονης ανοικοδόμησης. Μαζί του συνταυτίζεται και ο διευθυντής της τελευταίας Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής της Βενετίας, Massimiliano Fuksas, με το επιχείρημα της αναγκαιότητας για πυκνότητα, για υψηλώροφη δόμηση στα κέντρα των πόλεων. Αλήθεια, που θα βρεθούν 4 εκατομμύρια τ.μ. νέοι χώροι γραφείων;

«Η πόλη της Νέας Υόρκης πρέπει να ανοικοδομηθεί» αναφέρει ο αρχ. Ieoh Ming Pei. «Δεν μπορεί να μετατραπεί σ' ένα πάρκο εις μνήμην του χτυπήματος» κι αυτό γιατί υπάρχει έλλειψη διαθέσιμης γης. Οπωσδήποτε πρέπει να συνδυαστεί η ανοικοδόμηση με την ανέγερση ενός μνημείου... Εύχομαι να ανοικοδομηθεί με έξυπνο τρόπο μια νέα γενιά υψηλώροφων κτιρίων, που θα λαμβάνουν υπόψη τους περισσότερο σοβαρά την ασφάλεια και ότι οι οικοδομικοί κανονισμοί θα ενισχυθούν δεόντως. Αυτοί που επιχείρησαν το χτύπημα διέθεταν αξιοσημείωτη τεχνική γνώση...»

Πιο ριζοσπαστικοί ο συγγραφέας James Howard Kunstler και ο καθηγητής μαθηματικών Nikos A. Salingaros, θεωρούν ότι έφτασε το τέλος των ουρανοξυστών. Η κριτική τους απευθύνεται στη μοντέρνα πολεοδομία και στην παθολογία που η εφαρμογή της προκαλεί στη σύγχρονη πόλη. Η μονολειτουργική χρήση των υψηλώροφων κτιρίων τίθεται και πάλι σε κρίση. Υπέρμαχοι της «νέας πολεοδομίας», οι δύο συγγραφείς, προτείνουν λύσεις εμπνευσμένες από τις θεωρίες του Christopher Alexander: κτίρια ανάμικτων χρήσεων – 10ώροφα, με 4 ορόφους κατοικιών και 6 γραφείων ή 5ώροφα, με 4 ορόφους κατοικίας και το ισόγειο εμπορικών χρήσεων. Απαντώντας στις τρομακτικές απαιτήσεις νέων γραφειακών χώρων προτείνουν τη διασπορά μιας πυκνότητας μεσαίου μεγέθους –όπως στα ιστορικά κέντρα του Λονδίνου, της Ρώμης και του Παρισιού– στις εγκαταλειμμένες συνοικίες πέριξ του WTC.

«Η μοντέρνα αρχιτεκτονική απεβίωσε στο St. Louis του Μισούρι, στις 15 Ιουλίου 1972, ώρα 3.32 π.μ. όταν απεδόθη η χαρισιστική βολή με χρήση δυναμίτη στο επονειδίστο συγκρότημα κατοικιών Pruitt-Igoe ή μάλλον σε διάφορα από τα κτίσματά του...»

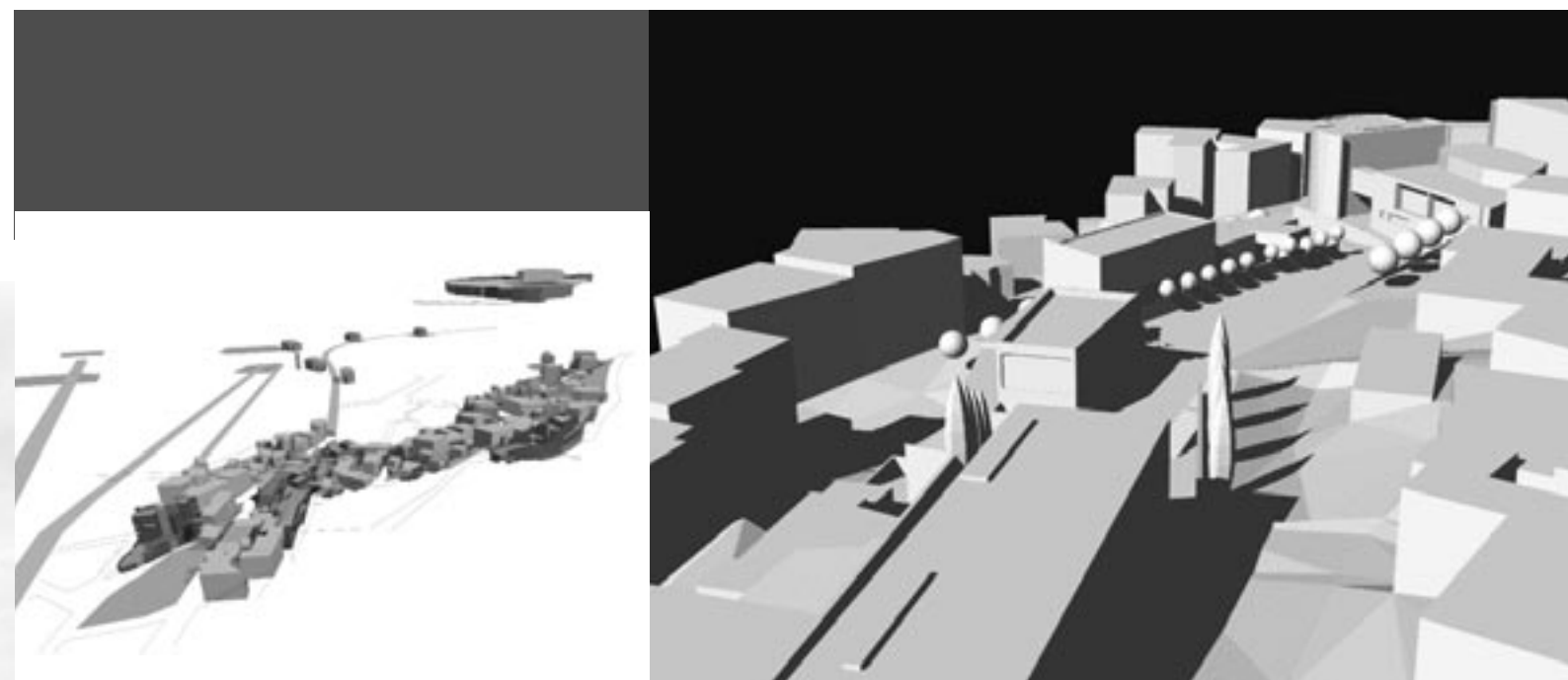
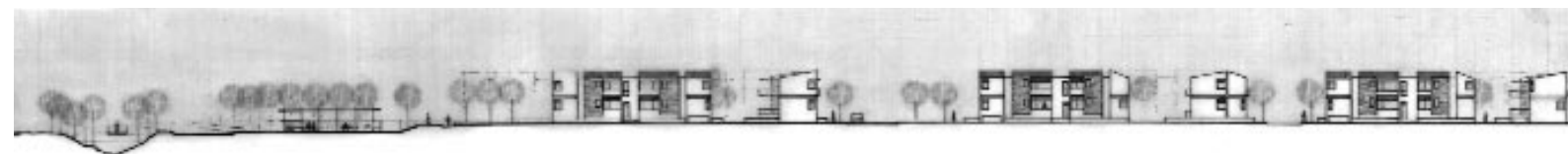
Κάπως έτσι ξεκινά το πρώτο μέρος του βιβλίου του Charles Jencks, *The Language of Post Modern Architecture*, με τον αποκαλυπτικό τίτλο «Ο θάνατος της Μοντέρνας Αρχιτεκτονικής». Το συγκρότημα κατοικιών Pruitt-Igoe στο St. Louis είχε κατασκευαστεί το 1952-55 σε σχέδια του αρχ. Minoru Yamasaki. Η κατεδάφιση συνέβη μετά από πρωτοφανείς βανδαλισμούς των έγχρωμων κατοίκων του και τον υψηλότερο δείκτη εγκληματικότητας, που σύμφωνα με διάφορες γνώμες είχαν να κάνουν με τους μακρείς διαδρόμους, την ανωνυμία και την έλλειψη ελεγχόμενου ημι-ιδιωτικού χώρου. Σ' αυτά ο συγγραφέας προσθέτει το σχεδιασμό σε μια πουριστική γλώσσα (ύφος). Η εικόνα του ερημωμένου συγκροτήματος μετατράπηκε στο κατεξοχήν αρχιτεκτονικό σύμβολο της κρίσης της μοντερνιστικής αρχιτεκτονικής και ως ένδειξη της μεταμοντερνιστικής περιόδου. Κι όμως, το συγκρότημα είχε κατασκευαστεί σύμφωνα με τις προοδευτικές ιδέες των CIAM –έντεκα στέκες 14ώροφων κτιρίων, με υπαίθριους διαδρόμους– και σ' αυτό είχε απονεμηθεί βραβείο από το Αμερικανικό Ινστιτούτο Αρχιτεκτόνων το 1951.

Να αποτελεί άραγε σύμπτωση ότι τη στιγμή που η «ελεγχόμενη» κατεδάφιση έδινε μια χαριστική βολή στο συγκρότημα κατοικιών, εγκαινιάζονταν το συγκρότημα του Παγκόσμιου Εμπορικού Κέντρου!!! Το «ελεγχόμενο» χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου κλείνει αναμφίβολα μια ολόκληρη περίοδο κι ανοίγει μια άλλη, καθόλα αβέβαιη –αν και αυτό το «άνοιγμα», αυτό το παγκόσμιο ξεδίπλωμα– έχει ξεκινήσει με την πτώση του τείχους του Βερολίνου το 1989 και την απόπειρα του 1993.

* Ο τίτλος αναφέρεται σε φράση της Βιρτζίνια Γουλφ και έχει χρησιμοποιηθεί από τον κριτικό αρχιτεκτονικής Herbert Muschamp σε άρθρο, στους «New York Times» (30 Μαΐου 1993), μετά την πρώτη τρομοκρατική επίθεση στο WTC.

Βιβλιογραφία

- Mario Manieri Elia, *L'architettura del dopoguerra in USA*, (Capelli, Μπολόνια, 1966)
Charles Jencks, *The Language of Post Modern Architecture*, (Academy, Λονδίνο, 1977)
Paul Goldberger, *The Skyscraper* (Alfred A. Knopf, Νέα Υόρκη, 1982)
Γ. Δ. Παπαδομαρκάκης, «Αλλαγές στην αγορά του Μανχάταν επιφέρει η μεταγκατάσταση μεγάλων επιχειρήσεων», «Το ΒΗΜΑ», 16 Σεπτεμβρίου 2001
Νίκος Βρατσάνος, «Όταν η απώλεια του αρχιτεκτονήματος δημιουργεί αρχιτεκτονική», περιοδικό «Αντί», 21 Σεπτεμβρίου 2001: 44-45
Pirro Ciorra, «Fragilità del Moderno», «Il manifesto», 22 Σεπτεμβρίου 2001
Στέλιος Ράμφος, «Άνοιξη κι άβυσσος στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο», «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 23 Σεπτεμβρίου 2001
περιοδικό «Fortune», Europe edition, vol. 144, no 6, October 1, 2001
στήλη «Urbanisme», «LE MONDE», 6 Οκτωβρίου 2001
ιστοσελίδες:
www.structurae.de/
www.pbs.org/wgbh/buildingbig/

EUROPAN 6

• **Didier Rebois** • Γενικός Γραμματέας του EUROPAN

«Ενδιάμεσα τμήματα πόλεων: δυναμική αρχιτεκτονικής και νέες μορφές αστικότητας»

Που; Ανάμεσα στην ιστορική και τη διάχυτη πόλη

Οι ευρωπαϊκές πόλεις περιλαμβάνουν μέσα στο όριά τους πολλές πόλεις. Οι περισσότερες διαθέτουν ένα αστικό κέντρο που έχει κατοχυρωθεί από παραδοσιακές αξίες που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της πολεοδομικής ανάπτυξης τους που ακολουθήθηκε μέχρι το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα. Περιλαμβάνουν επίσης διάχυτες εκτάσεις, προϊόν της πολεοδόμησης κατά ζώνες της εποχής του 60-80, οι οποίες σχημάτισαν ανεξάρτητες οικιστικές ενότητες, μεμονωμένες ή συνεχόμενες, ανάμεσα σε δίκτυα υποδομής ή στα μεγάλα συγκροτήματα κατοικίας, σε ζώνες παραγωγικών ή άλλων δραστηριοτήτων, σε νέες πόλεις κ.λπ.

Βρίσκουμε επίσης **αστικές περιοχές που έχουν δημιουργηθεί από παλιά, λόγω της συνεχούς ανάπτυξης των αστικών κέντρων έξω από τα τείχη του 18ου και 19ου αιώνα, αλλά και του πρώτου μισού του 20ου αιώ-**

να – προάστια, βιομηχανικές συνοικίες, αστικοποιημένα χωριά, περιοχές στρατιωτικές που εγκαταλείφθηκαν, κ.λπ. Τέτοιες περιοχές που διαμορφώθηκαν γύρω από μικτές χαράξεις, που συνέθεταν παλιές αγροτικές δομές και νέα έργα υποδομής, απετέλεσαν **σήμερα τις περιοχές που παρεμβάλλονται ανάμεσα στα κέντρα των πόλεων και τις περιοχές επέκτασης αυτών.**

Ο δομημένος χώρος αναπτύχθηκε σταδιακά –πάνω στο δομικό ιστό– χάριν νέων αναγκών που δημιούργησαν πολλαπλούς και διαφορετικούς χώρους με αστικά υψηλά κτίρια, μονοκατοικίες, δρόμους, βιομηχανίες, αποθήκες, δίκτυα υποδομής.

Το EUROPAN 6 προτείνει την εξερεύνηση αυτού του χώρου με στόχο την ανάδειξη όλων εκείνων των στοιχείων που συνθέτουν την κρυμμένη τους ταυτότητα, ώστε να τρωθεί η ανάπτυξή τους.

Γιατί; Δυναμικό των χρήσεων και νέες μορφές αστικότητας

Αυτές οι περιοχές –εγκαταλειμμένες συχνά

από την εντατική αστικοποίηση– είναι για χρόνια περιθωριοποιημένες τόσο κοινωνικά όσο και λειτουργικά και ως εκ τούτου αποτελούν σήμερα στρατηγικά σημεία των σύγχρονων πόλεων που αποτελούν ένα είδος παζλ. **Χάριν της ευνοϊκής τους θέσης, αλλά και της πολεοδομικής τους κληρονομιάς –των οποίων οι αρετές μένει να αναδειχτούν– αλλά και χάριν της θέλησης των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης να δημιουργήσουν νέες συνοικίες με κοινωνική πολυμορφία και των νέων λειτουργιών που προσφέρονται, μπορούν να γίνουν χώροι υποδοχής νέων μορφών αστικότητας.** Δηλαδή να διαμορφωθούν σε οικιστικές ενότητες που θα ενσωματώνουν παράλληλα τις υφιστάμενες αστικές αξίες που διαθέτουν μια δυναμική κοινωνικής και πολιτιστικής μνήμης με τις νέες αξίες που έχουν προκύψει από την εξέλιξη του τρόπου ζωής στις πόλεις.

Πως; Αξιοποίηση του υφιστάμενου και της αρχιτεκτονικής δυναμικής

Λόγω της ευνοϊκής τους θέσης (δομική και υβριδική χωρική κατανομή), **αυτές οι ενδιάμεσες περιοχές προσφέρουν μια υφιστάμενη κατάσταση, ίχνη και ζωντανή μνήμη μιας συνηθισμένης πολεοδομικής εξέλιξης, από τις οποίες μπορούν να γεννηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για έργα με βάση την αξιοποίηση της δυναμικής του χώρου** ώστε να δημιουργηθούν πόλεις σύνθετες, λειτουργικές, σύγχρονες και συνεκτικές.

Αυτή η συνοχή μπορεί να επιτευχθεί: Στο επίπεδο των **δικτύων** Στο επίπεδο του **δομημένου χώρου**

Στο επίπεδο των **ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων** και της περιβαλλοντικής ποιότητας του χώρου

Έχοντας σαν δεδομένο ότι αυτές οι περιθωριακές –συχνά– περιοχές προσφέρουν μια εικόνα πλήρους εγκατάλειψης και υποβάθμισης, υπάρχει μια **έντονη ζήτηση για αξιοποίηση αυτών και ανάδειξη μιας νέας ταυτότητας με τη δυναμική που διαθέτει η αρχιτεκτονική, μέσα από μια συνολική μορφολογική ανασυγκρότηση του χώρου με την εναλλαγή τυπολογιών, καλής αρχιτεκτονικής και με καινοτόμες διαμορφώσεις του δημόσιου χώρου.** Αυτή ακριβώς η ζήτηση δίνει το πλεονέκτημα στο διαγωνισμό EUROPAN να παίξει στρατηγικό ρόλο στην νέα «πολεοδομική αγορά».

Τέσσερις κατηγορίες περιοχών

Οι περιοχές –όλες επιλεγμένες μέσα σε καταστάσεις ανάμεσα στις πόλεις– διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες :

- **οι εγκαταλειμμένες:** περιοχές των οποίων η υποβαθμισμένη λειτουργία προσφέρει δυνατώτητες ανάπτυξης
- **η μη ολοκληρωμένη πόλη:** περιοχές προαστίων –παλιές ή σύγχρονες– μη ολοκληρωμένη οικοπεδοποίηση, τμήματα περιοχών μεταπολεμικής κοινωνικής κατοικίας, που δομήθηκαν με ένα ετερογενές δομημένο περιβάλλον, αλλά που μπορούν να ανασυγκροτηθούν
- **χωριά που αφομοιώθηκαν:** παλιές αγροτικές οικιστικές ενότητες που ενσωματώθηκαν στις πόλεις και που σήμερα μπορούν να αποτελέσουν πυκνοκατοικημένες περιοχές κατοικίας χαμηλού ύψους

• **περιμετρικοί αστικοί κόμβοι,** περιοχές που υποβαθμίστηκαν λόγω της παρουσίας δικτύων που μπορούν να αποκτήσουν δυναμικότητα χάριν της συνάντησης με τους νέους τρόπους μετακίνησης (δρόμοι – χώροι στάθμευσης – τραμ ή λεωφορείο, τρένο – λεωφορείο κ.λπ.) και που επιτρέπουν τη δημιουργία μικρών πόλεων – περιμετρικών κέντρων.

Οι περιοχές του Europar 6 έχουν επιφάνεια ανάμεσα το ελάχιστο 0,5 εκταρίων (5 000 τ.μ.) και το μέγιστο 3 εκταρίων (30 000 τ.μ.). Πρέπει στο σύνολό τους ή σε τμήματα αυτών να έχουν άμεση εφαρμοσιμότητα και να επιτρέπουν την υλοποίηση αρχιτεκτονικών έργων. Κάθε περιοχή μπορεί να έχει τη μορφή μιας έκτασης ή περισσότερων τμημάτων.

Αυτές οι περιοχές πάντως είναι ενταγμένες σε μία ευρύτερη πολεοδομική ενότητα –περίπου 10 εκταρίων (100 000 τ. μ.)– για την οποία οι διαγωνιζόμενοι οφείλουν να σκεφτούν και να δώσουν τις προτάσεις τους σε θέματα στρατηγικής ανάπτυξης. Επειδή ο διαγωνισμός δεν είναι πολεοδομικός, αυτές οι περιοχές αποτελούν αντικείμενο συγκεκριμένων κατευθύνσεων πολεοδομικής ανάπτυξης που πρέπει να ληφθούν υπόψη από τους διαγωνιζόμενους.

Το προτεινόμενο προγραμματικό πλαίσιο για τις τοποθεσίες του Europar 6 συμπεριλαμβάνουν πολλές διαφορετικές χρήσεις: εμπορικές δραστηριότητες, χώρους εργασίας, πολιτιστικές δραστηριότητες, υπηρεσίες, κλπ. Πάντως η χρήση «κατοικία» είναι η κυρίαρχη.

κάτω: περιοχή Άνω Λιοσίων

δίπλα: περιοχή Λαμίας

ΤΟ «ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΣΤΟΛΗΣ - ΔΙΑΣΤΟΛΗΣ» ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ/ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

ΠΑΓΩΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΛΥΚΟΥΡΙΩΤΗ ΛΗΔΑ
MARANZANA GUIDO
ΒΕΡΙΓΑΚΗΣ ΔΙΟΓΕΝΗΣ

Συμβάλλον
ΖΩΝΟΥΔΑΚΗ ΜΑΡΗ

Η πρόταση προβλέπει την εφαρμογή μιας εναλλακτικής οργανωτικής λογικής χωρικού καταμερισμού, βασισμένης σε ένα σύστημα ελεύθερα τεθλασμένων γραμμών-επιφανειών, το οποίο επικάθεται πάνω στο οδικό δίκτυο του προτεινόμενου πολεοδομικού σχεδίου. Αντίθετα με το σύνηθες οικοδομικό σύστημα των τετραγώνων που παράγει ένα σαφή διαχωρισμό μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού χώρου, οι γραμμές κατανέμουν το χώρο σε συνεχείς ζώνες που διατρέχουν το τοπίο συνολικά. Οι γραμμές συστέλλονται, εκεί όπου απαιτείται η πύκνωση της δόμησης, ή διαστέλλονται, ενσωματώνοντας υπάρχοντα κτίσματα, ή διαμορφώνοντας πλατώματα. Συνολικά παράγεται ένας πιο ανοιχτός, ρευστός αλλά και διαφοροποιημένος οικιστικός χαρακτήρας με κύριο χαρακτηριστικό τη διαμπερότητα των κινήσεων και τον περιορισμό του ασυτηρά ιδιωτικού χώρου στα όρια των μονάδων, ενώ το σύνολο σχεδόν του τοπίου διαμορφώνεται ως ένα πλέγμα διαβαθμισμένων κοινόχρηστων χώρων...

Το διάγραμμα των γραμμών υλοποιείται στο χώρο ως ένα πλέγμα ελεύθερων τοίχων που διατρέχουν το τοπίο και αποτελούν τη ραχοκοκαλιά ανέγερσης των κατοικιών εκατέρωθεν. Ενδιάμεσα των κατοικιών διαμορφώνονται περάσματα και διαπλατύνσεις... Τα κενά και οι ακανονιστίες στη ροή των μονοπατιών συνιστούν στην πραγματικότητα ένα πλέγμα εναλλασσόμενα σκιασμένων

κοινόχρηστων χώρων, που σκοπό έχουν να παραλάβουν τη διαπλοκή των εξωστρεφών πλευρών της ιδιωτικής ζωής που εκτίθεται δημόσια. Αυτή η προγραμματική επιλογή αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για τη διαμόρφωση του κοινωνικού ιστού της γειτονιάς, εν αντιθέσει με αυτόν του προαστίου και αποτελεί κεντρική ιδέα της πρότασης. Το συνολικό ανάγλυφο του τοπίου διαμορφώνεται με μια ελαφρά κλιμακωτή διάρθρωση που ακολουθεί τη φυσική κλίση του εδάφους και διαφοροποιείται στις ακμές των ζωνών, ενώ μοιράζεται δευτερογενώς από αξονικές ρύσεις κατά μήκος των πλακόστρωτων μονοπατιών. Η φύτευση δέντρων γίνεται σημειακά και ελεύθερα. Εκτός των τμημάτων με ομοιογενή κατοικία, σε επιλεγμένα σημεία το σύστημα των γραμμών διαστέλλεται, δημιουργώντας δημόσιους χώρους μεγαλύτερης κλίμακας κατά μήκος των οποίων χωροθετούνται περιορισμένες εμπορικές χρήσεις... Οι κατοικίες οργανώνονται ανά ζεύγη σε τυποποιημένες οικιστικές μονάδες δύο τύπων και τοποθετούνται κατά μήκος του συνδετήριου τοίχου ακολουθώντας την κίνησή του. Έτσι αποφεύγεται η εντύπωση ενός συνεχούς, αδιαπέραστου μετώπου όψης και ο περιπατητής αντικρίζει το τοπίο πάντοτε υπό γωνία, καθώς ξεδιπλώνεται κατά μήκος της κίνησης των μονοπατιών.

απόσπασμα από κείμενο της ομάδας

ΔΗΜΟΣ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ

Πόλη	Άνω Λίσσια Αττικής
Πληθυσμός	32.000 κάτοικοι
Θέση	Αϊ Γιάννης
Επιφάνεια ευρύτερης περιοχής	100 στρμ.
Επιφάνεια περιοχής μελέτης	30 στρμ.

Περιοχή Μελέτης

Η ευρύτερη περιοχή μελέτης βρίσκεται στην Πολεοδομική Ενότητα Αϊ Γιάννης, στο δυτικό άκρο του πολεοδομικού συγκροτήματος του Δήμου Άνω Λιοσίων και σε μικρή απόσταση από το διοικητικό και εμπορικό κέντρο του Δήμου. Το φυσικό, τεχνητό και πολεοδομικό περιβάλλον της περιοχής είναι σοβαρά υποβαθμισμένο και παρουσιάζει δυσχέρειες οδικής πρόσβασης και κίνησης. Η δόμηση στην παρούσα φάση είναι αραιή, με ισόγειες κυρίως κατοικίες και αρκετούς ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους. Ο πληθυσμός αποτελείται εν μέρει από κοινωνικές ομάδες χαμηλού μορφωτικού και κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, με ειδικές ιδιαιτερότητες, όπως Τσιγγάνοι και οικονομικοί μετανάστες. Το 1977, ο Δήμος Άνω Λιοσίων εκπόνησε μελέτη αστικής ανάπτυξης με σκοπό την αναβάθμιση της περιοχής, βασισμένη κυρίως στην οργανωμένη δόμηση. Ένα τμήμα της μελέτης αυτής 22 κατοικίες έχει υλοποιηθεί.

Η ειδική περιοχή μελέτης (περιοχή διαγωνισμού) επιφάνειας 30.000 στρεμμάτων περίπου βρίσκεται στο δυτικό άκρο της ευρύτερης περιοχής και συνορεύει με το νέο Βιοτεχνικό Πάρκο.

Η πρόταση της μελέτης θα πρέπει να συμπληρώνει την υπάρχουσα μελέτη ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής οικιστικού περιβάλλοντος. Θα πρέπει να αποσκοπεί στη διαμόρφωση μιας αναβαθμισμένης περιοχής κατοικίας, όπου ο όλος σχεδιασμός μαζί με τη διάταξη των κοινόχρηστων χώρων και την άρτια κυκλοφορία να λειτουργήσει ως οικιστικό παράδειγμα και για άλλες περιοχές του Δήμου Άνω Λιοσίων.

Λόγω της ύπαρξης στην περιοχή ομάδων με κοινωνικές ιδιαιτερότητες όπως παλιννοστούντες Έλληνες από την πρώην Σοβιετική Ένωση, Τσιγγάνοι, οικονομικοί μετανάστες από Βαλκανικές χώρες, η πρόταση θα πρέπει να προάγει την κοινωνική ενσωμάτωση, καθώς και τη συναναστροφή και την επικοινωνία των κατοίκων, ώστε να αναπτυχθεί η αίσθηση της «γειτονιάς» και η ταύτιση των κατοίκων με αυτή.

Πρόγραμμα

Βασική επίδωξη του δήμου είναι η δημιουργία μιας πρότυπης περιοχής κατοικίας. Η πρόταση πρέπει να περιλαμβάνει την κατασκευή περίπου 80-100 κατοικιών σε διώρο-

φα κτίσματα με περιορισμένο αριθμό ισόγειων χώρων ήπιας εμπορικής χρήσης, κοινόχρηστους χώρους πρασίνου, ευρύ δίκτυο πεζοδρόμων, καθώς και τους απαραίτητους χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων.

Ο συντελεστής δόμησης δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 0,8

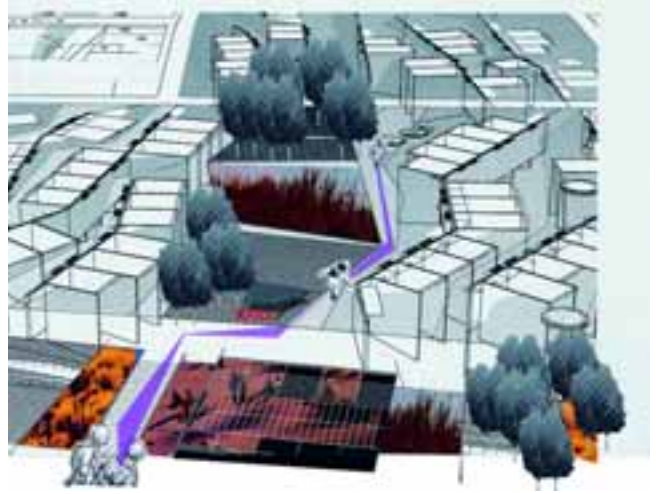
Μέγιστο ποσοστό κάλυψης 50%,

Μέγιστο ύψος 8,50 μ.

Εφόσον υπάρχει κατάσταση στο ισόγειο, μέγιστο ύψος 9,50 μέτρα

Η πρόταση θα πρέπει να εξασφαλίζει ανεμπόδιστη κίνηση πεζών ανάμεσα στα κτίρια. Οι ακάλυπτοι χώροι θα πρέπει να εννοποιηθούν, να συνδεθούν κυκλοφοριακά, να διαμορφωθούν και να φυτευτούν, καθώς δεν υπάρχουν στοιχεία που να προσδίδουν στο περιβάλλον κανένα οικολογικό ενδιαφέρον.

Η εφαρμογή της σχετικής μελέτης η οποία θα λάβει υπόψη τον αναπτυξιακό δυναμισμό της περιοχής, καθώς και τα μεγάλα έργα που πραγματοποιούνται σε αυτή, θα συντελέσει στη δημιουργική διασύνδεση με το Δήμο Άνω Λιοσίων ενός πρότυπου οικισμού ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, που θα διατηρήσει, ταυτόχρονα με το Δήμο Άνω Λιοσίων στοιχεία «γειτονιάς» και κοινωνικής συνοχής.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ ΕΝΔΙΑΜΕΣΑ

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΑΤΣΩΤΑ
STEPHAN BUERGER

... Αντιλαμβανόμαστε τη δομή περισσότερο ως σύστημα και λιγότερο ως σύνθεση. Προσπαθήσαμε επομένως να αντιμετωπίσουμε την πρόδηλη αοριστία της πραγματικότητας που μας περιβάλλει, προχωρώντας με μια λογική περισσότερο στρατηγική παρά μεταφορική, εκλαμβάνοντας την περιοχή όχι ως παράγοντα αλλά ως μια ατελή συνθήκη προς επαναδόμηση. Ο στόχος μας, ήταν να καθοριστούν οι σημαντικότερες οπτικές που σήμερα επηρεάζουν τα προγράμματα κατοικίας. Πρώτον, το νέο προγραμματικό ορισμό τους, σε συντονισμό με χρήσεις και σχήματα που εξελίσσονται ραγδαία. Δεύτερον, το νέο χωρικό και τεχνικό ορισμό τους. Και τέλος, την τελική δυναμική τους για συνέργια με τη ρητή και μεταβαλλόμενη έννοια της αστικότητας...

Επιχειρήσαμε την αντιμετώπιση δύο κλιμάκων: αφενός μια πρώτη αναφορά σε ένα κατακερματισμένο επίπεδο μεμονωμένων, περιτοιχισμένων κατοικιών που παρείχαν ελάχιστη δυνατότητα για κοινωνική συναλλαγή και συμμετοχή. Αφετέρου μια δεύτερη αναφορά στο προβαλλόμενο «βιομηχανικό». Η ορθολογική οργάνωση και κλίμακα αυτών των σχηματισμών αποτελούν στοιχεία αξιοποίησης και ενσωμάτωσης μέσα σε μια λογική πυκνοδομημένης και, αυτή τη φορά, «οικιακής» συγκρότησης. Η σχηματική οργάνωση στηρίχθηκε σε έντεκα συγκροτήματα που αρθρώθηκε τυπολογικά από τον αστικό κανάβο. Η ένταση χρησιμοποιήθηκε ως μέσον για να επιτευ-

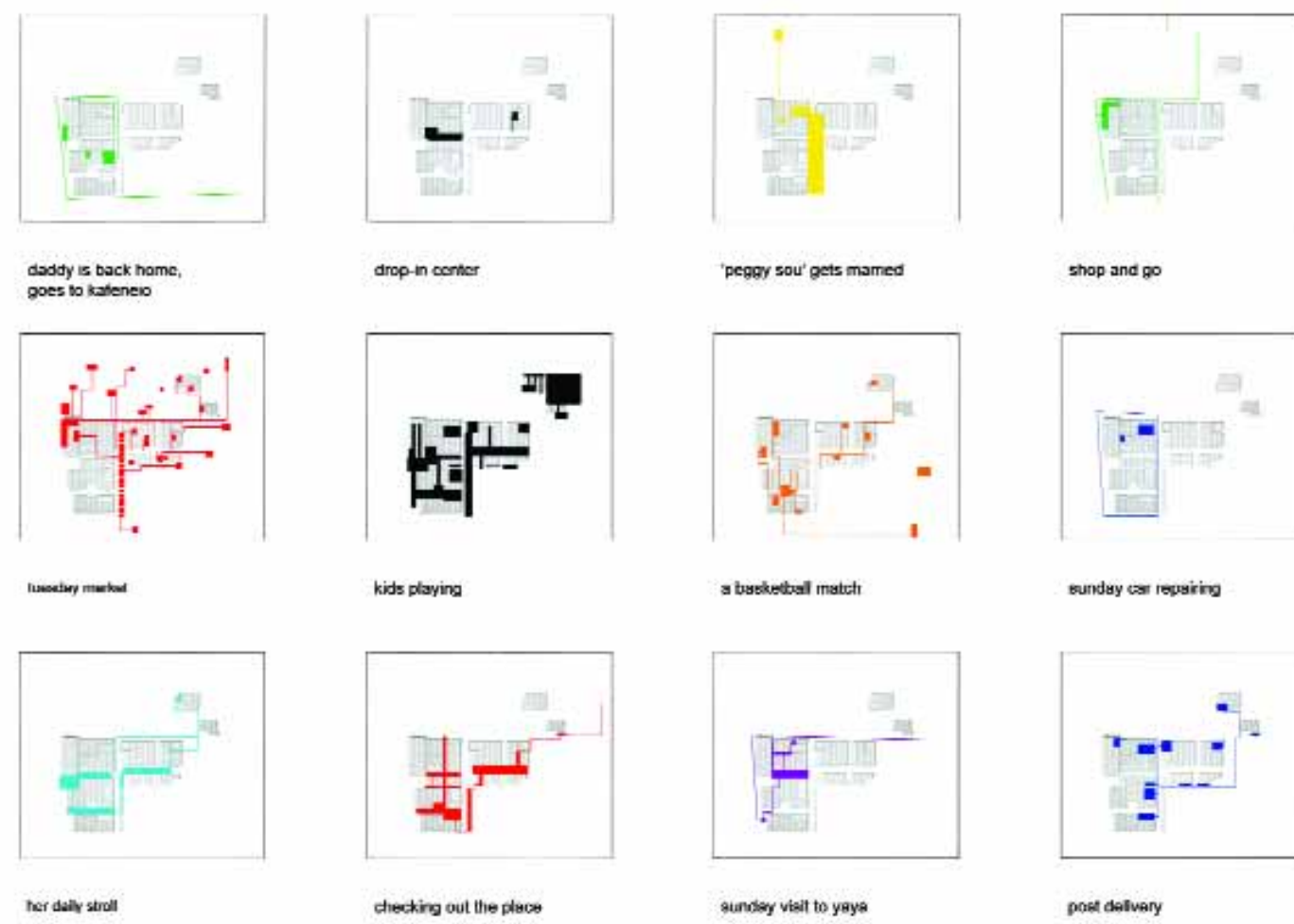
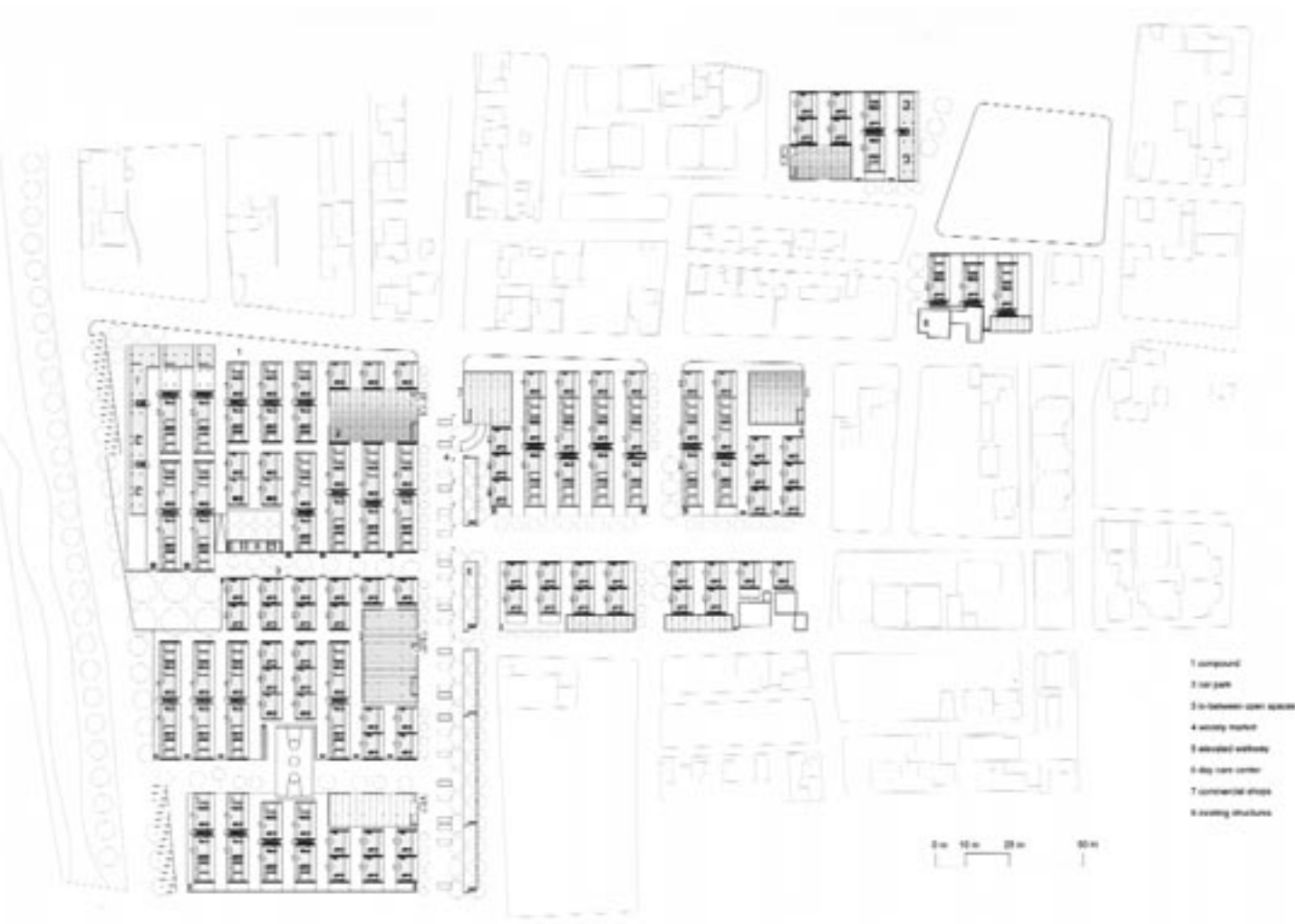
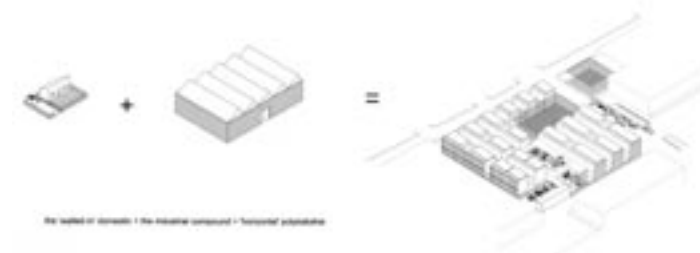
χθεί η κρίσιμη πυκνότητα που απουσίαζε από την ευρύτερη περιοχή. Η πυκνότητα θα κερδίσει σταδιακά την κοινωνική διάσταση εξασφαλίζοντας την εξισορρόπηση μεταξύ πληθυσμών και πολιτισμών, θεμελιακά διαφορετικών. Η σύλληψη της πυκνότητας εμπλουτίστηκε παραπέρα με την ιδέα της οριζόντιας πολυκατοικίας: Το σύγχρονο ελληνικό κτίριο διαμερισμάτων, ως αστικό φαινόμενο και πρακτική όπως προβάλλεται σε όλη την επικράτεια. Το «πρότυπο» πακέτο των χωρικών σχέσεων, όπως π.χ. είσοδος, χωλ, ιδιωτικό πάρκινγκ, πιλοτίς, αποθήκη, κοινόχρηστη ταράτσα για τη μπουγάδα, το μπαλκόνι, έγιναν στοιχεία της μελέτης μας, όχι στοιβαγμένα κάθετα τώρα, αλλά οργανωμένα οριζόντια...

Η «γραμμή» χρησιμοποιείται στρατηγικά ως ένα αποτελεσματικό δομικό εργαλείο, με δυνατότητα εφαρμογής σε πλειάδα κλιμάκων και εννοιών. Γίνεται τροχιά, κερδίζει κρίσιμο εύρος, πολλαπλασιάζεται και τα διάκενά της αποκτούν σημασία, ενώ ενισχύεται η προγραμματική της αξία, ή παραμένει τελείως ασήμαντη η συνιστώσα της χρονικής διαδοχής. Με οποιαδήποτε αφετηρία όμως, η γραμμή, εμπεριέχει τη σύλληψη μιας ξεκάθαρης μονάδας, ένα πρότυπο ξεκάθαρο και συστηματικά εκτεθειμένο προς όλες τις κατευθύνσεις. Επιπλέον οι «πολλαπλές σφαίρες εμπλοκής-δράσης», ορίστηκαν νοηματικά από τη λαϊκή λογική της καθημερινής ρουτίνας. Διαχρονικά, η ανάγκη, ο φόβος, η βιασύνη, αλλά και ο

ατομισμός, είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία κατακερματισμένου υπόβαθρου διασκορπισμένων μονάδων με παντελή έλλειψη σχετισμού προς οποιαδήποτε φυσικά (υποδομών) ή εννοιολογικά (μεταφοράς) δίκτυα... Με προγραμματικές επικαλύψεις, και λόγω της αναπόφευκτης ανάγκης για συλλογική συμμετοχή, στοχεύσαμε στην επίτευξη πυκνότητας και στις τρεις διαστάσεις, χρηστική, χρονική και αντιληπτική...

Η στρατηγική των ανοιχτών χώρων αιωρείται κατά μήκος τριών κλιμάκων: της κλίμακας του συγκροτήματος, της ενδιάμεσης κλίμακας, που διαπραγματεύεται τη μετάβαση και δίοδο από το ένα συγκρότημα στο άλλο και της κλίμακας των επιπρόσθετων ανοιχτών χώρων σε στρατηγικές θέσεις μεταξύ του δομημένου και του αδόμητου, του αστικού και του φυσικού... Κάθε κατοικία θα έχει μια τριεπίπεδη οργάνωση, καθοριζόμενη από τον εσωτερικό διάδρομο κατά μήκος όλης της μονάδας, το εσωτερικό πέτασμα και τη βεράντα. Η διαστρωμάτωση επινοήθηκε ως εργαλείο πετασμάτων. Η εσωτερική οργάνωση της μονάδας της επιτρέπει χωρική ευελιξία και ατέλειωτες δυνατότητες αξιοποίησης. Επιπλέον η εναλλαγή του ίσιου - ανάποδου, στην τομή, επιβεβαιώνει τη μη-ιεραρχική δομή του έργου. Με αυτό τον τρόπο δεν υφίστανται μπρος και πίσω δρόμοι, ενώ το στενό πέρασμα διευρύνεται αισθητά, επεκτείνοντας τον ημι-υπαίθριο χώρο και στα δύο επίπεδα.

απόσπασμα από κείμενο της ομάδας

ΣΤΑ «ΟΡΙΑ» ΤΗΣ «ΑΥΛΗΣ» ΚΑΙ ΤΟΥ «ΔΡΟΜΟΥ»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

... Η πρόταση αποβλέπει:
 - στην ενθάρρυνση της κοινωνικής επαφής και της συνεύρεσης στην κατοικία, στην αυλή, στην πλατεία, στο δρόμο,
 - στην «ευελιξία» μιας κατοικίας, ώστε να μπορεί να προσαρμοσθεί στους διαφορετικούς τρόπους κατοίκησης που χαρακτηρίζει τους κατοίκους της περιοχής,
 - στην άντληση βασικών στοιχείων της δομής της κατοικίας που υπάρχει (στη γύρω περιοχή) και του ιστού που προκύπτει από αυτήν,
 - στη διερεύνηση του «δρόμου» ως στοιχείο που εμφανίζεται στον υπαίθριο χώρο, στο κτίριο, στην κατοικία,
 - στη συνεχή μετάβαση-εισχώρηση του πρασίνου από το δημόσιο στο πιο ιδιωτικό,
 - στη δυναμική σύνδεσης περιπάτου και επαφής με τις μελλοντικές παρακαείμενες περιοχές.

Στόχος είναι να δημιουργηθεί μια «αλυσίδα κίνησης», η οποία θα συμπληρώσει και θα διευρύνει αυτή που προϋπάρχει (μελέτη αστικής ανάπτυξης δήμου) και θα αποτελέσει «αναμονή» για μια επόμενη...

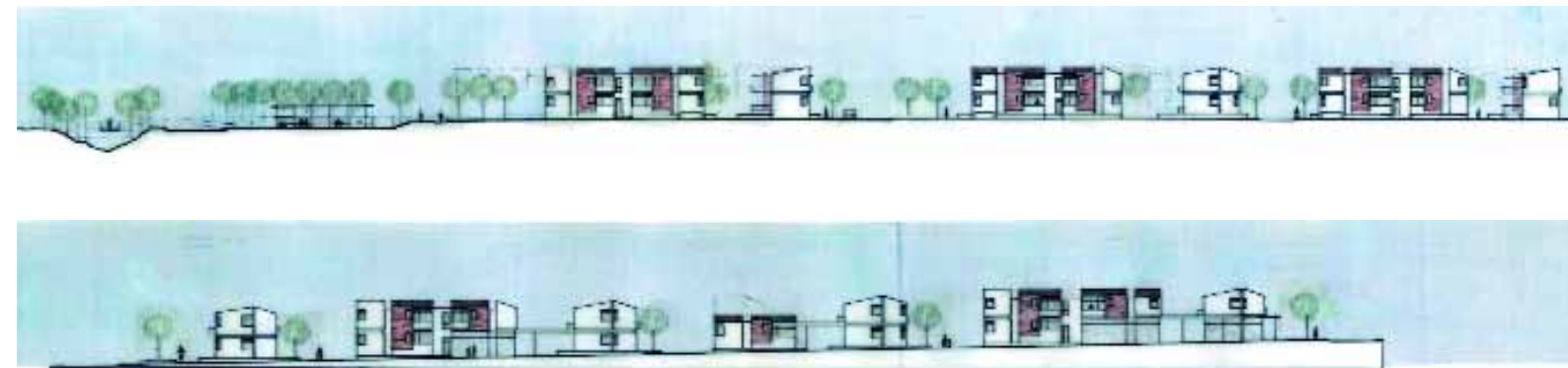
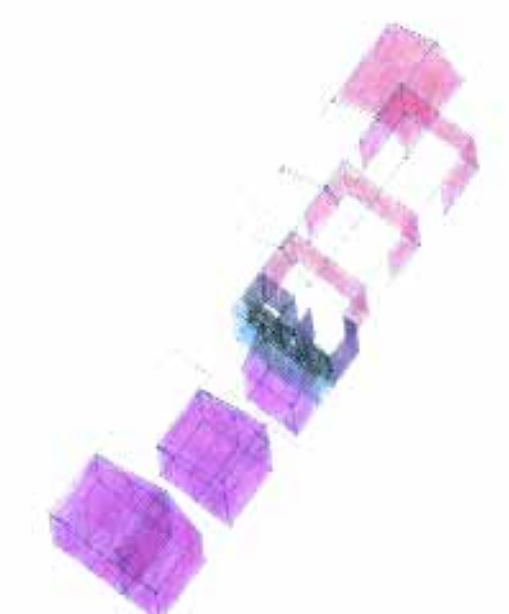
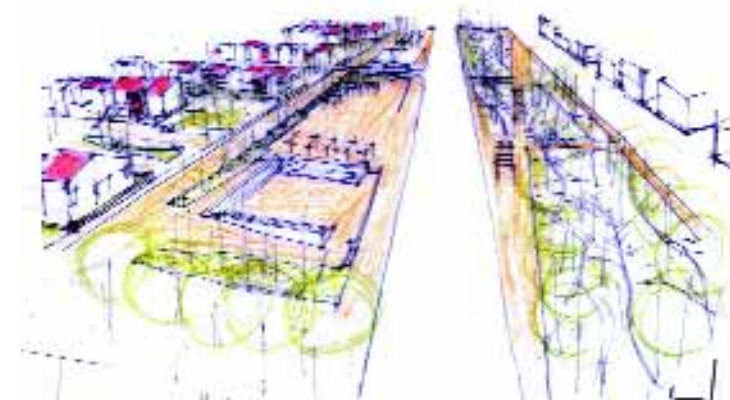
Οι κτιριακοί όγκοι ή τμήματα αυτών άλλοτε θα συμπληρώσουν το μη ολοκληρωμένο οικοδομικό τετράγωνο και άλλοτε θα το δημιουργήσουν, με αποτέλεσμα να εμφανίσουν ένα «πλέγμα» πόλης που θα αποτελέσει μια «συρραφή» με τον υπάρχοντα ιστό ή μια «αναμονή» για ένα μελλοντικό. Το «πλέγμα» των δημοσίων ανοιχτών χώρων

όπως και εκείνων των δρόμων - κίνησης έρχεται την ίδια στιγμή να σταθεί ισότιμα αντιμετώπιζε με εκείνο του δομημένου χώρου και να διατηρήσει τις ίδιες αρχές. Οι μεγαλύτεροι δημόσιοι χώροι που εμφανίζονται (πλατείες) περικλείονται από τα οικοδομικά τετράγωνα και παραλαμβάνουν το μικρό εμπόριο που εξυπηρετεί τις γύρω γειτονίες. Η μετάβαση από το δρόμο στην πλατεία και στην κοινόχρηστη αυλή, παρουσιάζει μια «ροϊκή συνέχεια» και καταλήγει σε ένα διευρυμένο χώρο-δρόμο-πλατεία πολύ μεγαλύτερο από τους προηγούμενους (ελεύθερους χώρους), ο οποίος θα παραλάβει τη στάση τον αθλητισμό και την αναψυχή για ένα ευρύτερο τμήμα πόλης. Ταυτόχρονα, ο χώρος αυτός θα ενσωματώσει το χαρακτηριστικό ρέμα της περιοχής διατηρώντας το φυσικό περιβάλλον της κοίτης του, αφήνοντας μόνο ένα «πλέγμα» κίνησης να το διαπεράσει...

Με το συνδυασμό των απαιτούμενων προδιαγραφών διερευνάται ο «τύπος» της κατοικίας, ο οποίος να ενσωματώνει τη «συνήθεια» (τρόπο κατοίκησης), την ευελιξία, την πολυμορφία και τη σχέση με το κοινόχρηστο δρόμο-χώρο. Η προσθετική μέθοδος επέκτασης της κατοικίας που χαρακτηρίζει την περιοχή -αυθαίρετες (συνήθως) πρόσθετες επεμβάσεις στον αρχικό πυρήνα με κατασκευές από ποικιλία υλικών (ευτελή ή όχι)- γίνεται η αφετηρία σκέψης για τη σύνθεση της δομής της. Ο μετασχηματισμός του όγκου και της μορφής

της κατοικίας «αντικατοπτρίζει» το αναγκαίο ή ζητούμενο κάθε φορά μέγεθος. Η κατοικία γίνεται «το όριο» μεταξύ της αυλής και του δρόμου και «παρατάσσει» ανάμεσά τους τα «λειτουργικά μέλη» της (χώρος καθιστικού, μπάνιο-κουζίνα, χώρος ύπνου). Αυτά έχοντας μια διπλή εικόνα στο δρόμο και την αυλή, αναίρουν τη λογική της «καλής» και την «πρόχειρης» (τη μπροστά και την πίσω) πλευράς της κατοικίας, ενώ ταυτόχρονα διευρύνουν τις επιλογές του χρήστη. Την ίδια στιγμή, δημιουργείται μια ισότιμη σχέση μεταξύ της κοινόχρηστης αυλής και του δρόμου, τα οποία ταυτόχρονα λειτουργούν ως δύο διαφορετικού τύπου περάσματα-δρόμοι. Οι κατοικίες συνδέονται (συνήθως) με το χώρο του κλιμακοστασίου, ο οποίος πέρα από τη χρήση του εμφανίζεται ως «δρόμος» που περνά από τον κυρίως δημόσιο δρόμο προς την κοινόχρηστη αυλή, ενώ ταυτόχρονα ο δια-δρόμος για την κατοικία λειτουργεί ως περάσμα από τον εσωτερικό κοινόχρηστο χώρο της προς τον εξωτερικό κοινόχρηστο χώρο της αυλής-εξώστη. Έτσι, ενώ η κατοικία εκφράζει τη δυνατότητα μιας συλλογικότητας των χρηστών στους κοινόχρηστους ανοιχτούς και κλειστούς χώρους της, ο εσωτερικός κοινόχρηστος χώρος που περικλείεται από τα κτίρια του οικοδομικού τετραγώνου, γίνεται το επίκεντρο μιας ευρύτερης συλλογικότητας στο επίπεδο της γειτονιάς.

απόσπασμα από κείμενο της ομάδας

ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΣ
ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΚΟΥΓΙΑΝΟΥ
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Το στοιχείο που προσδίδει χαρακτήρα στην περιοχή είναι η μικροκλίμακα, η οποία δίνει στο χώρο την κυρίαρχη αρχιτεκτονική του φυσιογνωμία. Χαρακτηριστικό που απορρέει από την μικρή κλίμακα, είναι η συνεκτικότητα και η πολυπλοκότητα του δομημένου περιβάλλοντος...

Σήμερα είναι φανερό ότι τέτοιες περιοχές δεν μπορούν να δεχθούν συνολικά πολεοδομικά σενάρια ανάπλασης, αλλά σημειακές παρεμβάσεις που θα εντάσσονται σε μια γενικότερη φιλοσοφία αναπαραγωγής της μικροκλίμακας. Η απουσία ολιστικών πολεοδομικών ρυθμίσεων έχει ως αποτέλεσμα τη διατήρηση της πολυπλοκότητας και πολυμορφίας του δομημένου περιβάλλοντος, που είναι στοιχείο πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος για τη σύγχρονη πόλη.

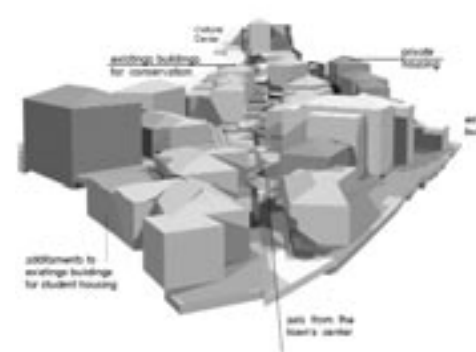
Στην πρότασή μας παίρνουμε σαν αφετηρία την διαπλοκή του δημόσιου και του ιδιωτικού χώρου, που έχει παραχθεί ιστορικά από τις ιδιαίτερες κοινωνικές συνθήκες που περιγράψαμε συνοπτικά παραπάνω. Στόχος μας είναι η δημιουργία συνέχειας των δημόσιων χώρων. Για το λόγο αυτό δημιουργούμε ένα πλέγμα εγκάρσιων κινήσεων πεζών που συνεχονται σε έναν κεντρικό άξονα, συνέχεια της οδού Εκκλησιών. Ο άξονας αυτός αποτελεί ένα γραμμικό τοπικό κέντρο, το οποίο αποκαθιστά την εσωτερική ενότητα των δημόσιων χώρων και συνδέει την περιοχή με το ιστορικό και νεότερο κέντρο της πόλης της Λαμίας.

Για την δημιουργία του σημαντικού αυτού στοιχείου του αστικού ιστού, αναδιευθετούμε τους υπαίθριους χώρους στο εσωτερικό του παλιού κομματιού της συνοικίας, δημιουργώντας πλατώματα που αναπαράγουν την παραδοσιακή δομή του ιστού. Ο γραμμικός αυτός χώρος κορυφώνεται στην όψη του πολιτιστικού κέντρου, το οποίο με τις νέες προσθήκες γίνεται συμβολικά και λειτουργικά ο σημαντικότερος πόλος εκδήλωσης της τοπικής κοινωνικής ζωής...

Στοιχεία οργάνωσης των κτισμάτων, αλλά και του αστικού χώρου αποτελούν οι τούβλινοι τοίχοι, οι οποίοι λειτουργικά και συμβολικά δημιουργούν την αίσθηση της ενότητας στο δομημένο περιβάλλον. Άλλοτε ως τοίχοι κτιρίων, άλλοτε ως τοίχοι αντιστήριξης, άλλοτε ως στοιχεία που μπορούν να υποδεχθούν τον αστικό εξοπλισμό, οι τοίχοι αυτοί πραγματοποιούν τη μετάβαση από το παλαιό στο νέο και δημιουργούν την εντύπωση της ενότητας των παρεμβάσεων στον χώρο.

Σημαντικά επίσης στοιχεία του δημόσιου χώρου αποτελούν και οι κλίμακες-κερκίδες. Προσανατολισμένες στην καλή θέα και το φως, αποτελούν ένα δυνατό αρχιτεκτονικό στοιχείο που υποστηρίζει με τον καλύτερο τρόπο την εκδήλωση της κοινωνικής ζωής και ολοκληρώνει την μορφολογική ένταση των κτισμάτων και των πλατωμάτων στις κλίσεις του εδάφους...

απόσπασμα από κείμενο της ομάδας

ΔΗΜΟΣ ΛΑΜΙΑΣ

Πόλη	Λαμία
Πληθυσμός	75.000 κάτοικοι
Θέση	Αφανος
Επιφάνεια ευρύτερης περιοχής	800 στρμ.
Επιφάνεια περιοχής μελέτης	30 στρεμ.

Περιγραφή της περιοχής

Η Λαμία είναι πρωτεύουσα της Κεντρικής Ελλάδας με πληθυσμό 75.000 κατοίκους. Λόγω της καίριας θέσης της, αποτελεί κέντρο επικοινωνιών, καθώς επίσης και ένα κέντρο διανομής αγαθών και Υπηρεσιών. Η άμεση σχέση με την Εθνική Οδό, της έδωσε τη δυνατότητα δημιουργίας μικρής κλίμακας Βιομηχανικής Ζώνης, σύμφωνα με το πλαίσιο της αποκέντρωσης από τις μεγάλες πόλεις (Αθήνα, Θεσσαλονίκη).

Περιοχή Μελέτης

Η περιοχή του Αφάνου είναι αναπόσπαστο τμήμα του Β.Α. τμήματος της πόλης. Θεωρώντας το κέντρο της πόλης ως σημείο αναφοράς, ο Αφανος έχει δική του πολιτιστική κληρονομιά και αποτελεί πόλο έλξης. Η εφαρμογή σε μικρή κλίμακα (κάτω από 40%) του εγκεκριμένου σχεδίου πόλης του 1939 αναδεικνύει το βασικό πρόβλημα – στόχο, δηλ. τις ανάγκες προσπέλασης και ανάδειξης του υπάρχοντος πολεοδομικού

ιστού με τους χαρακτηριστικούς παραδοσιακούς δρομίσκους και μεμονωμένους θύλακες δομημένου περιβάλλοντος, κατάλοιπα μιας κοινωνικής δομής του παρελθόντος, προκειμένου να καλυφθούν οι σύγχρονες ανάγκες και απαιτήσεις των κατοίκων της περιοχής.

Λειτουργικές διαστάσεις

Η περιοχή του Αφάνου, είναι μία υποβαθμισμένη περιοχή με υποτυπώδες κοινωνικό τοπικό κέντρο το οποίο εξυπηρετεί τις ανάγκες της καθημερινής ζωής των κατοίκων. Το βασικό χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η αδυναμία σύνδεσης με το κέντρο της πόλης.

Κοινωνικές διαστάσεις

Η κοινωνική ιδιαιτερότητα της περιοχής πηγάζει από μία ιστορική παρουσία εξ αιώνων (1300 μ.Χ.) της εθνικής μειονότητας των τσιγγάνων. Ο κλειστός κοινωνικός ιστός, οι ιδιαιτερότητες στον τρόπο ζωής (έθιμα, παράδοση, κλπ) η αντίσταση στα σύγχρονα κοινωνικά πρότυπα, οδήγησε την περιοχή σε υποβάθμιση και απομόνωση από την υπόλοιπη πόλη. Η μεγάλη κλίμακα κατάτμησης γης, κυριαρχεί στην περιοχή, καλύπτοντας ανάγκες αμιγούς κατοικίας με απουσία κοινόχρηστων χώρων.

Πρόγραμμα

Κεντρικοί στόχοι είναι η κάλυψη σύγχρονων αναγκών τοπικής εξυπηρέτησης και αναβάθμισης της ποιότητας ζωής του δομημένου περιβάλλοντος της περιοχής κατοικίας σε συνδυασμό με την ανάδειξη ιστορικών – αρχαιολογικών – πολιτιστικών στοιχείων καθώς και παράλληλη χωροθέτηση χρήσεων αναψυχής και τουρισμού.

Η πρόταση πρέπει να περιλαμβάνει:

- Κατασκευή προτύπων διώροφων κατοικιών που θα χρησιμοποιηθούν ως πιλοτικό Αρχιτεκτονικό μοντέλο για τη δημιουργία ιδιωτικής κατοικίας
- Κατασκευή ισογείων χώρων γκαράζ
- Αναμόρφωση υφιστάμενων παλαιών κτιρίων, καθώς και αλλαγή χρήσης σε ένα από αυτά από κατοικία σε κέντρο πολιτιστικών δρώμενων.
- Επαναπροσδιορισμό και ιεράρχηση οδικού δικτύου κυκλοφορίας και διασφάλιση περιφερειακής συγκοινωνίας με mini-bus γραμμή χωρίς περιβαλλοντολογικές επιπτώσεις.
- Δημιουργία πλέγματος πεζοδρόμων που εμπλουτίζονται με χρήσεις κοινωφελείς (πολιτισμού – αναψυχής) καθώς και με ενοποίηση ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, διαμορφώσεις πλατειών κ.λπ.

ΨΑΧΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

ADRIAN RAZVAN SOARE
ALINA-PAULA MURESAN

Συμβάλλοντες
FLORIN BALTARU
ANDREI FENYO

Αν κοιτάξει κανείς με μία ματιά τη μελέτη της Λαμίας «Ψάχνοντας την Ισορροπία» δύο λέξεις κλειδιά τη διακρίνουν κατά τη γνώμη μας, δίνοντας τη φύση και την ουσία της πρότασής μας για το διαγωνισμό EUROPAN 6: σεμνότητας και αξιοπρέπεια.

Όταν αρχίσαμε να αντιμετωπίζουμε το θέμα του διαγωνισμού EUROPAN 6, για ένα πράγμα είμαστε σίγουροι, ότι θέλαμε να νικήσουμε. Τηρήσαμε απόσταση από το αντικείμενο, γεγονός που θεωρήσαμε πλεονέκτημα και μία προσέγγιση από την άλλη ανάλογη ενός επιστήθιου φίλου.

Κάθε αρχιτεκτονικός διαγωνισμός εμπειρέχει αυτή την προνομιακή ισορροπία. Διαμορφώνονται σκέψεις, χώροι και χρήσεις σε διαφορετικά επίπεδα εννοιών. Προσπαθήσαμε να εναρμονίσουμε τη γεωγραφική απόσταση και την κουλτούρα των περιοχών καταγωγής μας και να σχεδιάσουμε με την προσέγγιση της θέλησης να δώσουμε ένα άνοιγμα στην πραγματικότητα της Λαμίας. Αυτή ήταν η πρώτη στιγμή θεμελίωσης ισορροπίας στην παρέμβαση και πρότασή μας. Από τότε ο τίτλος της παρέμβασης αυτής: «Ψάχνοντας την Ισορροπία – ΛΑΜΙΑ». Αποτέλεσε μία συνεχή και έντονη σχεδιαστική αναζήτηση προκειμένου να θεμελιωθεί μία συνεχής ισορροπία που καμιά φορά πολύ γρήγορα δικού μας εναλλασσόμενου χώρου και χρόνου. Το να λάβουμε

υπόψη μας την πραγματικότητα της περιοχής, τα ήθη και τα έθιμα που καμιά φορά φάνταζαν πολύ απόμακρα για τις δικές μας γνώσεις και κατανόησης του να δούμε τις πραγματικές συνθήκες της Λαμίας, υπήρξε για μας ο κυριότερος παράγοντας για τον ισορροπημένο σχεδιασμό και για να φτάσουμε κοντά στο επίπεδο των απαιτήσεων του θέματος.

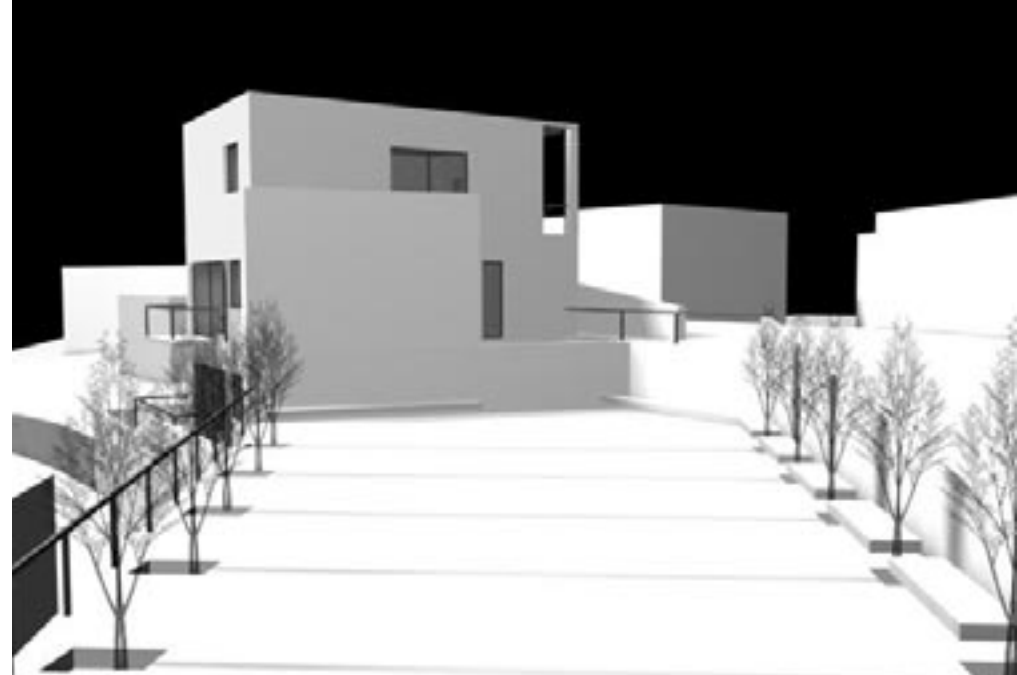
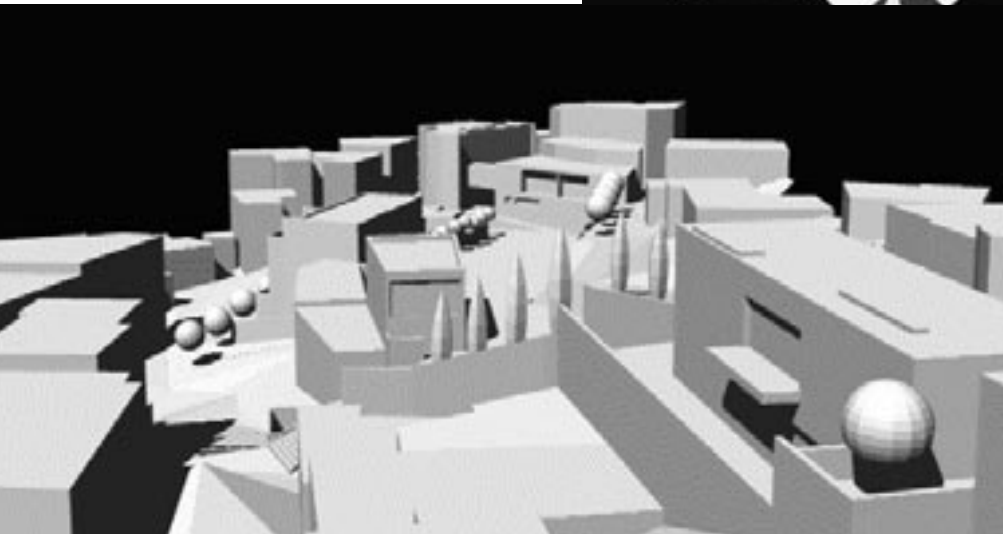
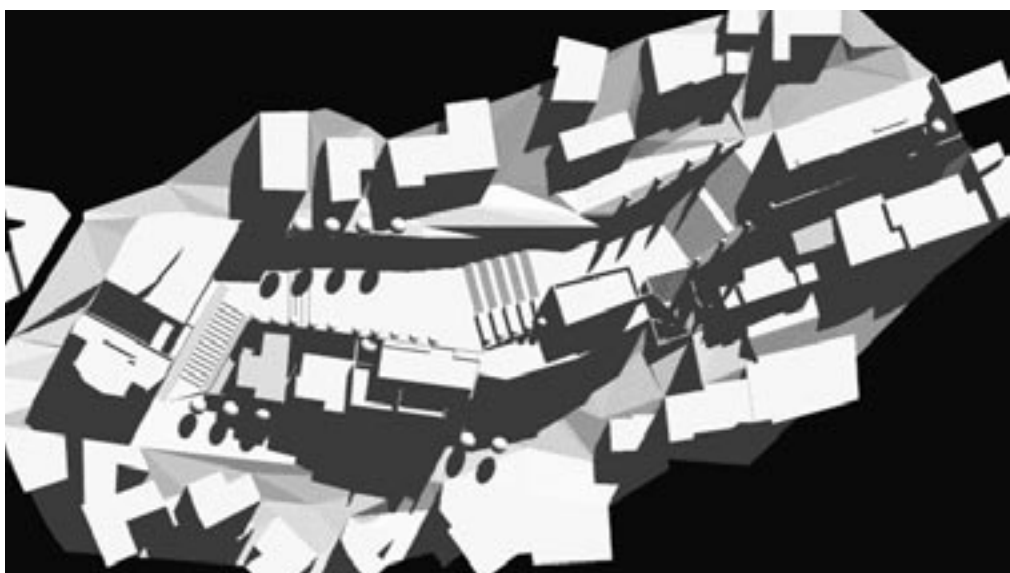
Ενεργοποιήθηκε μία συνεχής αναζήτηση της ισορροπίας στην προσέγγιση σχεδιασμού της Λαμίας μεταξύ των παραπάνω σημαντικών κατευθύνσεων (πόλων).
Δίκτυα – κινητικότητας – αντίληψη
Στέγαση – ζωή – τρόπος ζωής
Φύση – κοινόχρηστοι χώροι – ένταξη φύσης στο σχεδιασμό
Έθιμα – ιστορική συνέχεια – αλλαγή.

Στη συνέχεια διαμορφώθηκε προγραμματικό δίκτυο, ένας κανάβος, δια μέσου της παρέμβασης τεσσάρων επεξηγηματικών δράσεων.
– μία μικρή πλατεία, ένα γενναιοδωρο υπόγειο parking και δύο διωρόφων συγκροτημάτων κατοικιών
– ένα οικοδομικό τετράγωνο – πλατεία, η μικρότερη παρέμβαση από άποψη επιφάνειας.
– Ένα συγκρότημα οκτώ διαμερισμάτων, γκαράζ και δημόσιου χώρου
– Μία μεγάλη πλατεία με πνευματικό κέ-

ντρο που θα αποτελεί το δημόσιο χώρο της γειτονιάς του Αφανού, με εστιατόριο fast food και οικιστικές εγκαταστάσεις για νέους.

Προσεγγίσαμε το σχεδιαστικό κομμάτι του θέματος με τις ακόλουθες 4 παραδειγματικές περιοχές ισορροπίας που παραθέτονται παρακάτω με ιεραρχημένη από άποψη σημασίας σειρά:
– απόσταση και εγγύτης προσέγγιση
– παλαιό και νέο αναφορά
– δημόσιος και ιδιωτικός χώρος χρήση
– ιδανικά και αρχέτυπα σημαντικά ανοίγματα.

Συμπέρασμα: Προσπαθήσαμε να κατανοήσουμε και να παρέμβουμε μέσα στα πλαίσια της εγγύτερης πραγματικότητας με μία προσέγγιση δια μέσου των στιγμών της ισορροπίας. Οι δυσκολίες του διαγωνισμού μας έκαναν να βασιστούμε στα πλεονεκτήματα που μας έδωσε η κατανόηση της παράδοσης και του νέου, ο δημόσιος και ιδιωτικός χώρος, η σεμνότητα και η αξιοπρέπεια.

α φ ι έ ρ ω μ α

Αρχιτεκτονική και
Μελετοκατασκευή

Οι αρχιτέκτονες και η μελετοκατασκευή

του Θανάση Κ. Παππά, Γενικού Γραμματέα του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Είναι γεγονός ότι με την πρόβλεψη δημοπράτησης και κτιριακών έργων με το σύστημα «Μελέτη – κατασκευή» υιοθετήθηκε κατά περιόδους το σύστημα αυτό από φορείς του δημοσίου και δέχθηκε τις σφοδρές αντιδράσεις της Πανελληνίας Ένωσης, αλλά και άλλων οργανώσεων μηχανικών (ΤΕΕ, συλλόγων στο κέντρο και στην Περιφέρεια).

Οι προβλέψεις της παρ. 1 του άρθρου 10 του ΠΔ 609/85 λειάνθηκαν και με μεγάλη ευκολία χρησιμοποιήθηκε ένα σύστημα που κυριολεκτικά συνέθλιψε την έννοια της μελέτης, της αρχιτεκτονικής έκφρασης προς όφελος της οικονομικής προσφοράς.

Η εγκύκλιος 27 του 1997 που εκδόθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ (για την κατηγορία των κτιριακών έργων) προσπάθησε να βάλει φρένο στην πρωτόγονη βουλμία του δημοσίου τομέα να κατασκευάζει «γρήγορα – φτηνά και ανώδυνα» τα κτιριακά έργα.

Καθόρισε μεταξύ άλλων πως:

– Κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη πλήρους προμελέτης

– Επιβάλλεται η οριστικοποίηση του προϋπολογισμού

– Απαιτείται η διαφύλαξη της υπευθυνότητας του μελετητή με τον απεγκλωβισμό της αμοιβής από την οικονομική προσφορά των αναδόχων.

Παρότι δε μπορούμε να ανατρέξουμε σε ποσοτικά στοιχεία, εμπειρικά συνάγουμε πως μετά από μια μεγάλη περίοδο όπου οι μελετοκατασκευές ήταν στην ημερήσια διάταξη, το τελευταίο χρονικό διάστημα παρατηρείται ύφεση, καθώς οι θεσμικές «βελτιώσεις» σε συνδυασμό με την καθολική αντίδρασή μας προκάλεσαν μερική ανάσχεση του φαινομένου.

Η Πανελλήνια Ένωση διαχρονικά προσπαθεί να αποτρέψει δρομολογημένες διακηρύξεις και να πείσει πως οι επιλογές των φορέων για υλοποίηση έργων με αυτό τον τρόπο θα οδηγήσουν σε δυσάρεστα αποτελέσματα.

Σημειώνω ενδεικτικά τις αντιδράσεις του ΔΣ για το μουσικό Γυμνάσιο-Λύκειο Πειραιά, το ολυμπιακό κέντρο Ιππασίας και νέου Ιπποδρόμου Αθηνών, που εκδηλώθηκαν το τελευταίο χρονικό διάστημα.

Ωστόσο, διαχρονικά διαπιστώνεται πως η απουσία της αρχιτεκτονικής, η μη ένταξη των έργων σε ένα γενικότερο σχεδιασμό και η περιφρόνηση των αρχιτεκτονικών-πολεοδομικών διαγωνισμών, σε συνδυασμό με την πραγματοποίηση των έργων με το σύστημα της μελετοκατασκευής, αποτυπώνει την αποτυχία των φορέων του δημοσίου που με άλλοθι τις καθυστερήσεις που οι ίδιοι προκαλούν, παραμερίζουν προκλητικά την αρχιτεκτονική από τα μεγάλα –κυρίως– έργα.

Κυριαρχεί μάλλον η διαπίστωση πως οι μειζόνες παρεμβάσεις των φορέων του δημοσίου στον αστικό χώρο, αλλά και τα μικρότερα έργα στο κέντρο και την Περιφέρεια, δυστυχώς πραγματοποιούνται ως «τεχνικά έργα» που κατά κανόνα η έννοια της αρχιτεκτονικής είναι απύουσα.

Έτσι το «επείγον» για την υλοποίηση των έργων, η

αποσπασματική μελέτη βασικών έργων της διοίκησης και αυτοδιοίκησης αποτελούν δείγμα γραφής, έχοντας χαράξει ανεξίτηλα το αποτύπωμά τους στο κτισμένο περιβάλλον.

Και πρέπει να επισημανθεί ως βασικό συμπέρασμα πως παρότι η παραγωγή και αναπαραγωγή ενός συγκεκριμένου μοντέλου ανάπτυξης των πόλεων και των κατασκευών οδήγησε σε ένα περιβάλλον ομοιόμορφο και αποκρουστικό, δε στάθηκε παρά ταύτα ικανό ώστε να μεταβληθούν τα εργαλεία για τα έργα της τρέχουσας εποχής, παρότι γίνονται σημαντικές επενδύσεις στον τομέα.

Οι αρχιτέκτονες της χώρας, το μελετητικό δυναμικό και η αρχιτεκτονική μένουν στο περιθώριο προς χάριν της μελετοκατασκευής, ενώ ταυτόχρονα οι ίδιοι αρμόδιοι –που προωθούν αυτά τα συστήματα– χύνουν κροκοδείλια δάκρυα σε διάφορες εκδηλώσεις για την αναγκαιότητα της αρχιτεκτονικής και την έλλειψη έργων που να εμπνέουν, να προβάλουν τη χώρα και να αποτελέσουν σημεία σήμανσης και σηματοδότησης μιας έντονης κατασκευαστικής περιόδου.

Με βάση όλα τα παραπάνω απαιτούνται νέες ιεραρχήσεις, πρέπει να αναζητηθεί μια εναλλακτική στρατηγική. Χρειάζονται νέες βασικές επιλογές και νέες προτεραιότητες που θα διασφαλίσουν την παραγωγική, κοινωνική, περιβαλλοντική, πολιτιστική συνοχή των πόλεων, σε αντιπαράθεση με την αποσπασματική αντιμετώπιση που βιώνουμε ως σήμερα.

Πρέπει να γίνει σαφές πως η αξιοποίηση της σύγχρονης ελληνικής αρχιτεκτονικής και του έμφυχου δυναμικού της, με σαφείς διαδικασίες, μπορεί να επιδράσει θετικά στην ανασυγκρότηση των πόλεων. Οι μεταβολές στο θεσμικό πλαίσιο παραγωγής του κτισμένου περιβάλλοντος πρέπει να αφορούν και αυτή καθ' αυτή την άσκηση του επαγγέλματος.

Το πρώτο που διεκδικούμε και σ' αυτό πρέπει να εμμένουμε, είναι η γενική απαγόρευση του συστήματος αυτού για τα κτιριακά έργα, με ταυτόχρονη αναζωογόνηση του θεσμού των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών μέσα από ένα ευέλικτο, σύγχρονο, θελκτικό, πλαίσιο περί αρχιτεκτονικών διαγωνισμών.

Το δεύτερο πρέπει να σχετίζεται με την οριοθέτηση μιας εθνικής πολιτικής για την αρχιτεκτονική. Η πολιτεία και οι φορείς του δημοσίου πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την αναζωογόνηση της αρχιτεκτονικής, με στόχο τη διεύρυνση της ποιοτικής αρχιτεκτονικής και τη διάχυση των ιδεών της στην ελληνική κοινωνία. Απαιτείται μια θεσμική πρωτοβουλία για την αρχιτεκτονική.

Το τρίτο σχετίζεται με τις αμοιβές, καθώς οι ρυθμίσεις του ΠΔ 515/89 με συνεχείς αποφάσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ παρατείνονται εσαεί, διατηρώντας καθυλωμένες τις ελάχιστες αμοιβές των μηχανικών. Απαιτείται συντονισμένη παρέμβαση για την επίλυση του προβλήματος που συνάγεται στη διεκδίκηση της αμοιβής εργασίας για μια συγκεκριμένη κατηγορία επιστημόνων.

Οι αρμόδιοι φορείς για το σύστημα της μελετοκατασκευής

Παραθέτουμε α) τις θέσεις του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ (Α.Π. 19263/26.1.96), β) τις θέσεις του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ σαν απάντηση σε σχετική έκκληση του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ της 5.1.96 (Α.Π. 1799/7.3.96) και γ) απόσπασμα από την εγκύκλιο 27 του τότε υφυπουργού ΠΕΧΩΔΕ κ. Βερελή (2.10.97), στην οποία υιοθετείται σχεδόν το σύνολο των θέσεων ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και Τμήματος Αρχιτεκτόνων.

ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ή ΕΡΓΟΛΑΒΟΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΧΩΡΙΣ ΜΕΛΕΤΗ; (Σε стил εμπορικής πολυκατοικίας)

Η σωρεία των διακηρύξεων για τη δημοπράτηση έργων με το «σύστημα προσφοράς που περιλαμβάνει μελέτη και κατασκευή»* έχει δημιουργήσει μία κατάσταση απαράδεκτη στον τομέα των μελετών που εκπονούνται για έργα διαφόρων κατηγοριών, ποικίλου ύψους προϋπολογισμών (μικρά ή μεγάλα έργα), που χρειάζεται να αντιμετωπιστεί δραστικά από το σύνολο του Τεχνικού κόσμου και τους Συνδικαλιστικούς και Επιστημονικούς φορείς του.

Η γενίκευση του παραπάνω φαινομένου και η καταχρηστική χρήση της ευχέρειας που παρέχει ο νόμος αυτός στην κατασκευή των έργων, παρακάμπτοντας τις ισχύουσες διαδικασίες περί αναθέσεως μελετών με βάση τον Ν. 716/77 και 696/74, έχει αναγκάσει τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ να προβεί σε εντονότερες διαμαρτυρίες προς τους φορείς που δημοπρατούν έργα με το σύστημα αυτό.

Αναφέρουμε ενδεικτικά για ενημέρωση των συναδέλφων τις παρακάτω περιπτώσεις:

α. Έγγραφο προς τη ΔΕΠΑΝΟΜ για τα περιφερειακά νοσοκομεία

β. Διαμαρτυρία στο Πολυτεχνείο για Κτίριο αντοχής υλικών

γ. Ρόδος: Σχολείο, Μουσικό Γυμνάσιο-Λύκειο – ΟΣΚ

δ. Σχολεία στο Ηράκλειο Κρήτης: Γυμνάσια-Λύκεια Γίοφυρου και Χρυσοβαλάντου – ΟΣΚ

ε. Κως: Δημοτικό Σχολείο – ΟΣΚ
στ. 11ο-18ο Γυμνάσιο-Λύκειο Θεσσαλονίκης – Ο.Σ.Κ.

ζ. Κλειστό Γυμναστήριο Ορεστιάδας – ΓΓΑ η. Βίλλα Καζούλη (αποκατάσταση διατηρητέου) – ΥΠΕΧΩΔΕ

θ. Κλειστό Κολυμβητήριο Κοινότητας Ασπροπύργου για το οποίο εκκρεμεί προσφυγή του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ στο Σ.τ.Ε.

Πέρα από αυτές τις έγγραφες διαμαρτυρίες αλλά και δικαστικές προσφυγές, έγιναν παραστάσεις στο Γεν. Διευθυντή ΟΣΚ (δήλωσε ότι δεν

πρόκειται από τη σημερινή διοίκηση του ΟΣΚ να γίνουν νέες δημοπρατήσεις), στον Υφυπουργό ΥΠΠΟ κ. Μπένο που εξουσιοδότησε το ΔΣ να ανακοινώσει ότι δεν πρόκειται να γίνουν δημοπρατήσεις με το πιο πάνω σύστημα και τέλος στον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ που κατανόησε τις θέσεις του Συλλόγου με αναμενόμενα ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Θα ήταν όμως χρήσιμο να αναφερθούμε στην ουσία του προβλήματος για άλλη μια φορά όπως έχει διατυπωθεί με έγγραφο του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων από τη 1-12-1995 προς τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ.

Τα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν το πρόβλημα είναι:

1. Η έλλειψη κάθε προγραμματισμού και η ευκαιριακές αποφάσεις που προσδιορίζουν την έναρξη της κατασκευής τους.

2. Οι τεχνικές υπηρεσίες των Δημοσίων Υπηρεσιών και Φορέων παρακάμπτονται από τις διοικήσεις τους ως ανεπαρκείς στο να περαιώνουν πλήρεις μελέτες και τις οδηγούν βαθμιαία σε μηχανισμούς γραφειοκρατικού χαρακτήρα με όλα τα επακόλουθά του.

3. Το ίδιο ισχύει και για τα μελετητικά γραφεία μεγάλα ή μικρά τα οποία υποκύπτοντας στη διαδικασία αυτή, ευτελίζουν την επιστημονική εργασία τους.

4. Δημιουργούνται κλειστά εργολαβικά κυκλώματα που σε επαφή με τις υπηρεσίες, προετοιμάζουν το τελικό αποτέλεσμα της δημοπρασίας, δημιουργώντας άνομες συναλλακτικές σχέσεις.

5. Και το κυριότερο υποσκάπτεται η ποιότητα των έργων, αφού μελέτες που εκπονούνται γι' αυτά διακρίνονται κατά κανόνα από προχειρότητα σε όλα τα επίπεδα της επιστημονικής προσέγγισής τους.

6. Ο τρόπος αξιολόγησης αρχιτεκτονικής μελέτης και η σύνθεση της Επιτροπής με τη μη υποχρεωτική παρουσία αρχιτέκτονα.

Έτσι προκύπτει:

1. Δεν προηγούνται οι αναγκαίες τοπογραφικές, εδαφολογικές και περιβαλλοντικές κ.λπ. μελέτες.

2. Οι προτεινόμενες αρχιτεκτονικές μελέτες για τη δημοπρασία, είτε βασίζονται σε υπάρχουσες προμελέτες των Υπηρεσιών, είτε εκπονούνται με προχειρότητα ελλείψει στοιχείων (αποτυπώσεις ελλειψεις).

3. Οι σχετικές στατικές, ηλεκτρομηχανολογικές και άλλες ειδικές μελέτες δεν αλληλεπικαλύπτονται με την αρχιτεκτονική μελέτη και δημιουργούν τεχνικές ασυμβατότητες στο έργο.

4. Τα συνοδευτικά σχέδια λεπτομερειών απέχουν από την πραγματικότητα, έχουν τυποποιημένο χαρακτήρα και συνοδεύουν τη μελέτη για λόγους τυπικής συμπλήρωσής της.

5. Η μελέτη εκπονείται μέσα σε τέτοιες χρονικές προθεσμίες ώστε να είναι αδύνατη εκ των πραγμάτων η πληρότητά της, εκτός και αν έχει προηγηθεί πληροφόρηση των προμελετών από τους ενδιαφερόμενους εργολάβους.

Όλα αυτά τα στοιχεία συνθέτουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείται το μελετητικό έργο που οδηγεί στην κατασκευή των έργων και που παραβιάζει σοβαρότατα την ποιότητά τους και θέτει σε κατώτερη θέση τη λειτουργία, την αισθητική και γενικά την Αρχιτεκτονική τους.

Το σύστημα μελέτη-κατασκευή θα έπρεπε να χρησιμοποιείται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις όπως προβλέπει ο νόμος και θα πρέπει να αποκλειστεί στο μέλλον η αθέμιτη και καταχρηστική εφαρμογή του.

Για το ΔΣ του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ
Ο Πρόεδρος, **Α. Γαβαλάς**
Ο Γεν. Γραμματέας, **Δ. Μαραβέας**

** Σύμφωνα με το άρθρο 10 του ΠΔ 609/85 «Περί κατασκευής δημοσίων έργων» εκτελεστικού του Ν. 1418/84 «Δημόσια έργα και ρυθμίσεις συναφών θεμάτων», όπως αυτό τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τις διατάξεις του Ν. 2229/94 κ.λπ. από Υπουργεία, Δημόσιες Υπηρεσίες, Νομικά πρόσωπα ελεγχόμενα από το Δημόσιο, Νομαρχίες, Δήμους και λοιπούς Οργανισμούς ελεγχόμενους από το Δημόσιο.*

ΜΕΛΕΤΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ-«ΠΑΚΕΤΑ»: ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠ

Αγαπητοί Συνάδελφοι,

Το Δ.Σ. του Τμήματος Αρχιτεκτόνων συζήτησε διεξοδικά το θέμα στην επιστολή σας της 5.1.1996 και σας αποστέλλω τις απόψεις μου.

Το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π. έχει επανειλημμένα ασχοληθεί με το θέμα των μελετοκατασκευών-«πακέτων» και τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει η συνεχώς αυξανόμενη τάση εφαρμογής της συγκεκριμένης διαδικασίας για την πραγματοποίηση ακόμα και των πιο ευαίσθητων και εξειδικευμένων, ως προς την καλλιτεχνική και επιστημονική τους σημασία, αρχιτεκτονικών έργων του Δημοσίου, κατά παρέκκλιση του πνεύματος και του γράμματος του σχετικού θεσμικού πλαισίου.

Θεωρούμε ότι, σε ιστορικές περιόδους ακραίου ωφελιμισμού και καταναλωτισμού, η συνεχώς και με σχηματοποιημένο τρόπο προβαλλόμενη απαίτηση της Πολιτείας και των φορέων της, κυρίως για ευκολία και ταχύτητα –συχνά υπό τη στρεβλή έννοια των όρων– κατά την υλοποίηση της δημόσιας αρχιτεκτονικής, έχει αναγάγει πια ανάλογης νοοτροπίας νομολογημένες δυνατότητες, όπως αυτή των «πακέτων», ως κυρίαρχες και μοναδικές μεθόδους παραγωγής της αρχιτεκτονικής δημιουργίας.

Η ανησυχία μας για το σοβαρό αυτό ζήτημα μεγαλώνει συνεχώς, καθώς είναι πια φανερό ότι το σύστημα των μελετοκατασκευών δεν υποβιβάζει μόνο την ποιότητα των αρχιτεκτονημάτων που παράγει, αλλά και παραμορφώνει αυτό καθαυτό το ηθικό πλαίσιο αρχών που διέπει την αρχιτεκτονική συνολικά, την οποία έτσι φθείρει και διαφθείρει.

Ιδιαίτερα ως προς αυτό το τελευταίο, αλλά και-ριο θέμα, το Τμήμα Αρχιτεκτόνων επιθυμεί, ήδη σε αυτή τη φάση δημοσιοποίησης του προβλήματος από το Σύλλογο Αρχιτεκτόνων, να διατυπώσει και αυτό με σαφή και τεκμηριωμένο τρόπο τις απόψεις του. Έτσι:

α) Θεωρούμε κατ' αρχήν, ότι η διαδικασία των μελετοκατασκευών-«πακέτων» ανατρέπει την αναγκαία για την κατοχύρωση της υψηλής ποιότητας των αρχιτεκτονικών έργων ισόρροπη σχέση ανάμεσα στο δημιουργό, τον κατασκευαστή-επιχειρηματία και τον αποδέκτη του έργου. Ο δημιουργός, από ανεξάρτητη διανοούμενη καλλιτεχνική και επιστημονική οντότητα, η οποία κατά τεκμήριο επιθυμεί την καλύτερη δυνατή εφαρμογή της μελέτης, μετατρέπεται σε υπάλληλο του κατασκευαστή-επιχειρηματία και εκφραστή των συμφερόντων του. Ανάλογα, ο αποδέκτης του έργου χάνει έναν σημαντικό παράγοντα προάσπισης της ουσιαστικής αξίας αυτού του έργου που του ανήκει.

β) Σ' όλες σχεδόν τις προκηρύξεις, οι βαθμοί αξιολόγησης που αντιστοιχούν στην αρχιτεκτονική μελέτη, είναι δυσανάλογα περιορισμένοι, με αποτέλεσμα, τα άλλα τεχνοοικονομικά μεγέθη να υπερτερούν κατά την αξιολόγηση των «πακέτων». Επιπλέον, ο τρόπος συγκρότησης των επιτροπών αξιολόγησης και η κατάργηση της ανωνυμίας των διαγωνιζομένων, επιτείνουν τον κίνδυνο τόσο του υποβιβασμού της ουσιαστικής αξίας της μελέτης που κάθε φορά θα επιλεγεί, όσο και της εγκυρότητας της ίδιας της επιλογής.

γ) Είναι χαρακτηριστικό ότι, για τους παραπάνω λόγους, η κυριαρχία των μελετοκατασκευών ως μεθόδου ανάθεσης δημόσιων αρχιτεκτονικών έργων, σημαίνει την αντίστοιχη αποδυνάμωση των Πανελλήνιων αρχιτεκτονικών διαγωνισμών-δηλαδή, του κορυφαίου θεσμού που με συλλογικούς αγώνες κατακτήθηκε για την προάσπιση της καλλιτεχνικής και επιστημονικής αξίας της αρχιτεκτονικής και λειτούργησε μέχρι σήμερα με επιτυχία. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι αυτή ακριβώς η επιτυχία βάλλεται και διαβάλλεται, ακόμα και από επίσημα βήματα, κυρίως από εκείνους που έχουν συμφέρον από την προώθηση των αναθέσεων μέσω των μελετοκατασκευών.

Και συμβαίνει αυτό, γιατί οι αρχές και η φιλοσοφία των δύο αυτών διαδικασιών είναι όχι μόνο διάφορες, αλλά και αντίθετες. Η πρώτη προάγει την αρχιτεκτονική ως Επιστήμη και Τέχνη. Ταυτόχρονα, τοποθετεί τον αρχιτέκτονα σε μια υψηλή, αλλά και κοινωνικά ελεγχόμενη, θέση μέσα στην αρχιτεκτονική παραγωγική διαδικασία.

Αντίθετα, η δεύτερη περιορίζει την αξία και τη σημασία της αρχιτεκτονικής, ποσοτικοποιώντας την και θεωρώντας την κυρίως ως τεχνοοικονομικό μέγεθος. Ταυτόχρονα, υποβιβάζει και τον αρχιτέκτονα, όχι μόνο ως προς το πλαίσιο των καλλιτεχνικών και επιστημονικών, αλλά και αυτών ακόμα των ηθικών ευθυνών και δικαιωμάτων του- γιατί τον δελεάζει να καρπωθεί την αμοιβή του έργου του, θυσιάζοντας την αυτονομία του έναντι του κατασκευαστού επιχειρηματία και εργοδότη του.

Εδώ, λοιπόν, προκαλείται μια αναπόφευκτη σταδιακή αλλοίωση και παραποίηση της ίδιας της φύσης της αρχιτεκτονικής, που έρχεται σε ευ-

θεία αντίθεση με τη φιλοσοφία και το πλαίσιο αρχών της διδασκαλίας μας. Δημιουργείται έτσι αγεφύρωτη απόσταση και αναντιστοιχία ανάμεσα στο αντικείμενο αυτής της διδασκαλίας και σε εκείνο το οποίο –κάτω από αυτές τις συνθήκες– θα κληθούν να αντιμετωπίσουν στην καθημερινή τους πρακτική οι σπουδαστές μας, αμέσως μετά την αποφοίτησή τους.

Είναι βέβαια φυσικό και αναγκαίο ότι, σε ένα πρώτο βασικό επίπεδο, η αρχιτεκτονική αποτελεί και αυτή διαδικασία παραγωγής έργου πρακτικού και χρήσιμου για την καθημερινή λειτουργία του κοινωνικού χώρου για τον οποίο κατ' αρχάς προορίζεται.

Ωστόσο, οι θεσμοθετημένοι κανόνες που διέπουν και καθορίζουν τους μηχανισμούς αυτού του επιπέδου αρχιτεκτονικής δράσης, πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι τέτοιοι, ώστε να μην αποκλείουν την ταυτόχρονη λειτουργία της αρχιτεκτονικής –όπου, όποτε και όπως αυτό είναι δυνατόν– και ως υψίστης μορφής πνευματικής δημιουργίας, με έντονη κοινωνική και ηθική διάσταση.

Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι, ανάμεσα στα ση-

μαντικότερα κριτήρια τα οποία σε κάθε ιστορική περίοδο καθόριζαν τον τρόπο θεώρησης και αξιολόγησης των κοινωνιών και των κοινωνικών συστημάτων, η λαϊκή και επίσημη αρχιτεκτονική τους αποτελούσε πάντοτε έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους αυτής της μέγιστης συνολικής κρίσης.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, αλλά και για πολλούς άλλους ακόμα –που σε επόμενο στάδιο θα εκθέσουμε διεξοδικά– καλύπτουμε απολύτως την αντίδραση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων και συμπαραστεκόμαστε στην κινητοποίησή του- πολύ περισσότερο, γιατί, ιδιαίτερα στην προκειμένη περίπτωση, αφορά σε μελετοκατασκευή που προωθεί η ίδια η Πανεπιστημιακή Κοινότητα. Τόσο για το έργο αυτό, όσο και για το πολύ σημαντικότερο νέο κτίριο των Πολιτικών Μηχανικών στην Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου, η επιλογή από τη Διοίκηση της μεθόδου ανάθεσης μέσω μελετοκατασκευής προσλαμβάνει για μας χαρακτηριστικά συμβολικά και παραδειγματικά, με την αρνητική σημασία του όρου.

Πρέπει, μάλιστα, να σημειωθεί, ότι το επιχειρη-

Απόηχοι του συστήματος μελέτη-κατασκευή

του Νίκου Φυντικιάκη, αρχιτέκτονα

Η μελέτη στο περιθώριο της κατασκευής

Είμαι αντίθετος με το σύστημα ΜΕΛΕΤΗ – ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ, γιατί είμαι αντίθετος στην προχειρότητα, στην ασυνέπεια και στην αδιαφάνεια της εφαρμογής του.

Η παραγγελία μίας κατασκευής σήμερα, αποτελεί το παράγωγο μίας τεχνικοοικονομικής εντολής του κατασκευαστή, από την οποία λείπουν οι έννοιες «άνθρωπος» και «περιβάλλον». Ο αρχιτέκτονας θεωρείται γενικά σαν μία διακοσμητική και μάλλον ενοχλητική παρέμβαση που λειτουργεί απλά και μόνο ως υπάλληλος του κατασκευαστή και όχι σαν δημιουργός μελετητής. Οι εξαιρέσεις επιβεβαιώνουν τον κανόνα. Και σαν φως στο βάθος του τούνελ η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβάλλει την πραγματοποίηση περιβαλλοντικών μελετών για όλες τις κατασκευές που χρηματοδοτεί.

Ποιο όμως το αποτέλεσμα; Έχει ξεκινήσει ένας αγώνας δρόμου περιβαλλοντικών μελετών επιβιωτικών των όποιων προαποφασισμένων κατασκευών, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε ουσιαστικό προβληματισμό για την προστασία του περιβάλλοντος και του χρήστη ανθρώπου.

Δεν αρνούμαι την αναγκαιότητα των κατασκευαστών και των κατασκευών, ούτε επικαλούμαι τον Μπωντλαίρ, θεωρώντας τις κατασκευές χυδαίο ωφελισμό (ο αραμπάς δεν είναι πια σήμερα ούτε θα πρέπει να είναι μέσον μεταφοράς), απλά επικαλούμαι την ποιότητα σαν γνώμονα έκφρασης και επέμβασης στο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον και δικαιούμαι ακόμα να επικαλούμαι τη δυνατότητα συμβολής του Αρχιτέκτονα μελετητή στο σχεδιασμό της όποιας κατασκευής με στόχο τη μετάλλαξη της λέξης κατασκευή σε έργο-δημιουργία.

Τι σημαίνει Μελετο-κατασκευή

Η ύπαρξη μελέτης πρέπει να οδηγεί σε έργο και όχι απλά σε κατασκευή, κι όμως η αλόγιστη χρήση της μελετο-κατασκευής αποτελεί κυρίαρχη δραστηριότητα, με στόχο μία δήθεν γρήγορη βιτρίνα και με πραγματικό αποτέλεσμα κατά μέγιστο ποσοστό, υπερχρεωμένα και μισοτελειωμένα γιατί η απρογραμματίστες κατασκευές, λόγω μειωμένης ποιοτικής ανταγωνιστικότητάς τους.

Ολοκληρωμένη κατασκευή σημαίνει μελέτη – έργο – εξοπλισμός – λειτουργία. Έτσι κλείνει ο κύκλος του αυτοσεβασμού και της συνέπειας, έτσι κλείνει ο κύκλος της ανταποδοτικότητας στο κοινωνικό σύνολο, έτσι ενισχύεται το επενδυτικό κλίμα, έτσι προστατεύεται το ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον.

μελετητή έχει περισσότερες πιθανότητες να εξασφαλίσει υψηλότερη ποιότητα μελέτης, αφού αυτή γίνεται με κριτήρια όπως η εμπειρία του και η τεχνονγνωσία του και όχι με την επιλογή του συμβεβλημένου με τον εργολήπτη μελετητή, ο οποίος επιλέγεται με δεσπόζον κριτήριο την οικονομική προσφορά του κατασκευαστή. Εφόσον επομένως δεν συντρέχουν ειδικά αιτιολογημένοι λόγοι που να επιβάλλουν την επιλογή του συστήματος μελέτη-κατασκευή, το σύστημα αυτό θα πρέπει να αποφεύγεται.

Στη συνέχεια η εγκύκλιος περιγράφει τις "...σοβαρές περιπτώσεις που είναι δυνατόν να δικαιολογήσουν αιτιολογημένα την επιλογή του συστήματος Μελέτη-Κατασκευή..." οι οποίες άλλωστε καθορίζονται με το ΠΔ 609/85 άρθρο 10 και που αφορούν κυρίως ειδικά έργα που απαιτείται ειδικός τεχνικός εξοπλισμός για την κατασκευή τους, ή έργα με τεχνικές ιδιομορφίες, απαραίτητη χρήση ειδικής τεχνονγνωσίας και αντίστοιχου τεχνικού εξοπλισμού ή τέλος (μεταβατικές συνθήκες) σε μελέτες που υπάρχουν αλλά χρειάζονται αναθεώρηση, συμπλήρωση κ.λπ.

Η διαδικασία της τεχνικής αξιολόγησης και ο -στη συνέχεια- συσχετισμός με την οικονομική προσφορά, έχει οδηγήσει μέχρι σήμερα συχνά σε επιλογή τεχνικά πενιχρής λύσης, η οποία χάρις στις υποδεέστερες επιδόσεις της, είναι εύλογα οικονομικότερη, άρα και επιλέξιμη. Αυτό οφείλεται στην ακατάλληλη επιλογή του μαθηματικού τύπου συσχέτισης της βαθμολογίας τεχνικής αξιολόγησης προς την οικονομική προσφορά του διαγωνιζόμενου, σύμφωνα με την οποία τεχνικά αρτιότερες μελέτες και λύσεις μόνο οριακά ενισχύουν τον διαγωνιζόμενο, αφήνοντας ουσιαστικά ως μοναδικό καθοριστικό κριτήριο την ελαχιστοποίηση του κόστους.

Η υποβάθμιση του τεχνικού αποτελέσματος (λειτουργικού, διαχρονικού, περιβαλλοντικού κ.λπ.) χάριν μιας κακώς εννοούμενης εξοικονόμησης κατασκευαστικού κόστους, είναι απαράδεκτη, αφού το πλεονέκτημα αυτό συχνά αποσβέννεται στη διάρκεια ζωής του έργου από το διογκωμένο λειτουργικό κόστος.

Τελικά, το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα (βέλτιστη προσφορά) δεν πρέπει να προκύπτει με υποβάθμιση του ρόλου και της αξίας κάποιας από τις δύο βασικές παραμέτρους (βαθμολογία-οικονομική προσφορά) σε βάρος της άλλης.

Επίσης, δεν πρέπει να τίθεται χαμηλή βαθμολογία βάσης (π.χ. minB=50, όταν maxB=100) όταν οι ποιοτικές απαιτήσεις είναι υψηλές, αφού μία κακή μελέτη (π.χ. με B=52) μπορεί, σε συνδυασμό με χαμηλή προσφορά, να είναι ανταγωνιστική με μία υψηλόβαθμη μελέτη με λογική προσφορά».

μα που προβάλλεται περί της νομιμότητας της αποφάσεως, δεν αρκεί, ιδιαίτερα στην ειδική αυτή περίπτωση, για την αποδοχή της. Πέραν της νομιμότητας που, φυσικά, είναι προϋπόθεση για κάθε πράξη της Δημόσιας Διοίκησης, η απόφαση αυτή πρέπει να είναι η καλύτερη δυνατή ως προς μια σειρά κριτηρίων, μεταξύ των οποίων η επιστημονική και δεοντολογική επάρκεια έχουν κύρια θέση.

Πιστεύουμε ότι για τα έργα της Πολυτεχνειούπολης θα πρέπει να σταματήσουν οι διαδικασίες ανάθεσης μέσω μελετοκατασκευών, και η Πρυτανεία να επιλέξει τη διαδικασία των Πανελληνίων αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, όπως επιβάλλεται για ένα πανεπιστημιακό περιβάλλον, όπου και εντάσσεται το Τμήμα Αρχιτεκτόνων.

Τέλος, το Δ.Σ. του Τμήματος δηλώνει ότι η στάση του αυτή δεν έχει επιλεκτικό χαρακτήρα και δεν αφορά μόνο στα συγκεκριμένα έργα, αλλά εντάσσεται στη γενική του υποχρέωση να προασπίζεται ζητήματα Αρχών που αφορούν στην Αρχιτεκτονική, όπου, όταν και όποτε αυτές κινδυνεύουν ή διακυβεύονται.

Υπό την έννοια αυτή, έχει την πρόθεση να πάρει ανάλογη θέση σε κάθε περίπτωση σημαντικού δημόσιου έργου, για την ανάθεση της μελέτης του οποίου δεν θα επιλεγεί η μέθοδος του Πανελληνίου αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, αλλά αυτή της μελετοκατασκευής.

Εκ μέρους του Δ.Σ. του Τμήματος Αρχιτεκτόνων

Ο Πρόεδρος
Ν. Καλογεράς, καθηγητής Ε.Μ.Π

Αποσπάσματα από την εγκύκλιο 27/2.10.97 του ΥΠΕΧΩΔΕ

«... Η επιλογή του συστήματος Μελέτη-Κατασκευή ως συστήματος δημοπράτησης, σύμφωνα και με την Εγκύκλιό μας 24/9.8.96 πρέπει να γίνεται υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Η μέχρι σήμερα εφαρμογή του συστήματος αυτού, χωρίς να συντρέχουν αυτές οι προϋποθέσεις, έχει πολύ συχνά οδηγήσει σε πρόωρη και άστοχη δημοπράτηση των έργων, με το αιτιολογικό επίσημης των δημοπρατίσεων και απορρόφησης κονδυλίων μέσα σε καθορισμένα χρονικά περιθώρια.

Το χρονικό πλεονέκτημα της σύντηξης του χρόνου δημοπράτησης συχνά αποσβέννεται κατά μεγάλο ποσοστό ή και στο σύνολό του από τις χρονοβόρες διαδικασίες τεχνικής αξιολόγησης των διαγωνιζομένων, εφόσον για το διαγωνισμό απαιτείται το στάδιο της προμελέτης. Αλλά και στην περίπτωση που η προμελέτη είναι δεδομένη και ο ανάδοχος εκπονεί μόνο την οριστική μελέτη και πάλι ο χρόνος εκπόνησης και έγκρισης της μελέτης συχνά εξαντλεί το χρονικό πλεονέκτημα επιτάχυνσης της δημοπράτησης.

Από την άλλη μεριά, το τεχνητό αποτέλεσμα του κατασκευαζόμενου έργου σε σχέση πάντοτε με το κόστος, είναι πολύ συχνά φτωχότερο από το αντίστοιχο αποτέλεσμα του κλασικού τρόπου δημοπράτησης, αφού κατά κανόνα ο ανεξάρτητος μελετητής εξασφαλίζει περισσότερο το συμφέρον του Κυρίου του Έργου, παρά ο μελετητής, που είναι άμεσα συμβεβλημένος με τον εργολήπτη. Επιπρόσθετα η επιλογή του ανεξάρτητου

Για τη μεταμόρφωση της αρχιτεκτονικής σε υπηρεσιακή

του Πάνου Κόκκορη, αρχιτέκτονα

Μου ζητήθηκε η συγγραφή ενός «αυνοποχώρητου» σχολίου στηλίτευσης της μελετοκατασκευής από τη Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού. Την ευχαριστώ θερμά για την εμπιστοσύνη. Οι θυμικές διαθέσεις που ακαριαία πήγασαν μέσα μου, υπαγόρευσαν ανεπιφύλακτη αποδοχή της πρόσκλησης. Κι όμως, όσο πλησιάζω στην τελική διατύπωση αυτής της κραυγής, τόσο περισσότερο αμφιβάλλω για το νόημά της, για την ευρύτερη χρησιμότητά της. Καθ'όσον με αφορά δε, όλο και πιο έντονα νιώθω να με περιβάλλει το δύσσομο χνώτο της γραφικότητας. Δεν πειράζει, θα το ρισκάρω ποντάροντας στην ευμένεια του νοερού συνομιλητή, στην κατανόησή του ότι αυτά είναι ότι καταλλήλότερο μπορώ να πώ. Κι ακόμη, στην ελπίδα ότι αυτά ίσως τον ερεθίσουν να πεί –και, μακάρι, να κάνει– κάτι καλύτερο.

Πρόκειται πράγματι για μια κραυγή, ίσως όχι τόσο άναρθρη όσο θάπρεπε για να δείξει το μέγεθος της δυσφορίας που τη γεννά. Και, οπωσδήποτε, δεν πρόκειται για οποιουδήποτε τύπου πειθαρχημένη ανάλυση του προβλήματος που γεννά τη δυσφορία. Οι σκέψεις που στριμώχνονται εδώ για να εκφραστούν, διαρρηγνύουν τα τυπικά όρια που θέτει το ειδικό θέμα «τα δεινά που η διαδικασία M-K προσάγει στην αρχιτεκτονική» και απλώνονται σε μιάν ευρύτατη γενιά δεινών και νεόκοπων διαδικασιών, που αν δεν είναι επίγονοι ή κλώνοι της M-K, οπωσδήποτε μοιράζονται μ'αυτήν κοινό εμπνευστή. Μιλώ για το σύνολο των -φαινομενικά πολυσχιδών αλλά κατά βάση αφόρητα ταυτόσημων- ηθών που εγκαθιδρύονται μέρα με τη μέρα όλο και κυριαρχικότερα στο εντόπιο πλαίσιο παραγωγής του δημόσιου περιβάλλοντος. Και, προφανώς, δηλώνω ότι αναφέρομαι στην παραγωγή αυτή υπό «αμιγώς» αρχιτεκτονική σκοπιά (για όσους –και είναι πολλοί, νομίζω– βολεύονται να κατηγοριοποιούν τά πράγματα).

Χρόνια τώρα, ορμώμενα από ευγενείς προθέσεις άξιων συναδέλφων και από περιστασιακά ευτυχείς αλλά λυπηρά βραχύβιες συλλογικές αναλαμπές, συνεχώς εξαπολύονται πυρά κατά του τερατουργήματος της M-K. Και λοιπόν; Συμπεριλαμβανομένης και τούτης εδώ της αρχιτεκτονικο-εκδοτικής σταυροφορίας, τα πυρά, τα επιχειρήματα, οι παρεμβάσεις, όλ' αυτά, αναδεικνύονται μονότονα μάταια, απελπιστικά πενιχρά στην κραυγαλέα τους αδυναμία να δείξουν και να πείσουν (όχι τους «συνοδοιπόρους», τους «άλλους») περί της άδικα, άνομα, ανόητα και εικονικά δήθεν ωφελούμενης (που δεν είναι το «δημόσιο συμφέρον») και, αντίστοιχα, περί της ανώφελα, θεμελιακά ζημιώμενης πλευράς (που δεν είναι κατ'ανάγκη οι αρχιτέκτονες). Να στρεβλώσουν στο ελάχιστο τη στρεβλή και αηθέστατη διαδικασία της M-K. Τοιούτοτρόπως, παρατηρώ εμβρόντητος όχι απλώς τις M-K αγέρωχες να διαιωνίζονται αλλά και (σά-

τητα του τόπου πιστεύω ότι είναι αδιαμφισβήτητη, η συνεργασία τους είναι ελκυστική για τους Ευρωπαίους, η τεχνολογία που χρησιμοποιούν παρά την ανύπαρκτη κρατική επιχορήγηση, είναι απόλυτα σύγχρονη. Κι η απάντηση σ' όλα αυτά είναι η αδιαφορία.

Η αξιοποίηση του Μελετητικού δυναμικού

κι όμως το κράτος μπορεί να βοηθήσει και να αυτοβηθηθεί.

Το «Κράτος – χορηγός» στον τομέα μελέτη, εκτός της ποιοτικής αναβάθμισης του ανθρώπινου και φυσικού περιβάλλοντος (παράγοντες ξεχασμένοι), συμβάλλει ουσιαστικά στη διαμόρφωση ενός κλίματος αξιοπιστίας σε σοβαρούς επενδυτές, ιδιώτες και πιστωτικούς φορείς, συμβάλλει αποτελεσματικά σ' ένα σοβαρό οικονομικό προγραμματισμό, συμβάλλει ενεργά στην αξιοποίηση του ελληνικού επιστημονικού δυναμικού με άμεσα αποτελέσματα, τη μείωση της ανεργίας και της υποαασχόλησης ή ετεροαπασχόλησης στο χώρο των μελετητικών γραφείων.

Το Κράτος έχει και άλλους πολλούς τρόπους να αξιοποιήσει το μελετητικό δυναμικό του και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Να υπαγάγει τη μελετητική δραστηριότητα στις διαδικασίες των αναπτυξιακών νόμων.

Να βελτιώσει και να εκσυγχρονίσει, μετά από σύμφωνη γνώμη των αντίστοιχων φορέων ΤΕΕ, ΣΑ-ΔΑΣ-ΠΕΑ, ΣΕΓΜ, τους Νόμους 716/77 και 1418/84.

Να βοηθήσει με κάθε τρόπο τους Έλληνες μελετητές να επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους στο εξωτερικό, κι αυτό σημαίνει κατ' αρχήν εντατική προσπάθεια του Υπουργείου Εξωτερικών προς την κατεύθυνση των διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών και προσπάθεια προς την κατεύθυνση της έγκαιρης πληροφόρησης.

Να προσανατολίσει τους πιστωτικούς οργανισμούς και τις Τράπεζες προς την κατεύθυνση της στήριξης με εγγυητικές επιστολές της δραστηριότητας των Ελλήνων Μελετητών στο εξωτερικό.

Το Ελληνικό Μελετητικό δυναμικό σύρεται και φθείνεται στα γρανάζια της μελετοκατασκευής παίζοντας τον έσχατο κομπάρσο στην οθόνη των έργων, ενώ το Κράτος μπορεί και πρέπει να επιβάλλει σοβαρότητα, συνέπεια και διαφάνεια στην κατασκευή και στα συστήματα δημοπράτησης και να απεμπλέξει τους επιστήμονες μελετητές από τα παιχνίδια της εργολαβικής μειοδοσίας. Έτσι είναι δυνατόν το σύστημα Μελέτη-Κατασκευή να αποτελέσει πραγματικό μοχλό γρήγορης και ουσιαστικής ανάπτυξης του τόπου μας.

αυτό, όπως αντίστοιχα μελέτες απαιτούνται για την προστασία των θαλασσών μας, μελέτες απαιτούνται για την προστασία των βιοτόπων, μελέτες απαιτούνται για τις γεωργικές και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, μελέτες απαιτούνται για τη βιομηχανία, για την τουριστική υποδομή, για την εκπαίδευση, για την υγεία, για, για, για...

Και ενώ όλοι θεωρητικά συμφωνούν στα παραπάνω, η πράξη αποδεικνύει το αντίθετο, κι όχι μόνο, σε πολλές περιπτώσεις, όπως ανέφερα, αποφασίζονται εκ των ενόντων κατασκευές πάσης φύσεως και σταματάνε στη μέση για να ξεκινήσουν άλλες και ούτω καθεξής, χωρίς κανένα προγραμματισμό, χωρίς καμία ουσιαστική μελέτη και δυστυχώς είναι πολλοί ακόμα που θεωρούν τις μελέτες άσκοπες, έστω και αν το μέγιστο των επενδυτικών προγραμμάτων στηρίζεται κύρια σε προηγούμενες αντίστοιχες μελέτες.

Οι Έλληνες Μελετητές στο κατώφλι του 21ου αιώνα

Τα σίδηρα που περιμένουν την προσθήκη ενός ακόμα ορόφου, είναι το αποτέλεσμα μίας συνεχώς μεταβαλλόμενης πολεοδομικής και κτιριοδομικής νομοθεσίας και τα μισοτελειωμένα γιαπιά το αποτέλεσμα μίας συνεχώς μεταβαλλόμενης στεγαστικής αντίληψης.

Οι Έλληνες Μελετητές υφίστανται απόλυτα το νόμο της βαρύτητας και έχουν βρεθεί στον πάτο των ενδιαφερόντων των εκάστοτε κυβερνήσεων, παρά το γεγονός ότι, στο πολύ μικρό δυστυχώς κομμάτι που τους ανήκει στον τομέα των κατασκευών έχουν κάνει τα πιο ουσιαστικά βήματα, τόσο στην κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού της επιστημονικής τους παραγωγικότητας, όσο και στην κατεύθυνση της οικονομικής τους συμβολής στην αναπτυξιακή μας πορεία.

Τα Ελληνικά Γραφεία Μελετών βρίσκονται σε χρόνια εγκατάλειψη παρά το γεγονός ότι έχουν καλύψει πλήρως την αναλογία συμμετοχής τους σε μελέτες και προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αποτέλεσμα τη μέγιστη αξιοποίηση συναλλαγματοφόρων εισροών στην Ελλάδα. Ο αντίστοιχος Ελληνικός τομέας των κατασκευών και των προμηθειών δείχνει πολύ μικρό ενδιαφέρον συμμετοχής του στην ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά.

Το κράτος τι κάνει; Ενώ θεωρητικά παροτρύνει για τη μέγιστη ποιοτική και ποσοτική συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή αγορά, στην πράξη αδιαφορεί, κι αν κανείς μας πει ότι δεν είναι έτσι θα επικαλεσθώ τον Μπρεχτ «το μόνο δείγμα σεβασμού που οφείλουμε στους θεατές είναι να μην υποτιμούμε την ευφυΐα τους». Οι Έλληνες Μελετητές βλέπουν το ρόλο τους συνεχώς απομειούμενο, για να μη μιλήσουμε για τη πλειοψηφία των Ελλήνων Αρχιτεκτόνων που έχουν περιοριστεί στις μελέτες πανωσκημάτων σε περιοχές αυθαίρετης δόμησης.

Οι Έλληνες Μελετητές, όλοι κι όχι μόνο οι αρχιτέκτονες, κι όχι μόνο από σωβινιστική διάθεση, διαπρέπουν όποτε τους δίνεται η ευκαιρία, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Ο ανταγωνισμός με τους συναδέλφους τους άλλων χωρών της Ευρώπης, είναι δυστυχώς ποσοτικός και όχι ποιοτικός, η επιστημονική γνώση σ' όποια επίπεδα κι αν ανταγωνίζεται είναι εφάμιλλη κι ο ανθρωπιστικός της χαρακτήρας κυρίαρχος κι όχι υποταγμένος στην όποια τεχνοκρατική και μόνο αντίληψη. Η συμβολή τους στη μέγιστη δυνατή παραγωγικό-

αρχιτεκτονική ελευθερία (όχι αυθαιρεσία, όχι ανευθυνότητα) πλακωμένη από στίβες υπηρεσιακών εγγράφων και ωκεανούς υπηρεσιακού' ήθους. Να λοιπόν πώς ακριβώς συντελείται η σύγχρονη εντόπια δημόσια αρχιτεκτονική μεταλλαγμένη ολοσχερώς πια σε κάτι που εύστοχα θα μπορούσε να βαφτισθεί Υπηρεσιακή:

Με συσκέψεις υπηρεσιακών παραγόντων.

Με αποφάσεις υπηρεσιακών οργάνων.

Με εισηγήσεις υπηρεσιών.

Με υπηρεσιακή αλληλογραφία, δηλαδή ασύδοτη σπατάλη τόνων μελανιού και χαρτιού με άθλια δακτυλογραφημένα επάνω του κείμενα, γραμμένα σε ακατάληπτη υπηρεσιακή διάλεκτο.

Με Υπεύθυνες Δηλώσεις χαρτοσημαδεμένες, δια των οποίων –ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ο αριθμός και το περιεχόμενο τους ποικίλλει από υπηρεσία σε υπηρεσία και ανάλογα πάντα με το γύρο της Υπηρεσιακής όπου έτυχε να εμπλακείτε (Μ-Κ, εκδήλωση ενδιαφέροντος κ.τ.λ.)– βεβαιώνετε την καλόπιστη υπηρεσία για την εξαιρετική σας ικανότητα ν' αναδειχθείτε ο άξιος ανάδοχος επιστημονικής εργασίας.

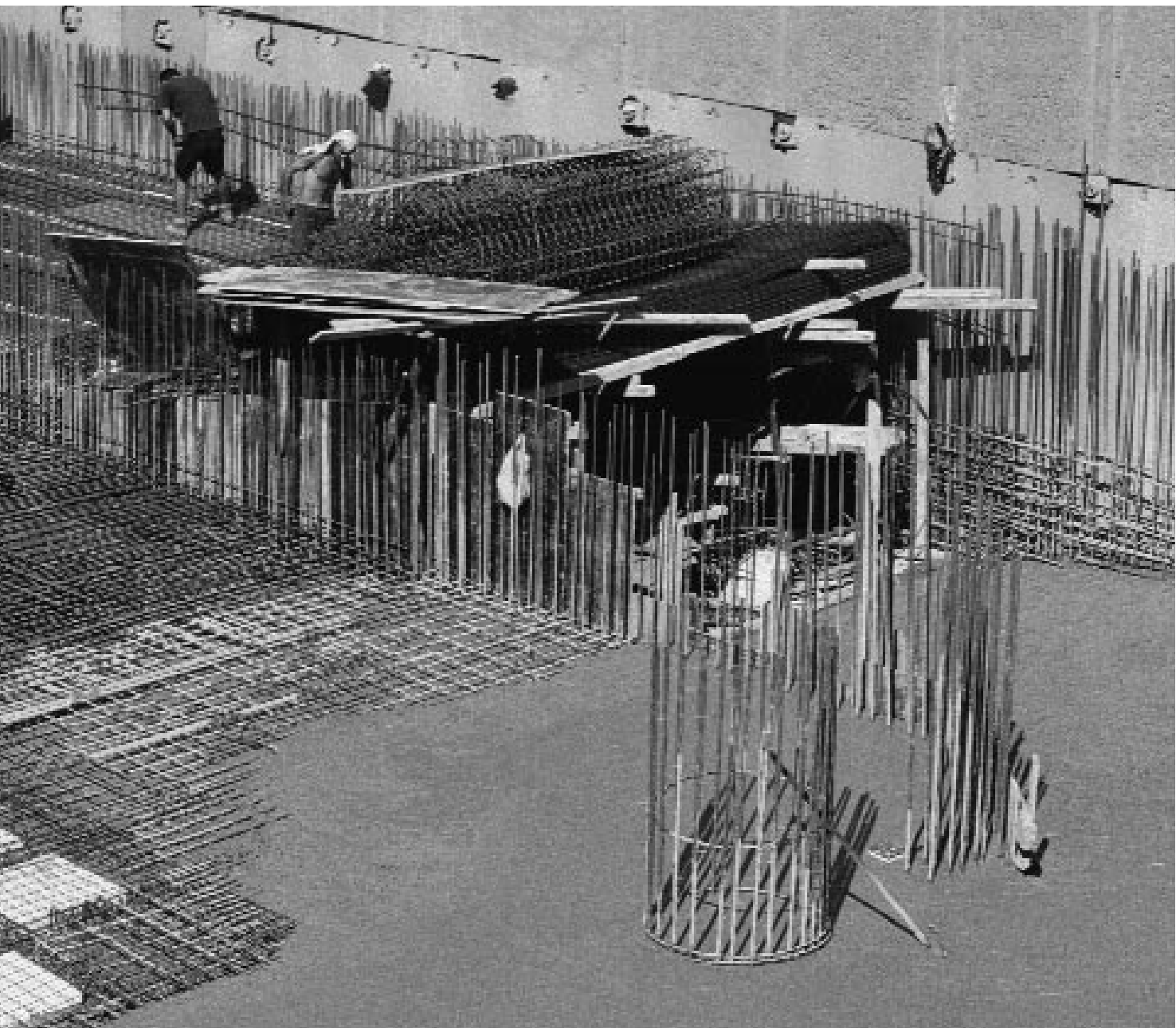
Με υπηρεσιακή αίσθηση του χρόνου (του χαμένου, του τρέχοντος και του μέλλοντος να εξοικονομηθεί).

Με υπηρεσιακή αίσθηση του κόστους καθώς επίσης και των τρόπων με τους οποίους αυτό μειώνεται.

Ας σταθώ σ' αυτές τις δυό τελευταίες (και κορυφαίες) αξίες της Υπηρεσιακής:

Πόσα ακόμη περιθώρια κοινωνικού εθισμού υπάρχουν άραγε απέναντι στην τόσο πιά ξεθυμασμένη καραμέλλα του «επείγοντος» που επιμένει ανιαρά κι ανόητα να σεβρίσει η κάθε επισπεύδουσα εντόπια υπηρεσία; Και πόσα ακόμη αποθέματα απωθητικής ικανότητας εκπεσμού διαθέτουμε άραγε όλοι όσοι μεμψίμοιρα αποδεχόμαστε ότι δήθεν είναι δυνατόν να εκπονούνται επιστημονικές εργασίες τόσο δύσκολες και απαιτητικές όσο οι αρχιτεκτονικές μελέτες, μέσα στις προθεσμίες που καθορίζουν οι επειγόμενες υπηρεσίες;

Όσο για το «κόστος», πριν προχωρήσω σε μια πιο αξιολογή και σοβαρή ερμηνεία του, σας θυμίζω τι διαβάσατε στις αθλητικές σελίδες της 22/9/2001. Διαβάσατε ότι ο ηγέτωρ του εντόπιου

πολιτισμού και σοφός πανεπιστημιακός καθηγητής Βενιζέλος, «εχάρισε» χρέη ύψους 11 δις δρχ. που βάραιναν τους «Αρη» και «ΠΑΟΚ» της εκλογικής του περιφέρειας. Για να τα χαρίσει, υποθέτω, του περίσσειαν. Κι αναρωτιέμαι επί ματαίω πότε ήταν για τελευταία φορά που διαβάσαμε να περισσεύει και να χαρίζεται οτιδήποτε στην αρχιτεκτονική (όχι στην Υπηρεσιακή).

Συνειρμός που ενεργοποιήθηκε άθελά μου από την αναφορά πεπραγμένων του κ. Ε. Βενιζέλου: Τις ίδιες περίπου μέρες, ηγήθηκε ημερίδας με τίτλο «Ξανασκεφτόμαστε τον πολιτισμό» (ή κάτι τέτοιο). Το μυαλό μου στράφηκε σε ημερίδες, διημερίδες και την ανθούσα παγκοσμιάς βιομηχανία οργάνωσης πάσης φύσεως συνεδρίων. Να ένας ακόμη σημαντικός τρόπος διεξαγωγής της Υπηρεσιακής! Δηλαδή, Με ημερίδες και λοιπές συνεδρίες, υπηρεσιακού ή και κοσμικού χαρακτήρα (τρόπος διασκεδαστικός να «συζητάμε για την αρχιτεκτονική» καθιστώντας την ακόμη πιο ετοιμοπαράδοτη στην Υπηρεσιακή, τρόπος που –επιπροσθέτως– φέρνει νοσταλγικά στο νού τις παλιές καλές μέρες «κοινωνικού τουρισμού» του εντόπιου σοσιαλισμού).

Συνεχίζω:

Με κατάρτιση υπηρεσιακών προδιαγραφών επιλογής «αρχιτεκτόνων» εκ προοιμίου τεκμαιρομένων ως κατάλληλων για τη διαπίστευση της εκάστοτε «μελέτης».

Με υπηρεσιακή συλλογή και στοιχίση κριτηρίων βαθμολόγησης!

Με συγκρότηση επιτροπών εξ υπηρεσιακών παραγόντων στους οποίους και μόνον (προφανώς ως εκ της υπηρεσιακής –δηλαδή θεϊκής;– τους υπόστασης) ανήκει δικαιωματικά η υψηλή αποστολή της αποκρυπτογράφησης των κριτηρίων και της απόδοσης βαθμολογικής δικαιοσύνης.

Για να σταματήσω την απεραντολόγο φλυαρία, θα κλείσω σχολιάζοντας τρία από τα κορυφαία ασημαντότητας και κενολογίας κλισέ που μοιράζονται σε δίκαιες μερίδες ανάμεσα στη μελετοκατασκευαστική κοσμοαντίληψη και στη συγγενή της δέσμη μέτρων για την επιλογή μελετητών, είτε μέσω του μητρώου (!)² μελετητών είτε μέσω κάποιων νεόκοπων, στυγνά αστυνομικροκρατούμενων υστερικών διαδικασιών που ασύστολα βαφτίζονται (από υπηρεσιακούς παράγοντες και από εύπιστους πολίτες, αρχιτέκτονες και μη) αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί.³

ΧΡΟΝΟΣ (επείγον) – ΧΡΗΜΑ (μείωση κόστους) – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ (βαθμολογία).

Αν, αντί εκεί που η νοσηρή Υπηρεσιακή εφαρμόζει τους μαθηματικούς της τύπους για να εξάγει το Υπηρεσιακό βέλτιον, ισχύει, ή εν πάσει περιπτώσει, θα μπορούσε να ισχύσει:

Ότι, πράγματι, με σοβαρούς όρους αρχιτεκτονικής κρίσης (δηλαδή παιδείας, στοχασμού, γόνιμης και οξυδερκούς επινοητικότητας, λογικής και ήθους), όχι απλώς είναι δυνατές αλλά, πολύ περισσότερο, ευκαταίεες και ελκυστικές, αξίες αρχιτεκτονικές προτάσεις που θα υπηρετούσαν καίρια την οικονομία, ευρύτερα νοούμενη. Όστε, πράγματι, οι παράγοντες χρήμα και αξία (ποιότητα, επίδοση) είναι απόλυτα υγιείς και συνιστά θεμιτή, αυθεντική επιστημονική πρόκληση ν' αναμένουν τη συνδυασμένη τους εκπλήρωση μέσω ουσιαστικής αρχιτεκτονικής...

Ότι, όμως, ποτέ δεν κατέστη δυνατόν να ευδοκμήσει αρχιτεκτονικός στοχασμός με όρους υπηρεσιακού χρονικού πανικού, παρά μόνο να τσαλαπα-

τηθεί κάθε έννοια ευπρέπειας κάτω από τους παιδαριώδεις μηχανισμούς των κριτηρίων, των συντελεστών βαρύτητας, των βαθμολογιών και των μαθηματικών τύπων...

Ότι το θάρρος, τον μόχθο και την ευρύτητα (ψυχική και πνευματική) που απαιτούνται τόσο για να πράξεις αρχιτεκτονική με κρίση κι άλλο τόσο για να επιχειρήσεις να την κρίνεις συνετά, δεν μπορεί με κανένα τρόπο να τα υποκαταστήσει ούτε η μικρόνοια του υπηρεσιακού βαθμολογητή των κριτηρίων μήτε η ακρισία όσων σπεύδουν (εκόντες; άκοντες;) να χωθούν κάτω από την πρέσσα της Υπηρεσιακής...

Αν... όλ' αυτά, τότε τολμώ να ψελίσσω συμπερασματικά:

Ποτέ άλλοτε, τόσο πολλοί (υπηρεσιακοί και οι σιωπηροί αποδέκτες των βουλών τους) δεν επέπεσαν με τόση καταστροφική μανία πάνω σε κάτι τόσο αντιπαθές γι αυτούς (αρχιτεκτονικός πολιτισμός) παγερά ανίκανοι να το αγγίξουν, να το χαρούν, να το οικειοποιηθούν, κι ωστόσο πεισματικά και βάρβαρα κραδαίνοντας το λάβαρο των τιμητών του. Και επειδή ήδη ακούω την ένσταση του νοερού συνομιλητή «αρκετά πια με τη στείρα κι εύκολη ψευτοκριτική, πού είναι οι προτάσεις; Πού είναι η δράση;»

Επειδή νιώθω ασημαντα μέσα μου τ' αποθέματα συλλογικής πίστης που θα μου επέτρεπαν ίσως να εναποθέσω τις προσδοκίες για προτάσεις και δράση σε κάποιο από τα «συλλογικά όργανα» (που εσχάτως εντείνουν –τουλάχιστον τις διπλωματικές τους– επαφές με τα τερτίπια της Υπηρεσιακής).

Επειδή δεν είναι δυνατόν να υπολογίζει κανείς ούτε στα μαχητικά (αντι Μ-Κ) ψηφίσματα της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ μήτε βέβαια σε εγκυκλίους με πατρικές συστάσεις αποφυγής της Μ-Κ (εκδιδόμενες από τον ίδιο το γεννήτορά της, το ΥΠΕΧΩΔΕ), παρά μόνο σαν βιβλιογραφικές αναφορές για δικανική χρήση στην περίπτωση που εξαναγκασθεί κανείς να καταφύγει στη δικαιοσύνη για ν' αμυνθεί στη λαίλαπα της Υπηρεσιακής.

Και τέλος, επειδή και αυτό το έσχατο καταφύγιο (η δικαιοσύνη) είναι άτοπο και επί της ουσίας άγονο (καθ' όσον η πολυπράγμων Υπηρεσιακή έχει προνοητικά φροντίσει να συμπεριλάβει στην αρματοσιά της και γερές δόσεις προσχημάτων Δικαστικής –τι άλλο είναι η οργιώδης ανταλλαγή ενστάσεων;– διαστρέφοντας και εδώ κάθε άλλη έννοια ορθότητας πλην της υπηρεσιακής).

Γι αυτό προτείνω, του όλου θέματος που εκτέθηκε εδώ να επιληφθούν οι Επιτροπές Ερευνών των Αρχιτεκτονικών Σχολών της χώρας και, στα πλαίσια της παγκοσμιοποιούμενης φυσιογνωμίας τους, να το αντιμετωπίσουν ως αντικείμενο ενός ακόμη, ίσως του αριστουργηματικότερου, «Ερευνητικού Προγράμματος».

Σημειώσεις

1. Άραγε μπορεί να μεταφραστεί σε άλλη γλώσσα ο πλούτος σημασιών που έχει εμψυχηθεί στον επιθετικό προσδιορισμό «υπηρεσιακός»;

2. Βλ. άρθρο Α. Παυλή-Μωρέτη, Ε.Δ. ΤΕΕ, 17.9.2001, σελ. 97

3. π.χ., ο άρτι περαιωθείς λεγόμενος «4ος αρχιτεκτονικός διαγωνισμός» Μουσείου Ακρόπολης

Αρχιτεκτονικό γραφείο Γραμματόπουλος-Πανουσάκης & Συνεργάτες

Πώς βλέπετε το θέμα της μελετοκατασκευής από την ως τώρα εμπειρία σας και συγκεκριμένα: ως προς τη σχέση της Μ/Κ με την αρχιτεκτονική παραγωγή (σχέση μελέτης και κατασκευασμένου έργου).

Η σχέση της Μ/Κ με την αρχιτεκτονική παραγωγή είναι διττή. Υπάρχει η σχέση Μ/Κής και αρχιτεκτονικής παραγωγής, υπό το πρίσμα της ποιότητας της παραγόμενης αρχιτεκτονικής μελέτης και υπάρχει και η σχέση υπό το πρίσμα του συγκεκριμένου ερωτήματος, της σχέσης δηλαδή μελέτης και τελικώς κατασκευασμένου έργου.

Η πρώτη περίπτωση ουσιαστικά αφορά τη σχέση του συστήματος με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και είναι άμεσα συνδεδεμένη με πολλά και ευρύτερης εμβέλειας ζητήματα, όπως π.χ. η αρχιτεκτονική παιδεία, η γενικότερη επένδυση της κοινωνίας μας στην αρχιτεκτονική κ.λπ. Με αυτή την παραδοχή η πρώτη αυτή περίπτωση των τρόπων παραγωγής του δομημένου περιβάλλοντος στην Ελλάδα και της όποιας σχέσης τους με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Ενδιαφέρουσες περιπτώσεις εμπνευσμένων μελετών σαφώς υπήρξαν, υπάρχουν και θα υπάρξουν, χωρίς όμως το σύστημα της Μ/Κ να αποτελεί ούτε θετική προϋπόθεση αλλά ούτε και εξ ορισμού αρνητικό παράγοντα.

Η δεύτερη περίπτωση, που διερευνά τη σχέση Μ/Κής και αρχιτεκτονικής παραγωγής, υπό το πρίσμα της σχέσης μελέτης και τελικού κατασκευάσματος, είναι κατά την εκτίμησή μας... απρόβλεπτη. Η σχέση μελέτης και κατασκευασμένου έργου, αν αποφύγει κανείς τον πειρασμό αξιολόγησης των μελετών και περιορισθεί στη διερεύνηση της απόστασης του όποιου αρχικού σχεδιασμού και της τελικής του υλοποίησης, εξαρτάται, χωρίς αμφιβολίες, από την κατά περίπτωση επίβλεψη του έργου. Οι επιλογές, οι ακριβείς ή «διασταλμένες» ερμηνείες των προδιαγραφών των μελετών και ο ελαστικός ή όχι έλεγχος των επιβλεπόντων υπηρεσιακών παραγόντων είναι οι κρίσιμες παράμετροι της υπό εξέταση σχέσης. Η απαράδεκτη βέβαια ανυπαρξία του μελετητού ως επιβλεπόμενου του έργου δεν είναι αποκλειστικό «προνόμιο» του συστήματος της Μ/Κής αλλά εντοπίζεται στο σύνολο των τρόπων παραγωγής δημοσίου έργου στην Ελλάδα.

Ως προς τους ενδεχόμενους περιορισμούς σε σχέση με τα υλικά, το σύστημα κατασκευής, την ενδεχόμενη εμπορική τυποποίηση οικοδομικών στοιχείων.

Οι περιορισμοί του ερωτήματος δεν είναι ενδεχόμενοι, αλλά υπαρκτοί. Είναι προφανές ότι οι σχετικές επιλογές των μελετών κινούνται συνήθως σε συμβατικά πλαίσια, στη λογική της

γνωστής προσπάθειας εξασφάλισης μικρότερου οικονομικού κόστους. Είναι επίσης προφανές ότι οι περιορισμοί του εργοδότη – εργολήπτη είναι δυσάρεστοι και επιβλαβείς. Βέβαια η συνεχής «εκπαίδευση» των αρχιτεκτόνων με την παράλληλη προσπάθεια επίτευξης αξιόλογου σχεδιασμού και πίεσης περιορισμού του κόστους αποτελεί τελικά μια πολύ χρήσιμη «άσκηση», και από αυτή την άποψη, μία θετική πλευρά του συστήματος.

Ως προς τις οικονομικές σχέσεις μεταξύ αρχιτέκτονα μελετητή και εργοληπτικού γραφείου.

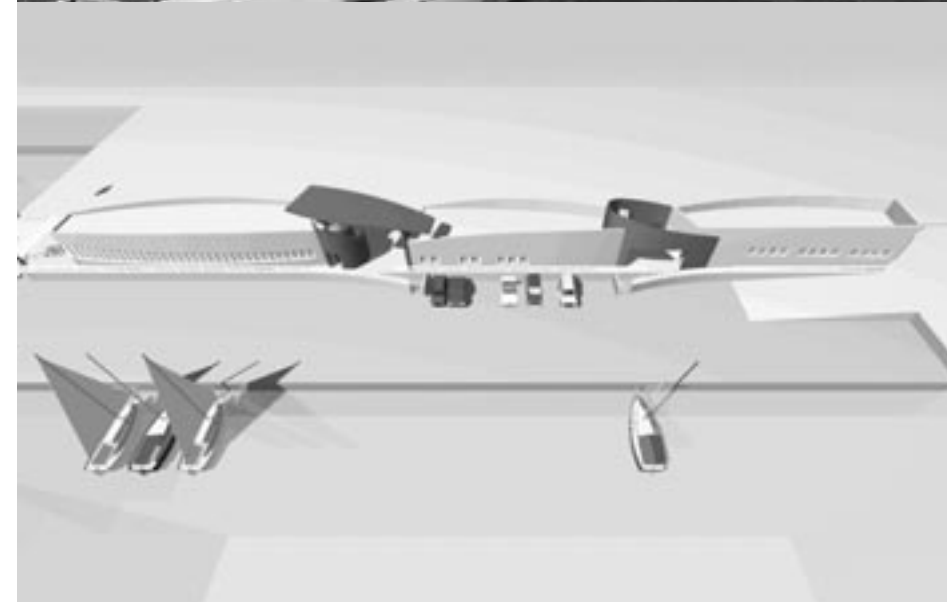
Η πίεση της αγοράς, η ασφυκτική πίεση των εργοληπτών και η αλόγιστη παροχή εκπαιδύσεων και όχι μόνο από τους νεώτερους συναδέλφους, οδηγούν σε αποζημιώσεις των μελετών με ιδιαίτερα χαμηλές αμοιβές, σε σχέση με τις ισχύουσες «νόμιμες». Είναι δεδομένο ότι στην οικονομική σχέση αρχιτέκτονα και εργολήπτη, ο τελευταίος είναι «απόλυτος κυρίαρχος», επιβάλλοντας τις ρυθμίσεις του.

Ως προς τα κριτήρια αξιολόγησης του φορέα ανάθεσης (αρχιτεκτονική λύση και σύνθεση, οικονομία κατασκευής κ.ά).

Τα κριτήρια αξιολόγησης είναι συνήθως ορθολογικά, με λογική αντικειμενικής κατάταξης. Δυστυχώς όμως στις περισσότερες των περιπτώσεων, η αξιολόγηση των μελετών υπακούει σε άλλα αφανή κριτήρια, τα οποία οδηγούν την κρίση των αρμόδιων επιτροπών σε συμπεράσματα σκοπιμότητας. Τα κριτήρια εν ολίγοις δεν είναι το πρόβλημα, μη όντας υπεύθυνα για τον τρόπο εφαρμογής τους.

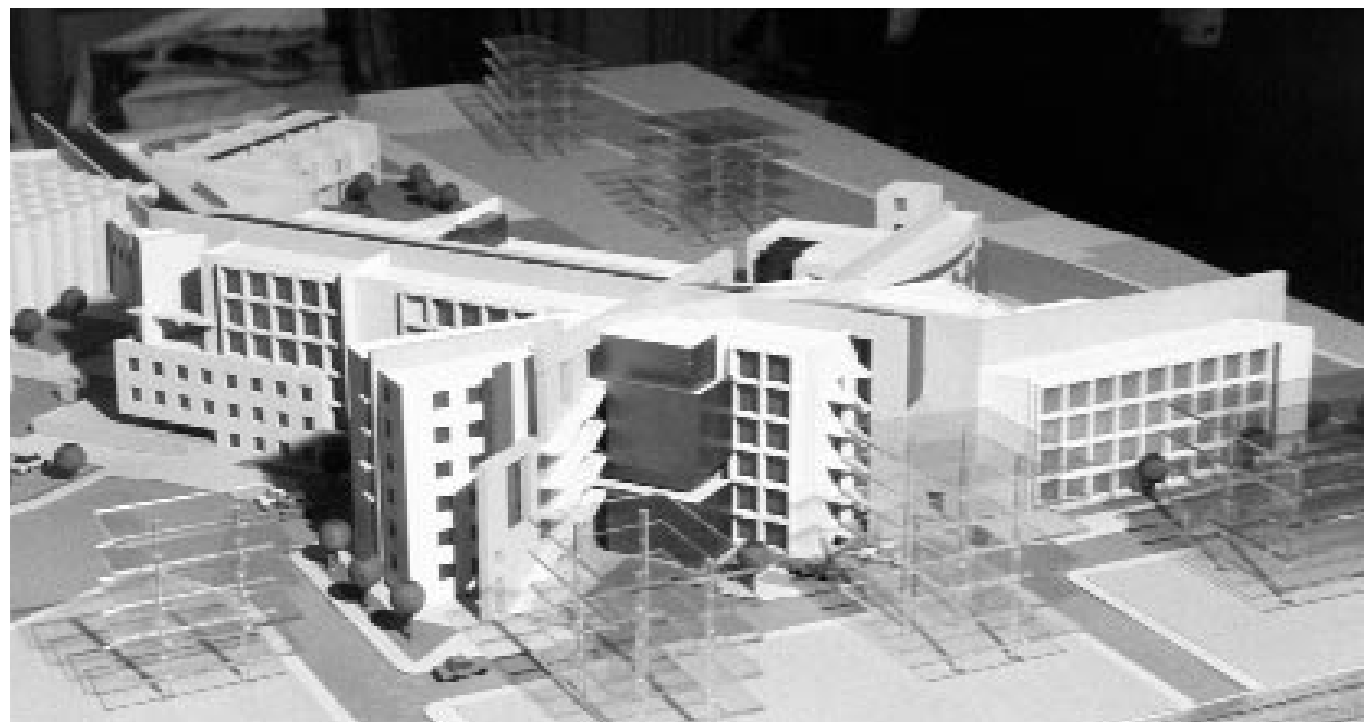
Ως προς τις πιθανές αρνητικές εμπειρίες σας, μέσα από το σύστημα της Μ/Κ, στην παραγωγή του δομημένου περιβάλλοντος.

Το ερώτημα προδικάζει την ύπαρξη αρνητικών εμπειριών, προσέγγιση που αποδεικνύεται σωστή. Από τα προαναφερθέντα προκύπτει ότι το σύστημα της μελετοκατασκευής είναι προβληματικό σε πολλά επίπεδα, χωρίς βέβαια να διεκδικεί κάποια αρνητική μοναδικότητα. Είναι επομένως φυσικό κάθε μελετητής, με εμπειρία της διαδικασίας, να έχει πολλές και δυσάρεστες εμπειρίες, που εκτείνονται από την έναρξη του σχεδιασμού έως και την ολοκλήρωση του. Οι αρνητικές αυτές εμπειρίες αντιστοιχούν συνήθως σε περιπτώσεις απαξίωσης του αρχιτεκτονικού έργου, άρα και υποβάθμισης του δομημένου περιβάλλοντος. Για την ακρίβεια όμως των συμπερασμάτων, οφείλει να τονίσει κανείς και τις θετικές εμπειρίες του συστήματος, με πρώτη και κύρια τη δυνατότητα ενασχόλησης αλλά και υλοποίησης σε αρκετές περιπτώσεις σημαντικών έργων δημοσίου ενδιαφέροντος από νέα και όχι καθιερωμένα αρχιτεκτονικά γραφεία. Η τελευταία δυνατότητα δεν χαρακτηρίζει κανένα άλλο σύστημα επιλογής μελετητών, όπου το προϋπάρχον έργο αποτελεί κριτήριο περαιτέρω αναθέσεων, με την εξαίρεση της φθίνουσας διαδικασίας των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών.

κάτω: ΔΙΟΙΚΗΤΗΡΙΟ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΥΒΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΧΑΛΚΙΔΑ
Άποψη Διοικητηρίου - Πρόγραμμα μελέτης

δίπλα πάνω: ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΟΔ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙ-
ΝΑΣ 28, Προσπτικό μελέτης
δίπλα μέση και κάτω: ΒΑΣΗ ΠΛΟΙΩΝ ΔΙΩ-
ΞΗΣ ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΙΟΥ ΣΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΕΙΡΗ-
ΝΗΣ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑΣ, Άποψη έργου από ΝΔ
και προσπτικό μελέτης

Αρχιτεκτονικό γραφείο Κατερίνας Θάνου

Συνήθως το έργο το κατασκευασμένο με το σύστημα της μελετοκατασκευής είναι πιστή εφαρμογή της μελέτης, το τελικό αποτέλεσμα όμως είναι κατά κανόνα στεγνό και αδιάφορο γιατί η όλη διαδικασία από τη σύνθεση του κτιριολογικού προγράμματος μέχρι την κρίση και επιλογή των μελετών, είναι διαδικασία στείρα που αν δεν καταργεί, περιορίζει στο ελάχιστο την όποια αυτενέργεια και πρωτοβουλία του μελετητή.

Η δυσκαμψία των κτιριολογικών προγραμμάτων, τα προκαθορισμένα υλικά, η πίεση από την πλευρά των κατασκευαστών για συμπίεση του κόστους, ο ελάχιστος χρόνος εκπόνησης της μελέτης, οι αστείες αμοιβές που συνήθως δεν καλύπτουν το κόστος παραγωγής και κυρίως τα κριτήρια αξιολόγησης των μελετών που σπάνια είναι αξιολογικά, είναι οι αιτίες της μετριότητας που χαρακτηρίζει τα συγκεκριμένα έργα.

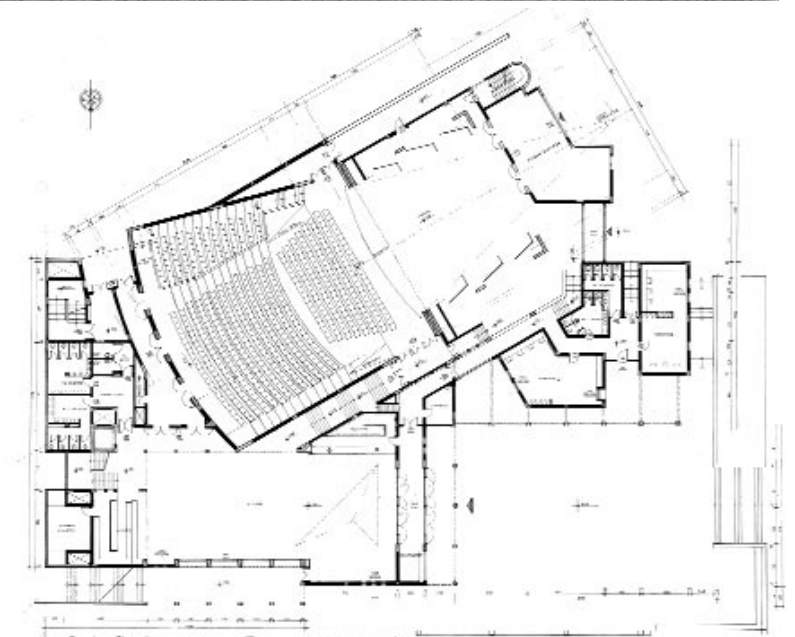
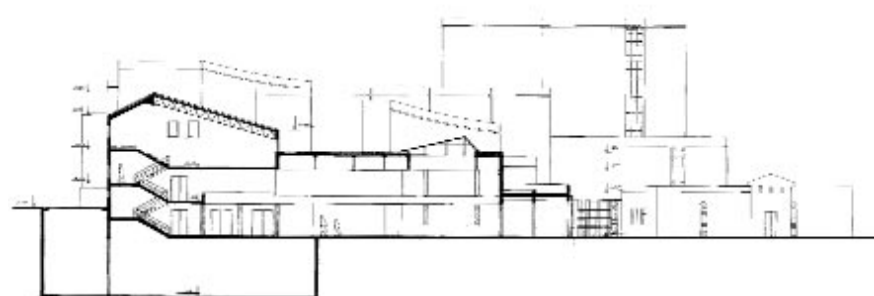
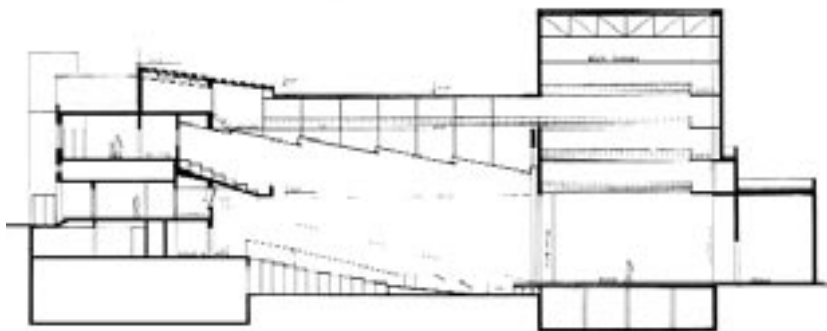
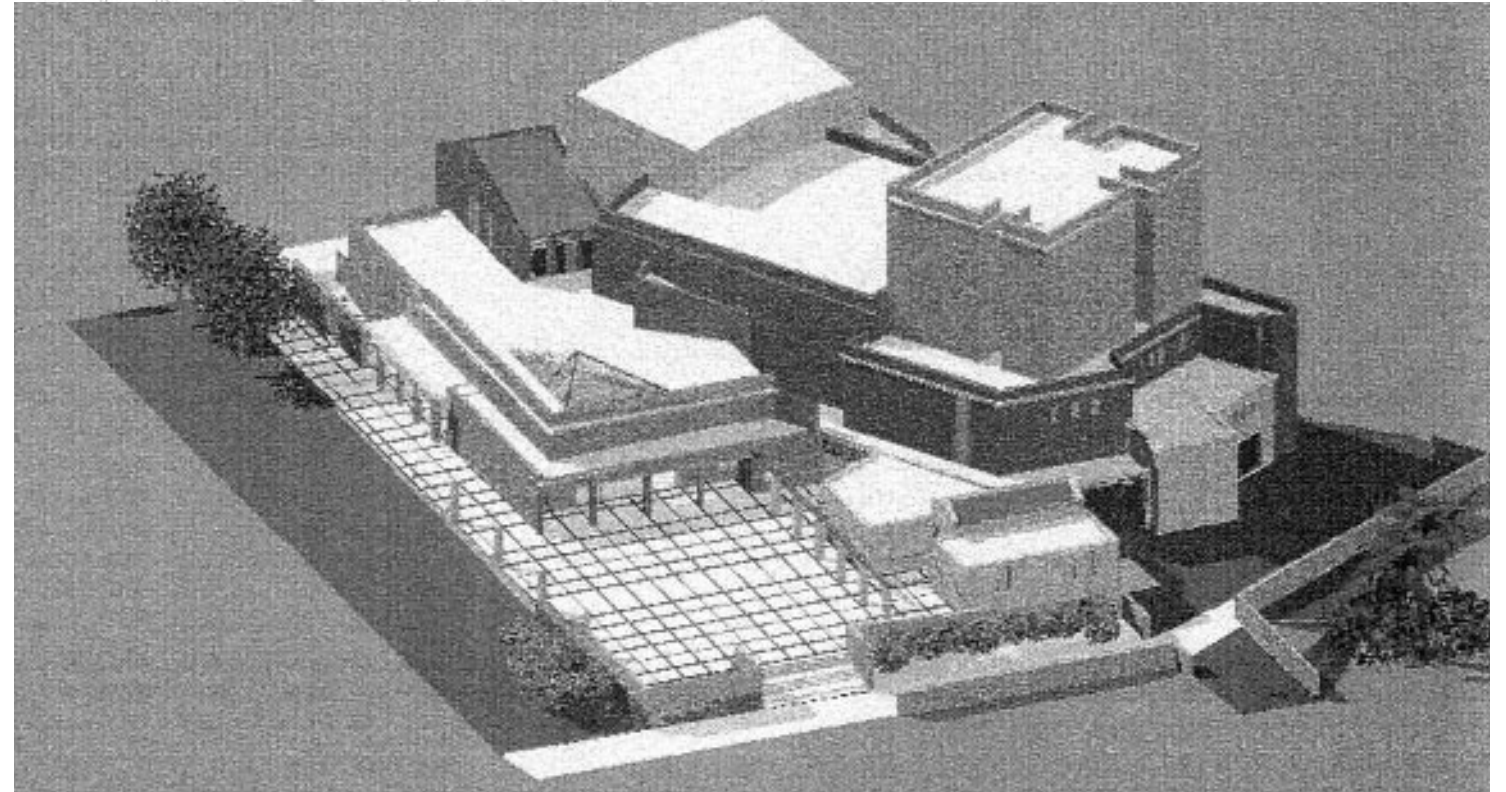
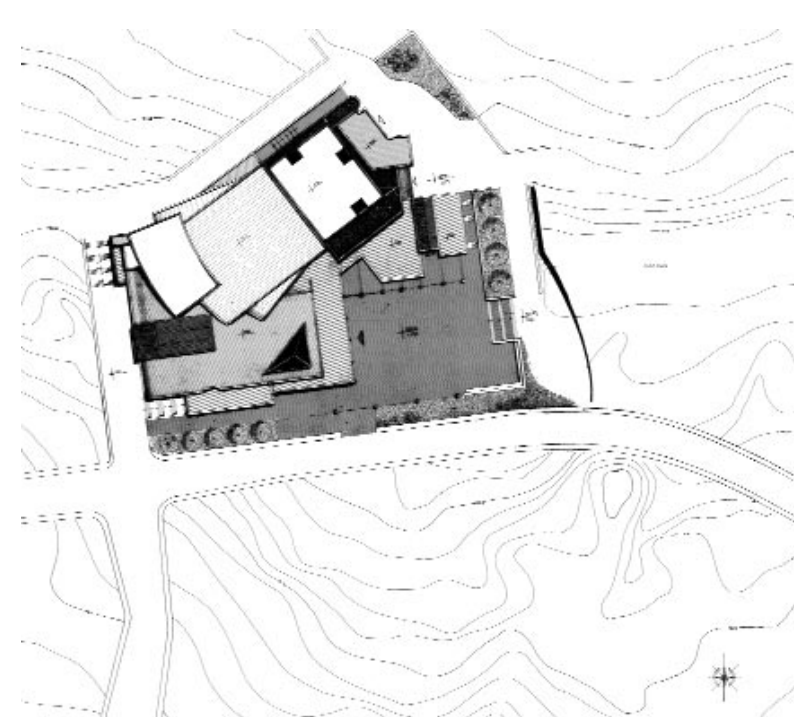
Οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ αρχιτέκτονα και εργοληπτικού γραφείου είναι παράγοντας καθοριστικός που επιδρά αρνητικά στο συνθετικό αποτέλεσμα, αφού ο αρχιτέκτονας ποτέ δεν αμείβεται ικανοποιητικά και στην καλύτερη των

περιπτώσεων εάν και εφ' όσον ανατεθεί η μελετοκατασκευή, η αμοιβή του θα παρακολουθεί τις εκπτώσεις του κατασκευαστή.

Τα κριτήρια αξιολόγησης των μελετών συνίστανται σε ένα σύνολο κριτηρίων καθαρά δευτερευόντων και μη ουσιαστικών, που αφορούν στο τυπικό μέρος της πληρότητας των σχεδίων και της κατά γράμμα εφαρμογής των προδιαγραφών και ουδείς ασχολείται με το ουσιαστικό σκέλος, που έχει να κάνει με τις επιλογές του μελετητή προκειμένου να συνθέσει και να οργανώσει τη μελέτη του.

Ο τρόπος που γίνεται η τελική επιλογή και ανάθεση είναι πια κανόνας και έχει άμεση σχέση με τις διασυνδέσεις των εργοληπτικών εταιρειών.

Επέλεξα να παρουσιάσω σχέδια από «ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ» στο Ρέθυμνο. Μελέτη που δεν υλοποιήθηκε ποτέ. Αν και συγκέντρωσε την υψηλότερη βαθμολογία, τελικά το έργο ανατέθηκε σε εργοληπτική εταιρεία της οποίας η μελέτη είχε κατά πολύ χαμηλότερη βαθμολογία.

Πανεπιστήμιο Κρήτης
Μεγάλο Αμφιθέατρο στο Ρέθυμνο

πάνω: Τοπογραφικό
μέση: Προοπτικό
κάτω: Κάτοψη ισογείου

δίπλα μέση αριστερά: Κατά μήκος τομή
δίπλα κάτω δεξιά: Εγκάρσια τομή

Αρχιτεκτονική μελέτη
Κατερίνα Θάνου, Γεράσιμος Θάνος
Ροδόπη Τσουμπανά, Μαρία Νικολοπούλου
Στατική μελέτη
Δημήτρης Σπέντζος, Γιάννης Σαρρής
Μελέτη εγκαταστάσεων
Αλέξανδρος Μίχας

Αρχιτεκτονικό γραφείο Ιωάννης Μουζάκης & Συνεργάτες

ΣΥΣΤΗΜΑ ΜΕΛΕΤΗ - ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ Η ΑΠΟΥΣΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Η Δημοπράτηση Δημόσιων Έργων με το σύστημα Μελέτη-Κατασκευή, αποτελεί πλέον ένα από τους κύριους «φορείς παραγωγής Δημόσιας Αρχιτεκτονικής» στην Ελλάδα, υποσκελίζοντας ποσοτικά τόσο το σύστημα της απ' ευθείας ανάθεσης μελετών σε ιδιώτες μελετητές, όσο και τους πανελληνίους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς.

Η αρχική πρόθεση για την εφαρμογή του συστήματος σε έργα επείγοντος χαρακτήρα και την αποφυγή της πράγματι χρονοβόρας μεθοδολογίας ανάθεσης και εκπόνησης μελετών σε στάδια (προμελέτη - οριστική μελέτη - μελέτη εφαρμογής) ή τους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς, είχε κάποια λογική και αιτιολόγηση.

Ο χαρακτηρισμός του επείγοντος για λιγοστά στην αρχή έργα, διευρύνθηκε σιγά-σιγά με αποτέλεσμα τη σημερινή μαζική εφαρμογή του συστήματος σε ένα παράλογο μεγάλο αριθμό κτιριακών μελετών έργων του Δημοσίου.

Η αδυναμία του Κράτους να οργανώσει τις Υπηρεσίες του και τον προγραμματισμό των έργων του, σε συνδυασμό με την πραγματική ανάγκη απορρόφησης Κοινοτικών κονδυλίων, που τα τελευταία χρόνια αποτελούν ίσως και το μοναδικό μοχλό ανάπτυξης της Εθνικής Οικονομίας, είχαν σαν αποτέλεσμα το χαρακτηρισμό όλων σχεδόν των Δημοσίων Έργων με τον τίτλο του επείγοντος.

Οι αδυναμίες όμως του συστήματος είναι εμφανείς και μεγάλες και αρχίζουν από την στιγμή της οργάνωσης ενός έργου από το Δημόσιο Φορέα και τελειώνουν δυστυχώς, με την εκτέλεσή του.

Τα αποτελέσματα από τα ήδη υλοποιημένα έργα είναι ιδιαίτερα απογοητευτικά και μάλλον χάνεται μια μεγάλη ευκαιρία ανάπτυξης και ανάδειξης της αρχιτεκτονικής. Σημαντικά έργα έχουν υλοποιηθεί αλλά και πολύ περισσότερα προγραμματίζονται (νέοι αεροσταθμοί, νέα πανεπιστημιακά κτίρια, νέα σχολικά συγκροτήματα κ.λπ.) όπου η αρχιτεκτονική όφειλε και οφείλει να είναι το κυρίως ζητούμενο, αλλά δυστυχώς φαίνεται να είναι μερικά ή ολικά απύουσα.

Είναι επιτακτική πλέον η ανάγκη να γυρίσουμε πίσω στην εφαρμογή του συστήματος Μελέτη-Κατασκευή μόνο για μελέτες που ο ορισμός επείγον πράγματι χαρακτηρίζει το έργο.

Είναι καιρός να οργανωθεί στοιχειωδώς το Κράτος και να προγραμματίζει τα έργα του. Είναι καιρός να αναβαθμισθεί ο θεσμός του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού για το μεγαλύτερο μέρος των Δημοσίων Έργων και να δοθεί μια νέα ώθηση στην αρχιτεκτονική σκέψη και πρακτική.

Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ, αν δεν θέλουμε να διατυπώνονται μόνο θεωρητικές σκέψεις (για τις οποίες οι περισσότεροι συμφωνούμε) ότι με τα μέσα που διαθέτουμε σαν αρχιτέκτονες και κυρίως με την επιρροή μας στα κέντρα λήψης αποφάσεων, (ή ορθότερα με την έλλειψη οποιασδήποτε επιρροής) η υλοποίηση στο άμεσο μέλλον των πιο πάνω σκέψεων δεν είναι ορατή.

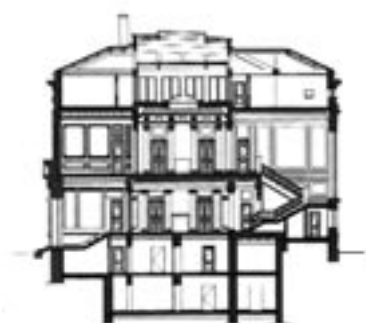
Η οργάνωση των αρχιτεκτόνων με στόχο την αποτελεσματική παρέμβαση στη λήψη αποφάσεων που αφορούν το δομημένο περιβάλλον είναι ένα τεράστιο θέμα και αποτελεί μια αδυναμία του κλάδου και κάποτε πρέπει να αντιμετωπισθεί. Αντίστοιχα οργανωτικά Ευρωπαϊκά πρότυπα υπάρχουν, άνθρωποι με ιδέες υπάρχουν. Υπάρχει όμως η διάθεση;

Ποια είναι τα βασικά προβλήματα που έχουν παρατηρηθεί μετά την μακροχρόνια εφαρμογή του συστήματος Μελέτη-Κατασκευή και ποιες τουλάχιστον διορθωτικές παρεμβάσεις μπορούν να υλοποιηθούν;

Τα στάδια που κάθε κτιριακό έργο μετέρχεται και όπου διορθωτικές κινήσεις οφείλουν να γίνουν είναι:

α. Η οργάνωση της διακήρυξης του έργου και των τευχών που την συνοδεύουν.

β. Ο πραγματικός χρόνος που διατίθεται για την κατάρτιση των μελετών και της οικονομικής προσφοράς.

γ. Η διαδικασία και μεθοδολογία κρίσης και βαθμολόγησης των μελετών.

δ. Η παρακολούθηση της ορθής εκτέλεσης των κτιριακών έργων.

Η οργάνωση των τευχών της Διακήρυξης αποτελεί ευθύνη του αγνοοθέτη. Πολύ συχνά παρατηρείται μια προχειρότητα και έλλειψη σαφήνειας του αντικείμενου που δεν δικαιολογείται όταν μάλιστα υπάρχει ικανός αριθμός προηγούμενων έργων και Διακηρύξεων για να βασισθούν οι Δημόσιες Υπηρεσίες.

Οι ασάφειες στην περιγραφή του ζητούμενου ασφαλώς οδηγεί σε εκμετάλλευση του έργου από τους διαγωνιζόμενους, οι περισσότεροι από τους οποίους αποσκοπούν στο όφελος και μόνο.

Τα παραδείγματα είναι πολλά και πολύ γνωστά σε όλους όσους ασχολούνται με αυτούς τους διαγωνισμούς.

Το ίδιο γνωστό είναι και το πως ένα αιτούμενο αντικείμενο μιας Διακήρυξης, όπως η απαίτηση ακουστικής μελέτης για ένα σύνθετο έργο (π.χ. ένα αεροσταθμό) επηρεάζει συνθετικά και οικονομικά μια μελέτη και πως κατά την διάρκεια της κρίσης των μελετών η παράμετρος αυτή είτε αγνοείται είτε δεν «εννοείται», με αποτέλεσμα να κρίνονται τελειώς νόμιμα πράγματα και όλα αυτά εις βάρος του έργου.

Προσπάθειες βελτίωσης στον τομέα αυτό γίνονται. Όπως είναι αυτή της πρόσληψης Συμβούλου Έργου ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες Υπηρεσιών. Οι προσπάθειες όμως αυτές ακολουθούν τον αργό ρυθμό που κινείται το Δημόσιο, οι ελλείψεις παραμένουν και η επίρρωση του προβλήματος επαφίεται στις προσπάθειες και την φιλοτιμία ορισμένων μονίμων (και πράγματι ικανών) στελεχών του Δημοσίου.

Ο χρόνος που διατίθεται για την εκπόνηση των μελετών είναι κατά κανόνα ελάχιστος. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, ο πραγματικός διαθέσιμος χρόνος για την οριστική μελέτη ενός έργου δεν υπερβαίνει τις 30-35 ημέρες. Χρόνος που δεν επιτρέπει τη «λάθος συνθετική επιλογή» τη «δεύτερη σκέψη», το «άλλο κοίταγμα».

Ένας μονόδρομος δηλαδή που εκ των πραγμάτων ο μελετητής πρέπει να διαθέτει το αλάθητο και τη «σωστή έμπνευση».

δίπλα: Σχολικό συγκρότημα ΑΣΔΕΝ Ασπροπύργου, 1995

σ' αυτήν τη σελίδα: Η Ελληνική Πρεσβεία στο Βουκουρέστι, 1997

Το αποτέλεσμα είναι απόλυτα λογικό να επηρεάζει την αρχιτεκτονική ποιότητα του έργου, μια και οι επεμβάσεις - τροποποιήσεις στην επόμενη φάση της μελέτης εφαρμογής εκ των πραγμάτων είναι μηδαμινές.

Για την διαδικασία της κρίσης και βαθμολόγησης των μελετών πολλά ακούγονται και φημιολογούνται και οι «παραιοκούντες την Ιερουσαλήμ» πολλά γνωρίζουν.

Αν σταθούμε μόνο στα τυπικά προβλήματα, θα αναγνωρίσουμε ότι πολλές φορές η σύσταση - στελέχωση των επιτροπών κρίσης, δεν περιλαμβάνει κατά κανόνα ειδικούς.

Η δυνατότητα βαθμολόγησης της αρχιτεκτονικής σύνθεσης και από μη αρχιτέκτονες τα λέει όλα.

Ο γράφω είχε την ατυχία να συμμετέχει σε διαγωνισμό όπου βαθμολογήθηκε η αρχιτεκτονική σύνθεση ειδικού κτιρίου από επιτροπή όπου δεν συμμετείχε ούτε ένας αρχιτέκτονας και αυτό δεν αποτελεί ειδική περίπτωση ή μοναδικό φαινόμενο.

Εδώ απαιτείται άμεσα η παρέμβαση και η επανεξέταση του θέματος από την Πολιτεία, τουλάχιστον για να διασφαλισθεί κάποιο κύρος και σχετική αξιοκρατία.

Η βαθμολόγηση - αξιολόγηση των μελετών οφείλει να γίνεται από πραγματικά εξειδικευμένους επιστήμονες και κυρίως κατά ειδικότητα.

Η κατάρτιση επιτροπών αξιολόγησης όπως προβλέπεται για τους αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς ίσως έδινε μια άμεση λύση στο πρόβλημα.

Η παρακολούθηση - επίβλεψη μιας μελέτης Δημόσιου έργου από τους ίδιους τους μελετητές του έργου (σε συνεργασία με τους επιβλέποντες του Δημοσίου), μόνο όφελος μπορούσε να έχει στο τελικό δομημένο αποτέλεσμα.

Το τι συμβαίνει σήμερα είναι παγκοίμως γνωστό. Το έργο υλοποιείται ερήμην των μελετητών, οι αντικαταστάσεις και τροποποιήσεις υλικών και λεπτομερειών είναι πολλές, κατά κανόνα γίνονται εις βάρος της ποιότητας του έργου με διάφορα προσχήματα και αιτιολογίες που πείθουν μόνο τον κατασκευαστή και τον επιβλέποντα.

Πρέπει επί τέλους κάποιοι να αφυπνισθούν σ' αυτό τον τόπο και στην εποχή της ήσωνος προσπάθειας, του εύκολου και άκοπου πλουτισμού που διάγουμε, να γίνουν κάποιες προσπάθειες αλλαγών και τομών.

Ο προγραμματισμός σημαντικού αριθμού δημοσίων έργων που είναι υπό υλοποίηση, αποτελεί και μια πρώτης τάξεως ευκαιρία αναβάθμισης της αρχιτεκτονικής στην χώρα μας. Με τις μεθόδους όμως που ακολουθούμε ίσως δεν χάσουμε τα πολύτιμα Εθνικά και Κοινοτικά κονδύλια. Κινδυνεύουμε όμως να χάσουμε την Αρχιτεκτονική.

Αρχιτεκτονικό γραφείο Θύμιου Παπαγιάννη

Το σύστημα της μελετοκατασκευής

Η ενιαία αντιμετώπιση της μελέτης και κατασκευής ενός έργου από μια ομάδα με κοινά συμφέροντα δεν αποτελεί ελληνική εφεύρεση. Ξεκίνησε πριν περίπου ένα αιώνα στις αναπτυσσόμενες βιομηχανικά χώρες για να επιλύσει ειδικά έργα, που απαιτούσαν πρωτότυπο σχεδιασμό και επομένως στενότερη συνεργασία του μελετητή με τον κατασκευαστή τους. Κατ' εξοχήν τέτοια έργα ήταν οι γέφυρες και οι μεταλλικές επιστεγάσεις μεγάλων χώρων, όπως εκθέσεων, σιδηροδρομικών σταθμών, μουσείων. Στις περιπτώσεις αυτές, η προκήρυξη των διαγωνισμών περιλάμβανε μόνο λειτουργικές και επιχειρησιακές προδιαγραφές, ενώ η επιλογή των υλικών και του σχεδιασμού παρέμενε ελεύθερη. Η επιλογή γινόταν με τεχνικά, αισθητικά αλλά και οικονομικά κριτήρια. Τα αποτελέσματα ήταν συνήθως ικανοποιητικά, και σε αρκετές περιπτώσεις κατέληξαν σε πρότυπα έργα εξαιρετικής σύλληψης και κατασκευής.

Στον τόπο μας, το σύστημα ενιαίας μελέτης και κατασκευής υπέστη στρεβλώσεις από τις πρώτες εφαρμογές του. Αντί να στοχεύει στην ενθάρρυνση της πρωτοποριακών λύσεων και στην ενίσχυση της συνεργασίας μελετητή και κατασκευαστή, χρησιμοποιήθηκε για να καλύπτει τις γραφειοκρατικές και οργανωτικές αδυναμίες της δημόσιας διοίκησης. Κάτω από τη χρονική πίεση που δημιουργούσαν οι συνήθεις καθυστερήσεις (ατέρμονες διαδικασίες, έλλειψη προσωπικού και μέσων, χαμηλή αποδοτικότητα), αλλά καμιά φορά και για ψηφοθηρικούς λόγους, οι αρμόδιες για την προώθηση του έργου υπηρεσίες εύρισκαν ως σωτηρία την άμεση δημοπράτησή τους με το σύστημα της μελετοκατασκευής. Χρειαζόταν μόνο μια προμελέτη και κάποιες προδιαγραφές, ενώ αρκετά έργα δημοπρατήθηκαν χωρίς καν ενδεικτικό έστω σχεδιασμό.

Οι αδυναμίες του συστήματος για το κοινωνικό σύνολο

Οι αδυναμίες του συστήματος αυτού για τον εργοδότη (που υποτίθεται ότι εκπροσωπεί το κοινωνικό σύνολο) είναι προφανείς και αποδείχθηκαν επανειλημμένα.

Κατ' αρχήν, η επιλογή του αναδόχου γίνεται εξαιρετικά δύσκολη, γιατί δεν υπάρχει ενιαία βάση σύγκρισης. Αυτό επιτρέπει εσφαλμένες ή και διαβλητές αξιολογήσεις, παρά την εφαρμογή διάφορων μαθηματικών μοντέλων.

Φυσικά δεν προκύπτει ουσιαστική μείωση χρόνου. Γιατί ο ανάδοχος του έργου έτσι κι αλλιώς πρέπει να ολοκληρώσει τη μελέτη και μάλιστα με κάποια ομάδα μελετητών που δεν γνωρίζει το έργο και πρέπει να ξεκινήσει από την αρχή.

Πολλές φορές η ποιότητα των μελετών αυτών δεν είναι ικανοποιητική. Αυτό οφείλεται στον τρόπο επιλογής των μελετητών από τους κατασκευαστές, στους ασφυκτικούς χρόνους και τις χαμηλές αμοιβές που τους επιβάλουν, καθώς και στην πίεση για την εξυπηρέτηση των εργολαβικών συμφερόντων.

Κατά την κατασκευή, η εποπτεύουσα υπηρεσία ανακαλύπτει γρήγορα ότι δεν έχει σύμμαχο το μελετητή, αφού αυτός είτε έχει περιθωριοποιηθεί και δεν συμμετέχει στη φάση υλοποίησης, είτε εκφράζει τα συμφέροντα του εργοδότη του.

Από την άλλη πλευρά, η έλλειψη πλήρους μελέτης και η κατοχύρωση της θέσης του μελετητή στην πλευρά του κυρίου του έργου, αφήνει το έδαφος ανοικτό σε ύποπτες συναλλαγές ή και διαπλοκή.

Οι επιπτώσεις στην αρχιτεκτονική

Στο επίπεδο της αρχιτεκτονικής η μελετοκατασκευή επισώρευσε σοβαρότατες δυσμενείς επιπτώσεις. Οι λόγοι είναι πολλοί και σύνθετοι.

Στο δίδυμο μελετητής – κατασκευαστής επικρατεί μοιραία ο δεύτερος. Δεν είναι μόνον ότι αυτός έχει πολλαπλάσια οικονομική ισχύ. Είναι κυρίως ότι κατά τη βαθμολόγηση των προσφορών η ποιότητα μελέτης και η αρχιτεκτονική λύση έχουν πολύ χαμηλή βαθμολογία, που εύκολα υπερκεράζεται με μια μικρή έκπτωση τιμών. Έτσι η συμβολή της μελέτης στην ανάληψη του έργου είναι ελάχιστη. (Για παράδειγμα, στην περίπτωση του υπόγειου σταθμού αυτοκινήτων στην οδό Μουστοξύδη και

τη διαμόρφωση της εκεί πλατείας, το Γραφείο μας πήρε το πρώτο βραβείο. Η λύση όμως που υλοποιήθηκε δεν ήταν η δική μας, ούτε όμως του δεύτερου ή του τρίτου βραβείου. Ήταν η πέμπτη λύση, γιατί απλώς ο αντίστοιχος εργολάβος είχε υποβάλλει μεγαλύτερη έκπτωση).

Κατά το στάδιο των προσφορών, όλοι οι συμμετέχοντες κατασκευαστές επιβαρύνονται με κάποιες δαπάνες μελέτης (σε βάρος βέβαια και της συνολικής οικονομίας της χώρας). Οι μελετητές πάλι συμπιέζονται οικονομικά και χρονικά στο έπακρο, ενώ αναγκάζονται να προσαρμόσουν τη δουλειά τους στο οικονομικό και επιχειρηματικό πλαίσιο που τους επιβάλλει ο κατασκευαστής. Εκτός από την περίπτωση του αναδόχου, όλες οι άλλες μελέτες καταλήγουν στα αζήτητα. Και αυτό επειδή η αρμόδια υπηρεσία δεν έχει κάνει πλήρως τη δουλειά της.

Αλλά και για τους μελετητές του αναδόχου (και ιδιαίτερα για τους αρχιτέκτονες) η κατάσταση δεν διαμορφώνεται ρόδινα. Πρέπει να δουλέψουν σε ένα συμπιεσμένο και πάλι πλαίσιο χρόνου και αμοιβών και να προσπαθήσουν να συγκεράσουν τις απαιτήσεις του δημόσιου εργοδότη του έργου αλλά και του δικού τους άμεσου εργοδότη – κατασκευαστή. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις που υπάρχει αγαστή συνεργασία υπηρεσίας και κατασκευαστή, βρίσκονται στη μέση προσπαθώντας μάταια να υπερασπίσουν τη μελέτη τους και το έργο. Αντ' αυτού, είτε εισπράττουν δυσαρέσκεια και από τα δύο μέρη, είτε αγνοούνται εντελώς.

Σχεδόν ποτέ δεν έχουν κάποια νομική κάλυψη, γιατί συνήθως δεν κατοχυρώνονται μέσα από τη σύμβαση αναδόχου και δημοσίου, ούτε βέβαια τη συνυπογράφουν.

Ποια είναι όμως η συναισθηματική ή δημιουργική σύνδεση των μελετητών αρχιτεκτόνων (και όχι μόνο) με το έργο; Ποιοι διατηρούν την πατρότητά του; Δυστυχώς και στα δύο αυτά ερωτήματα απάντηση δεν υπάρχει. Στις περισσότερες μελετοκατασκευές, η υπηρεσία αναθέτει προηγουμένως σε μια ομάδα κάποια προωθημένη προμελέτη. Ο αρχιτέκτονας, με τη βοήθεια ειδικών μελετητών,

σχεδιάζει το έργο και ετοιμάζει τις προδιαγραφές του. Μετά τη δημοπράτηση, αποκόπτεται τελείως από το έργο και μοιραία, απεμπολεί την πνευματική του ιδιοκτησία. Κάποια άλλη ομάδα αναλαμβάνει την ολοκλήρωση των μελετών, χωρίς καν να συμβουλευέται την αρχική ομάδα, μια και το σύστημα δεν το προβλέπει. Ανασκευάζει ή τροποποιεί την προμελέτη, είτε για να εξυπηρετήσει τα οικονομικά συμφέροντα του εργοδότη της – κατασκευαστή, είτε για να προσδώσει στο έργο τη δική της «σφραγίδα». Το τελικό αποτέλεσμα μικρή σχέση έχει με τον αρχικό σχεδιασμό του έργου. (Ζήσαμε την κατάσταση αυτή στην περίπτωση των γενικών νοσοκομείων Ρόδου και Χανίων, των οποίων τις προμελέτες εκπονήσαμε).

Ίσως όμως η χειρότερη ζημιά γίνεται κατά το στάδιο της κατασκευής. Με την απουσία του υπεύθυνου μελετητή, το έργο παραμένει στα χέρια του κατασκευαστή, ο οποίος επιδιώκει να καλύψει τις μεγάλες εκπλήξεις που αποδέχεται το δημόσιο, και των επιβλεπόντων, οι οποίοι συχνά είναι ανεπαρκείς και αδιάφοροι.

Το συμπέρασμα είναι ότι το σύστημα της μελετοκατασκευής είναι θεμιτό μόνο στην περίπτωση πρωτότυπων έργων, με πλήρη ελευθερία λύσεων – προτάσεων και με θεσμική διασφάλιση των μελετητών, που πρέπει να παραμένουν κατά την κατασκευή ως σύμβουλοι της υπηρεσίας. Η γενικευμένη του χρήση είναι σε βάρος της ποιότητας των έργων, υποβαθμίζει τη δουλειά των μελετητών και δίνει ένα ακόμα καίριο πλήγμα στην ελληνική αρχιτεκτονική. Τεκμηριώνοντας έτσι ακόμα μια φορά τη διαπίστωση ότι δυναμικές κοινωνίες δημιουργούν σημαντική και διαχρονική αρχιτεκτονική, ενώ μίζερες κοινωνίες παράγουν μόνο κουτσουρεμένα, μέτρια και κακοφτιαγμένα έργα.

Αρχιτεκτονικό γραφείο TEAM 4

Η TEAM 4 συμμετείχε τα τελευταία 15 χρόνια –είτε αυτοτελώς είτε σε ισότιμη συνεργασία με άλλα γραφεία– στην εκπόνηση πληθώρας μελετών προφοράς με αυτό το σύστημα και έχει συσσωρεύσει σημαντική εμπειρία από μόνιμες ή περιστασιακές συνεργασίες με τις κυριότερες εργοληπτικές εταιρείες της χώρας. Παράλληλα «δοκίμασε» στην εξέλιξη τους μια ποικιλία από διαδικαστικές προσεγγίσεις του θέματος εκ μέρους πληθώρας Δημοσίων Υπηρεσιών ως προς όλο το φάσμα ενεργειών, προ-σχεδιασμού, προδιαγραφών και διαδικασιών τεχνικού ελέγχου προσφορών και ανάδειξης αναδόχων. Έχουμε καταρχήν να παρατηρήσουμε ότι το ερωτηματολόγιό σας δεν αναφέρεται σε μια σειρά από βασικά θέματα τα οποία προδιαγράφουν τη λειτουργική, ποιοτική και ηθική σχέση του μελετητή με το κάθε προς μελέτη –και αν ήθελε προκύψει– κατασκευή, έργο και ευελπιστούμε ότι αυτά θα θιγούν εκτενέστερα από άλλες παρεμβάσεις που έχετε προγραμματίσει στα πλαίσια του αφιερώματος. Έστω επιγραμματικά θα θέλαμε να τονίσουμε ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά συμπεριφοράς και σχέσης του μελετητή με το έργο αλλά και με τον «πελάτη – εργολήπτη» ανάλογα με τον τρόπο δημοπράτησης που επιλέγεται:

α) Αν το έργο δημοπρατείται με το εν λόγω σύστημα χωρίς προμελέτη ή με προμελέτη που δεν έχει κανένα δεσμευτικό χαρακτήρα.

β) Αν το έργο δημοπρατείται με δεσμευτική προμελέτη ή μελέτη δημοπράτησης η οποία δεν πληροί στοιχειώδεις προδιαγραφές πληρότητας και ποιότητας των μελετών τόσο από αρχιτεκτονική όσο και τεχνική άποψη.

γ) Αν το έργο δημοπρατείται με δεσμευτική προμελέτη υψηλών προδιαγραφών και πλήρως διασαφηνισμένων απαιτήσεων.

Στην πρώτη (α) περίπτωση πρόκειται ουσιαστικά περί ενός άτυπου αρχιτεκτονικού διαγωνισμού βάσει γραπτών προδιαγραφών και ενός αμφίβολης πληρότητας κτιριολογικού προγράμματος.

Σ' αυτή την περίπτωση, ο μελετητής υφίσταται πολύ αυξημένη χρονική πίεση από τους συνήθεις αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς ενώ ταυτόχρονα εξασκεί και εφαρμόζει αμφίδρομη σχέση σχεδιασμού–υλικών–τεχνολογίας κατασκευής που επιβάλλεται από την παρουσία συμπαίκτη (στην καλή εκδοχή) ή/και στυγνού εργοδότη (στην κακή εκδοχή) που προέρχεται από την όποια εργοληπτική οργάνωση ή ιεραρχία.

Πέραν των όποιων θετικών για τον κύριο του έργου χρονικών διαδικαστικών και ποιοτικών (σε σχέση με τα «συνήθη» χαρακτηριστικά άλλων μεθόδων στην Ελλάδα) επιδράσεων της πρακτικής αυτής, καταγράφουμε ως πολύ αρνητική για τον όποιο μελετητή την παρατηρούμενη αναξιοπιστία των επιτροπών κρίσης ελέγχου και ανάθεσης οι οποίες λειτουργούν σε πολύ υποκειμενικές συνθήκες, υπό την πίεση του χρόνου και των ποικίλων συμφερόντων και προσταγών.

Στη δεύτερη (β) περίπτωση, εξίσου διαδεδομένη με την πρώτη, ο μελετητής υφίσταται ένα διπλό ηθικό και οικονομικό δίλημμα, να εκπονήσει μια κακή, έστω και μόνο από αρχιτεκτονική άποψη μελέτη, βελτιώνοντας τα επιμέρους τεχνικά χαρακτηριστικά ή να αρνηθεί τη συμμετοχή του στον πελάτη του εργολήπτη, διακινδυνεύοντας μια ήδη εδραιωμένη σχέση ή μια υποθετική νέα γνωριμία.

Στην τρίτη (γ) περίπτωση, σχετικά σπάνια λόγω του ελλιπούς χρονικού προγραμματισμού των έργων και της υφιστάμενης σε αρκετές περιπτώσεις οργανωτικής ανεπάρκειας των αρμόδιων υπηρεσιών, ο μελετητής καλείται να ερμηνεύσει τις όποιες συνθετικές και κτιριολογικές προθέσεις άλλου σεβαστού συναδέλφου με κύριο στόχο τη διευκρίνιση τυχόν ασαφειών, την εφαρμογή εναλλακτικών υλικών ή μεθόδων ανέγερσης και την εξειδίκευση των επιμέρους μελετών σε νέες κλίμακες επεξεργασίας και σε μεγαλύτερη λεπτομέρεια. Σε αυτή την περίπτωση ο συνειδητός μελετητής αποσκοπεί στα όποια οφέλη θα αποκομίσει από τη συμμετοχή του στη φάση της μελέτης εφαρμογής και της κατασκευής ενός τέτοιου έργου στο επίπεδο της πείρας, της ικανότητας συντονισμού και της συνεισφοράς σε επίλυση ιδιαίτερα πολύπλοκων τεχνικών και τεχνολογικών προβλημάτων του κτιρίου και, αν οι συνθήκες το επιτρέπουν, του εργοταξίου.

Σε όλες τις προαναφερόμενες περιπτώσεις παρατηρούνται, κατά τη γνώμη μας, τα παρακάτω προβλήματα που πλήττουν και όσο πάει θα πλήττουν ακόμα περισσότερο εκείνο το μερίδιο των μελετητών που είναι οργανωμένο σε βιώσιμες ποιοτικά και ποσοτικά γραφειακές οντότητες:

1) Υπάρχει συστηματική και προοδευτικά αυξανόμενη υποβάθμιση των αμοιβών τόσο των μελετών προσφοράς όσο και των μελετών εφαρμογής (σε περίπτωση ανάθεσης) χάριν ενός πολύπλοκου συστήματος «στάθμισης της αγοράς» εκ μέρους των εργοληπτών – πελατών μας, με αποτέλεσμα να μην υφίστανται πλέον ανεκτά μέτρα και σταθμά.

2) Παρατηρείται αυξανόμενη διαπλοκή του τριγώνου «Μελετητής – Εργολήπτης – Υπηρεσία» με σημαντικές παρενέργειες στην ποιότητα των μελετών και των κατασκευών.

3) Υπάρχει σοβαρό πρόβλημα αναξιοπιστίας του συστήματος ελέγχου, κρίσης και ανάθεσης των έργων που σχετίζεται με την προηγούμενη παρατήρηση (2) αλλά και με την ελλιπή οργάνωση των περισσότερων υπηρεσιών.

4) Υπάρχει σοβαρό πρόβλημα υποκοστολόγησης των έργων εκ μέρους των αρμόδιων υπηρεσιών, λόγω της χρονικής πίεσης αλλά και της ελλιπούς προετοιμασίας που πηγάζει από τον τρόπο επιλογής, προγραμματισμού και ιεράρχησης των προς κατασκευή δημοσίων έργων στην Ελλάδα.

Δημιουργεί εύλογα προβλήματα στη βιωσιμότητα ορισμένων διαγωνισμών μέρος των οποίων επαναλαμβάνονται ή ακυρώνονται με κύριους ζημιωμέ-

νους τους εργολήπτες και τους μελετητές με τους οποίους συνεργάζονται.

5) Η καθεαυτή ποιότητα των προσφερόμενων μελετητικών υπηρεσιών δεν βρίσκεται στο επιθυμητό επίπεδο, μια που ελάχιστα μελετητικά γραφεία που εργάζονται στα πλαίσια διαγωνισμών «Μελέτης – Κατασκευής» έχουν πλέον τη χρονική και την οικονομική δυνατότητα να αναπτύξουν παραπέρα την οργάνωση, τη διαρκή επιμόρφωση των στελεχών τους και τον εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού τους.

Δεν θα θέλαμε, τέλος, να παραλείψουμε να τονίσουμε ορισμένες θετικές παρενέργειες ενός συστήματος που κατά τα άλλα δεν μας βρίσκει σύμφωνους με την υπερβολικά γενικευμένη εφαρμογή που έχει στην Ελλάδα.

Η κυριότερη θετική πλευρά που διακρίνουμε βρίσκεται στη δυνατότητα επί της ουσίας διαλόγου μεταξύ μελετητών και κατασκευαστών κατά τη διάρκεια της μελέτης, η οποία, όταν γίνεται πράξη, συμβάλλει στην επίτευξη πιο πραγματοποιήσιμων λύσεων στη φάση της κατασκευής προς όφελος του κύριου του έργου.

Παράλληλα η τριβή των μελετητών με τους πλέον οργανωμένους εργολήπτες συμβάλλει στην καθημερινή επί της ουσίας επιμόρφωση αμφοτέρων, ενώ αναγκάζει τους μελετητές να χρησιμοποιούν νέα υλικά και να αφομοιώνουν νέες μεθόδους σχεδιασμού, προγραμματισμού και κατασκευής κυρίως μεγάλων και πολύπλοκων έργων.

Επίσης, όσο έχουν την τύχη να κατασκευάζονται κάποια έργα τους με το σύστημα αυτό, έχουν σε ορισμένες περιπτώσεις τη δυνατότητα να συμμετέχουν έμμεσα ή άμεσα στην υψηλή επίβλεψη του έργου τους με σημαντικά οφέλη πείρας και γνώσης για τα γραφεία τους, πράγμα που σπάνια συμβαίνει στα λοιπά έργα του Δημοσίου.

Παραθέτουμε φωτογραφίες ορισμένων εκ των έργων μας που μελετήθηκαν και κατασκευάστηκαν με το σύστημα αυτό.

Σκόπιμα επιλέξαμε δύο έργα που δημοπρατήθηκαν με το σύστημα (α) και ένα έργο που δημοπρατήθηκε με το σύστημα (γ).

Και τα τρία μελετήθηκαν σε συνθήκες τρομερής πίεσης χρόνου και είχαν να αντιμετωπίσουν ιδιαίτερες δυσκολίες στη μελέτη και την κατασκευή τους.

Οι εγκαταστάσεις του Κωπηλατικού Κέντρου στο Ε.Α.Ν.Κ. Ιωαννίνων μελετήθηκαν και κατασκευάστηκαν σε 7 μήνες για τους Μεσογειακούς Αγώνες του 1991.

Το Κλειστό γήπεδο του ΠΑΟΚ στη Θεσσαλονίκη σχεδιάστηκε αρχικώς και κατασκευάστηκε μερικώς για να εξυπηρετήσει 6.000 θεατές, οπότε άλλαξαν οι απαιτήσεις και η χωρητικότητα αυξήθηκε στις 8.000 θέσεις, με πολύ δύσκολη προσαρμογή της λύσης στις ήδη υφιστάμενες υποδομές, γεωμετρικές χαράξεων κ.λπ.

Το τρίτο έργο, οι Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις Κολύμβησης και Αθλοπαιδιών στο Ο.Α.Κ.Α. στην Καλογρέζα, μελετήθηκαν και κατασκευάστηκαν με αφειρητά την πλήρη προμελέτη του Τεχνικού Συμβούλου της Γ.Γ.Α. Γερμανικής Εταιρείας «WEIDLE PLAN» η οποία συμμετείχε και στο project management του όλου έργου.

Αρχιτεκτονικό γραφείο Αλέξανδρου Τομπάζη

Σχέση M/K και αρχιτεκτονικού σχεδιασμού

Πιστεύω ότι η M/K δεν προάγει την Αρχιτεκτονική, τουλάχιστον σε ότι αφορά το οικοδομικό έργο, παρόλο που για άλλα έργα, με προεξάρχοντα ρόλο άλλων ειδικοτήτων, όπως μια γέφυρα, ένα φράγμα, ένα σταθμό Ηλεκτροπαραγωγής κ.λπ. πιθανόν να έχει νόημα εφόσον εκεί η τεχνική επίλυση του θέματος είναι πολύ πιο άμεσα συνυφασμένη με την κατασκευή και το τελικό κόστος.

Οι κύριοι λόγοι που πιστεύω ότι η M/K δεν προάγει την Αρχιτεκτονική είναι:

Ο ρόλος του αρχιτέκτονα είναι σίγουρα περιορισμένος διότι μοιραία υποτάσσεται στις ανάγκες της Αναδόχου Εταιρείας κατασκευής. Η αρχιτεκτονική δεν μπορεί παρά να είναι προϊόν διαλόγου μεταξύ του ιδιοκτήτη-χρήστη και του αρχιτέκτονα. Αυτό στη M/K δεν είναι εκ των πραγμάτων δυνατό να υπάρξει. Ο στόχος είναι τελείως διάφορος. Στη μία περίπτωση κύριος στόχος είναι το ολοκληρωμένο έργο όπου η αρχιτεκτονική είναι και οφείλει

να είναι μέλος του όλου προβληματισμού (λειτουργία, κατασκευή, συντήρηση, κόστος κ.λπ.), ενώ στην άλλη οι άλλοι παράγοντες έχουν προτεραιότητα εις βάρος της αρχιτεκτονικής.

Η ύπαρξη ενός αρχικού αρχιτέκτονα, αλλά και γενικότερα μιας ομάδας μελετητών, υπεύθυνου για τη λεγόμενη «προωθημένη προμελέτη» και άλλου αρχιτέκτονα του Αναδόχου για την ολοκλήρωση της μελέτης, σίγουρα υποβιβάζει την ποιότητα του όλου έργου εκτός από τα πολλά προβλήματα (δενοντολογίας και άλλα) που στην πράξη δημιουργεί. Επί πλέον προάγει τη θέση, με την οποία και ριζικά διαφωνώ, του αρχιτέκτονα συνθέτη της πρώτης φάσης και του αρχιτέκτονα τεχνολόγου που καλείται να υλοποιήσει τα οράματα (εάν υπάρχουν) στη δεύτερη φάση εφαρμογής.

Έχει ως αποτέλεσμα να γκρεμίζει την παραδοσιακή και σωστή σχέση ανεξαρτησίας μελετητή και αναδόχου. Σήμερα πλέον στην πράξη ταυτόχρονα ο μελετητής μπορεί σε ένα έργο να επιβλέπει κά-

ποιον ανάδοχο, ενώ σε άλλο στην ουσία να εξυπηρετεί τα (καλώς εννοούμενα) συμφέροντά του. Για να δουλέψει αυτό ομαλά χρειάζεται πολλή θέληση και από τις δύο πλευρές.

Σχέση M/K και επιλογής υλικών, τρόπων κατασκευής κ.λπ.

Θεωρητικά εδώ η M/K έχει το προσόν να ταυτίζει τη μελέτη με την πράξη εφαρμογής. Το πρόβλημα όμως είναι ότι όταν οι βασικές αποφάσεις έχουν υποτίθεται ήδη ληφθεί στον ανύπαρκτο χρόνο μελέτης/προσφοράς και υπό την πίεση της ανταγωνιστικής μείωσης του κόστους, στην πράξη οι ουσιαστικές αποφάσεις παίρνονται κάτω από άλλα κριτήρια που δεν προάγουν αναγκαστικά ούτε τη μακροχρόνια ποιότητα του έργου ούτε την Αρχιτεκτονική. Η ουσία είναι ότι η ανεξάρτητη και ολοκληρωμένη μελέτη (όταν φυσικά υπάρχει) και της οποίας η διαδικασία παραγωγής έχει καθιερωθεί μέσα από την πείρα του χρόνου, δεν μπορεί να υποκαθίσταται από την M/K.

Οικονομικές κ.λπ. σχέσεις μεταξύ αρχιτέκτονα και αναδόχου

Εδώ σε μεγάλο βαθμό η όλη ποιότητα εξαρτάται από την ποιότητα των δύο μερών. Σε γενικές γραμμές πάντως στην πράξη, και υπάρχουν πολλά τέτοια παραδείγματα, το αποτέλεσμα είναι η πλήρης εξάρτηση του μελετητή από τον ανάδοχο. Στην ουσία οι ανάδοχοι διευρύνουν το δυναμικό τους αποκτώντας υπαλληλικά γραφεία μελετών.

Κριτήρια αξιολόγησης ανάθεσης κ.λπ.

Η επίσημη δικαιολογία επιβολής του συστήματος M/K είναι η συντόμευση του χρόνου και η μείωση του κόστους. Στην πράξη αυτό σε καμία περίπτωση δεν έχει αποδειχθεί και τούτο διότι και οι δύο αυτοί παράγοντες, ιδίως ο πρώτος, εξαρτώνται

από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες που είναι ανεξάρτητες από το σύστημα σχεδιασμού.

Για τα κριτήρια αξιολόγησης προτιμώ να μην πω πολλά, όλοι τα γνωρίζουμε στην πράξη. Ενώ υποτίθεται ότι υπάρχει βαθμολόγηση, συνήθως αυτή είναι ισοπεδωτική, ώστε ο διαγωνισμός να καταλήγει μειοδοτικός, ή είναι αντιφατική. Επί πλέον πως είναι δυνατόν, εάν δεν κάνω λάθος, η επιτροπή αξιολόγησης των υποτιθέμενων ενστάσεων (διάβαζε μαχαίρωμα – φιλικό ή εχθρικό) να είναι η ίδια που βαθμολογεί σε πρώτο στάδιο;

Οι Ανάδοχοι, σε ένα ποσοστό, συμφωνούν για διάφορους λόγους με το σύστημα της M/K γιατί συντομίζονται οι διαδικασίες, περιορίζεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των σοβαρότερα ενδιαφερομένων. Οι υπέρογκες όμως δαπάνες συμμετοχής έχουν οδηγήσει σε πλείστες όσες παρεκτροπές που νοθεύουν τόσο το σύστημα το ίδιο όσο και τη σχέση αναδόχων – μελετητών.

Αρνητικές εμπειρίες

Παρ' όλες τις αρνητικές εμπειρίες μας έχουμε κατά καιρούς συμμετάσχει σε διάφορες M/K, τόσο διότι έχοντας ένα σχετικά μεγάλο και οργανωμένο μελετητικό γραφείο έχουμε ανάγκη από μια συνεχόμενη ροή εργασίας και επίσης διότι δεν μπορούμε να αποξενωθούμε από όλες τις Εργοληπτικές Εταιρείες. Έχουμε προσπαθήσει από κοινού να βρούμε λύσεις στα διάφορα προβλήματα που υπάρχουν. Πιστεύω όμως ότι το αμοιβαίο καλό, τόσο των Αναδόχων όσο και των Μελετητών, αλλά και της Πολιτείας και του τελικού Χρήστη του Έργου, είναι η αντικατάσταση του συστήματος με εκείνο της διασφάλισης των σωστών και ολοκληρωμένων μελετών, της ορθολογικής και ποιοτικής ανάθεσης της κατασκευής με κριτήριο την ποιότητα και όχι μόνο το στενώς εννοούμενο κόστος και της ουσιαστικής επίβλεψης της κατασκευής.

δίπλα: Γενική άποψη του κτιρίου του Υπουργείου Μεταφορών

πάνω: Εσωτερική άποψη της αίθουσας συνεδρίων στην Κέρκυρα όπως αυτή διαμορφώθηκε για τη Σύνοδο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το 1994

Μελετοκατασκευές: Αρχιτεκτονική σε πακέτα

του *Τάσου Κ. Μπίρη*, αρχιτέκτονα, καθηγητή Τμ. Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ

Αναρωτιέμαι, τι θα σήμαινε για την Τέχνη και τον Πολιτισμό και πώς θα αντιδρούσε το σαστισμένο από τις εκσυγχρονιστικές καινοτομίες μυαλό μας, εάν η διαδικασία της μελετοκατασκευής ή του «πακέτου» επεκτεινόταν, πέραν της αρχιτεκτονικής και στη ζωγραφική, στη γλυπτική, στη μουσική και –εν τέλει– στην ποίηση.

Ας φαντασθούμε για παράδειγμα τι θα συνέβαινε με το «Άξιον Εστί» του Οδυσσέα Ελύτη αν γινόταν με μελετοκατασκευή. Πράγμα όχι τόσο φανταστικό, αν σκεφτεί κανείς ότι και τα πιο σημαντικά και ευαίσθητα αρχιτεκτονικά θέματα κοινωνικού ή πολιτιστικού περιεχομένου έχουν πια σήμερα αυτή τη βάσκανο μοίρα, κάτι που είκοσι χρόνια πριν κανείς δεν θα πίστευε ότι μπορούσε να συμβεί.

Έτσι λοιπόν θα έπρεπε να υποθέσουμε ότι και το έργο του μεγάλου μας ποιητή, για να είναι εγκαίρως έτοιμο για την Ολυμπιάδα του 2004, θα έπρεπε να ακολουθήσει και αυτό τη γνωστή διαδικασία: α) Να γράψει ο Ελύτης ένα αρχικό γενικό σκαρίφημα, ένα είδος «προσχέδιου».

β) Να προκηρυχθεί στη συνέχεια διαγωνισμός –προσοχή, όχι μεταξύ ποιητών, αλλά μεταξύ εκδοτών– με αντικείμενο την τελική μορφή του ποιήματος βασισμένη στην αρχική ιδέα, καθώς επίσης και την διακρίβωση του ελαχίστου χρόνου και κόστους για την έκδοσή του.

γ) Να υποβάλουν οι διαγωνιζόμενοι εκδότες την «ποίησή» τους, σκαρωμένη καταλλήλως από υπαλλήλους τους ποιητές, πιστούς, αφοσιωμένους και –κυρίως– εργαζόμενους έναντι πινακίου φακής, για να εκτελέσουν αυτό το απίστευτο μα-σκαριλίκι.

δ) Να γίνει αξιολόγηση των προτάσεων του διαγωνισμού από μια, ελεγχόμενη από τον εργοδότη, επιτροπή κρίσεως του τύπου «Γιάννης κερνά και Γιάννης πίνει».

ε) Να αποφασισθεί από αυτήν ποια πρόταση είναι «πιστότερη» προς το πνεύμα του αρχικού προτύπου (ίσως και καλύτερη από αυτό!) και ταυτοχρόνως φηηνότερη και γρηγορότερη από κάθε άλλη. Και μάλιστα να βγει αυτή η απόφαση βάσει «αντικειμενικών κριτηρίων» κατ’ εικόνα και ομοίωση της επιτροπής, που τα σκέφτηκε, ώστε η ασάφεια και η αυθαιρεσία τους να εξασφαλίζει τα γνωστά μαγειρέματα.

Είναι βέβαιο ότι, μετά την επιτυχία και εμπρόθεσμη έκβαση του διαγωνισμού, ο πρόεδρος του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου (όπως έκανε πολύ πριν από αυτόν ο καινοτόμος πρόεδρος του Τεχνικού Επιμελητηρίου) θα μπορούσε εύλογα να καυχηθεί: Ότι βρήκαν δουλειά περισσότεροι, και όχι ένας μόνο, ποιητές.

Ότι αναζητήθηκε και αξιολογήθηκε αντικειμενικά μια πολύ πλουσιότερη συγκομιδή ποιητικών προτάσεων, εκδοχών, ερμηνειών, απ’ ό,τι εξασφάλιζε –ως είχε– η αρχική ιδέα του Ελύτη, προς όφελος του Πολιτισμού και της Κοινωνίας!

Ότι επιτέλους αποκτήσαμε μια ταχύρυθμη και μη

υπερβαίνουσα τις προθεσμίες και τον προϋπολογισμό, εκσυγχρονισμένη ποιητική παραγωγή.

Ότι, ότι, ότι...

Θα ήταν όμως επίσης βέβαιο ότι θα είχαμε διαμορφώσει και θεσμοθετήσει μια συλλογική αντίληψη για το τι είναι και πώς γεννιέται η ποίηση και πώς αποτιμάται η αξία της, ταυτόσημη με εκείνη που αφορά στο τι είναι, πώς κατασκευάζονται και πώς αποτιμώνται με ακρίβεια τα τυποποιημένα τσιμεντένια «μπλόκια» των λιμενικών έργων.

Θα είχαμε επίσης μια «ποίηση» των επιχειρηματιών –εκδοτών και των επάλληλων υπαλλήλων– ποιητών τους.

Θα είχαμε επιτέλους μια φθηνή και γρήγορη ποίηση μια ποίηση ασφαλή, «με το κλειδί στο χέρι».

Βεβαίως δεν θα είχαμε το πραγματικό «Άξιον Εστί» του Ελύτη, αλλά μια –ως άνω– βελτιωμένη παραλλαγή του μια εκδοχή η ερμηνεία του, καμωμένη από κάποιον άλλο, κομμένη και ραμμένη στα μέτρα κάποιου τρίτου, τέταρτου ή πέμπτου. Οι υπεύθυνοι «φορείς» θα έλεγαν βεβαίως ότι η ρεπλικα σέβεται και αναδεικνύει απολύτως το πρωτότυπο, παρά τις ανεπαίσθητες βελτιώσεις που επιφέρει σ’ αυτό. Αυτό όμως δεν θα πείραζε κανένα. Άλλωστε, σ’ ένα πρώτο επίπεδο το «Άξιον Εστί» διαφέρει από το «ανάξιον εστί» μόνον κατά δυο πρόσθετα αθώα γράμματα (δυο υποστυλώματα, ή δυο δοκάρια, εάν επρόκειτο για την αρχιτεκτονική). Σ’ ένα άλλο όμως, όπου κρίνεται η ουσία και το νόημα των εννοιών και των πραγμάτων, τέτοιου είδους «ανεπαίσθητες» προσθαφαιρέσεις σημαίνουν πλήρεις ανατροπές και καταρρέουσες υψηλών κοινωνικών, ηθικών και πολιτισμικών αξιών. Σημαίνουν επίσης τον ευτελισμό της ποίησης και των ποιητών.

Θα πει κανείς ότι είναι –σκόπιμα– υπερβολική η υποθετική μου ιστορία. Όμως, όλο και συχνότερα, παρόμοιες υποθετικές υπερβολές του χτες και του σήμερα αποδεικνύονται προφητικές για το αύριο και το μεθαύριο.

Μου φαίνεται μάλιστα ότι είμαστε πολύ γελασμένοι αν νομίζουμε ότι ο ευτελισμός που περιγράφει (παρ’ ό,τι μεταφορικά αφορούσε την αρχιτεκτονική), δεν συμβαίνει και στην ποίηση γιατί τάχα οι ισχυρές εξουσιαστικές δυνάμεις που τον προκαλούν την θεωρούν υψηλότερη μορφή τέχνης από την αρχιτεκτονική. Ότι την σέβονται και γι’ αυτό την αφήνουν ήσυχη και απείραχτη στο ύψος της.

Αντίθετα, η αρχιτεκτονική είναι που τους νοιάζει που την «αγατούν» και την «προστατεύουν» με τον τρόπο τους περισσότερο. Γιατί η ποίηση και οι άλλες μορφές καθαρής Τέχνης δεν σημαίνουν για εκείνες παρά την –έστω μεγάλη– υπεραξία τους σε χρήμα, (που άλλωστε αυτές οι ίδιες ρυθμίζουν), προσαυξημένη με το ιδιόμορφο όφελος που προσφέρει η Τέχνη όταν «αξιοποιείται» –με ή χωρίς την θέλησή της– ως σύμβολο της ισχύος και των οραμάτων αυτών των παντοδύναμων μηχανισμών. Κατά τα άλλα όμως, η υλική αξία του ιδίου

του έργου τέχνης είναι συνήθως ελάχιστη. Όσο κοστίζει ο μουςαμάς, το τελάρo, το χαρτί, το χρώμα. Ενώ η αρχιτεκτονική έχει την ατυχία να είναι διαφορετική ως προς αυτό το ζήτημα. Το αρχιτεκτόνημα, πέρα από την υπεραξία που έχει και αυτό όταν είναι, ή θεωρείται ότι είναι, έργο τέχνης, έχει και μια πρόσθετη τεράστια πρωτογενή αξία που μεταφράζεται άμεσα σε ζεστό χρήμα – και μάλιστα αδιάφορο αν είναι καλό ή κακό. Προέρχεται από αυτή καθ’ εαυτή την υλική του υπόσταση, ως κατασκευή. Η αρχιτεκτονική –καλή ή κακή– εκφρασμένη σε απλά τετραγωνικά ή κυβικά μέτρα χώρου ή κατασκευής είναι πρωτεύουσας σημασίας τεχνο-οικονομικό μέγεθος και μοχλός επιτάχυνσης ή επιβράδυνσης της εθνικής μας ανάπτυξης.

Έτσι, η αρχιτεκτονική των κτιρίων και της πόλης –καλή ή κακή– εκτός από τους αρχιτέκτονες θρέφει μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, βιομηχανίες, μεσσίτες, κόμματα, κυβερνήσεις. Να γιατί την «αγατούν» και «νοιάζονται» για την πορεία και το αποτέλεσμα της, τόσο οι επίσημοι και νομιμόφρονες κοινωνικοί φορείς, όσο και οι τρομοκράτες. Την υπολογίζουν στα σχέδιά τους εξ αιτίας του συμβολισμού αλλά και του κόστους της. Την θέλουν στα μέτρα τους και υπό τον έλεγχό τους για να την αξιοποιήσουν ο καθένας με τον τρόπο και τη δύναμη που κατέχει.

Το φαινόμενο δεν είναι μόνο τωρινό. Απλώς σήμερα κεντρικός στόχος είναι ο άκρατος ωφελιμισμός. Ανάλογης ποιότητας είναι και ο έλεγχος. Επιβάλλεται άλλοτε με το μαλακό και άλλοτε με τη βία. Γιατί βία είναι η αφύσικη δημόσια προβολή από τα πανίσχυρα μέσα ενημέρωσης της κακής αρχιτεκτονικής και μέσω αυτής η στρέβλωση των συλλογικών – νοητικών και αισθητικών μας κριτηρίων και ανακατασκευών. Και όταν όλα αυτά δεν αρκούν η βία παίρνει τη μορφή νέων θεσμοθετημένων από την Πολιτεία –δηλαδή υποχρεωτικών– «βελτιωτικών» διαδικασιών και διατάξεων, όπως είναι η μελετοκατασκευή.

Τι άλλο είναι αυτός ο νέος γενικευμένης χρήσης «θεσμός» παρά επίσημη, νομότυπη μέθοδος χειραγώγησης και υποβάθμισης της ελεύθερης δημιουργίας (αλλά και αυτής της αγοράς ακόμα); Γιατί άραγε δεν αρκούν πια οι υφιστάμενες διαδικασίες δημόσιου ελέγχου και αξιολόγησης, τουλάχιστον της δημόσιας αρχιτεκτονικής, όπως οι Πανελλήνιοι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί; Μα διότι συντηρούν τις κορυφές του πατροπαράδοτου τριγώνου: εργοδότης – εργολήπτης – αρχιτέκτων, αυτόνομες και αλληλοελεγχόμενες. Επιπλέον, δίνουν στον αρχιτέκτονα, ιδιαίτερα όταν έχει επιλεγεί μέσω αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, στοιχειώδη κυριότητα στο έργο του. Ενώ η σημερινή συγκυρία τον θέλει άβουλο υπάλληλο του εργολήπτη – επιχειρηματία, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων μιας αυστηρά και κατάλληλα επιλεγμένης διεθνούς παρέας «διασημοτήτων». Τώρα τελευταία αρχίζουμε να τους γνωρίζουμε και δια ζώσης αρχικά, ως «φιλέλληνες» και στη συνέχεια ως ελεύθερους σκοπευτές της πίτας των Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτοί, μαζί με τους εκκολλαπτόμενους δικούς μας, είναι οι εξαιρέσεις, που επιβεβαιώνουν και ενισχύουν τον κανόνα του συστήματος των μελετοκατασκευών και των «πακέτων».

Αντίθετα, στην πλειονότητα των συνήθων περιπτώσεων οδεύουμε προς μια, πολυώνυμης –δηλαδή ανώνυμης– πατρότητας, αρχιτεκτονική που πραγματοποιείται με επάλληλες παρεμβολές επιμέρους «υπευθύνων» και «ειδικών» υπαλλήλων. Έτσι μπερδεύεται, κατατίμνεται και, τελικά, χάνεται η συνολική οντότητα και η ευθύνη της αρχιτεκτονικής δημιουργίας.

Το «τρίγωνο» αντικαθίσταται από ένα πολύ απλούστερο και ευέλικτο «δίπολο»: Είναι το ζεύγος του εργοδότη και του εργολήπτη, που επικοινωνεί και συνεννοείται γρήγορα, χαμηλόφωνα και αποδοτικά, χωρίς παρεμβολές τρίτων.

Τέρμα, λοιπόν, ο ενοχλητικός διανοούμενος, ελεύθερα σκεπτόμενος αρχιτέκτονας. Ακόμα και η σπάνια βράβειός του σε Πανελλήνιο διαγωνισμό δεν αρκεί πια για να υποχρεώσει όλο αυτό το πανίσχυρο –τοπικό αλλά και διεθνές– κοινωνικό δυναμικό να δεχτεί, χωρίς να έχει την δυνατότητα βολικών αλλαγών και παρεμβάσεων, τις ξεπερασμένες του ιδέες περί οικονομίας, γνησιότητας και κοινωνικής ευαισθησίας της αρχιτεκτονικής, μεσούντος του στιλπνού διεθνούς εκσυγχρονισμού του θεάματος και της κατανάλωσης.

Και δεν φτάνει που μας βάζουν άλλοι τη θηλιά στο λαιμό. Σπεύδουμε να τη βάλουμε και μόνοι μας. Βλέπω τις ίδιες τις Σχολές Αρχιτεκτονικής να φτιάχνουν τις κτιριακές τους εγκαταστάσεις με Μελετοκατασκευή. Κι’ ας καμώνονται δήθεν ότι εναντιώνονται στο σύστημα. Βλέπω στις αίθουσες των σχεδιαστηρίων τους ότι το πρότυπο του αρχιτέκτονα που διατηρεί μια βαθιά και ισοδύναμη προσωπική σχέση και επαφή από αρχής μέχρι τέλους με τη δημιουργία του ως σύνολο, να βάλλεται και να χάνεται ήδη από τα χρόνια των σπουδών. Αντίθετα, προωθείται ο τύπος του τάχα «μεγάλου συνθέτη», αιθεροβάμονος και απόμακρου εστέτ, που κινείται ή σταματά κάπου ανάμεσα στο όνειρο, το όραμα και μια εξιδανικευμένη πραγματικότητα. Η μεγαλειότης του αρκείται μόνο σε ένα πολύ φανταχτερό γενικό και ασαφές προσχέδιο (μου έρχεται αμέσως στο νου το φανταστικό «προσχέδιο» του Ελύτη που αναφέρθηκε προηγουμένως). Τα υπόλοιπα, δηλαδή τα «επιτημένα» και «βαρετά» στάδια της αρχιτεκτονικής, εννοείται ότι θα τα κάνει κάποιος άλλος ίσως ο ανερχόμενος (και πλέον επαγγελματικά ισόβαθμος του μεγάλου «Μαίστορα»), τεχνοκράτης απόφοιτος των Τ.Ε.Ι. Το βολικό σχήμα της μελετοκατασκευής ως προστατευτική μήτρα τους χωρά όλους. Για όλους βρίσκει θέση και μοιβή.

Να λοιπόν γιατί πιστεύω ότι η επιτυχία της διαδικασίας του «πακέτου» ως εργαλείου για να τιθαρευτούν, να ελεγχθούν και να εκσυγχρονισθούν η αρχιτεκτονική και οι αρχιτέκτονες δεν θα αργήσει να αγγίξει την ποίηση και τους ποιητές, που για την ώρα νομίζουν ότι την έχουν γλιτώσει!

Και τούτο θα συμβεί γιατί όλοι, μέσα ή έξω από το σύστημα, γνωρίζουν καλώς πόσο επικίνδυνες είναι οι ιδέες όταν δεν ελέγχονται, αδιάφορο αν τις γεννά η αρχιτεκτονική, η ποίηση, ή οποιαδήποτε άλλη μορφή γνήσιας δημιουργίας της ψυχής και του μυαλού. Περνούν σαν ηλεκτρικό ρεύμα μέσα από το περιοριστικό πλέγμα των διατάξεων και των θεσμοθετημένων διαδικασιών. Μεταφέρονται με την σκέψη από τον ένα στον άλλο, γεφυρώνοντας τους τόπους και τις αποστάσεις, ξεπερνώντας τα εμπόδια.

Γι’ αυτό μελλοντικά η ομογενοποίηση, η αυστηρή τήρηση αυτού του προστατευτικού συστήματος ελέγχου των ιδεών, όλο και θα εντείνεται, όλο και θα διευρύνεται.

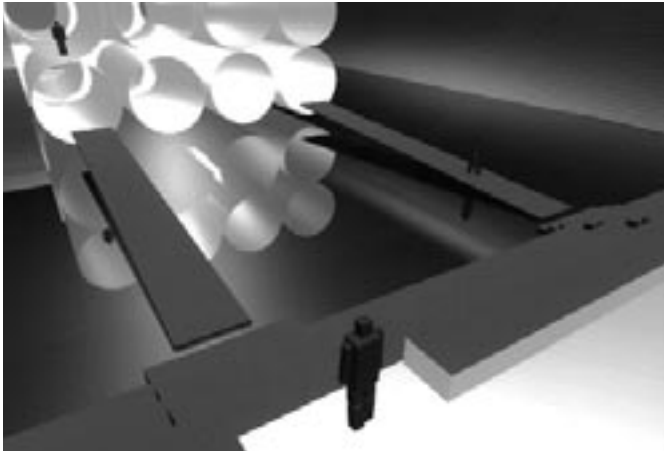
Εντούτοις, όπως διδάσκουν τα μαθηματικά και η γεωμετρία, το κενό ανάμεσα από δυο σημεία –κενό που στη ζωή είναι δίοδος και πέρασμα διαφυγής– είναι αναπόσπαστο χαρακτηριστικό της οσοδήποτε πυκνής σειράς ή ακολουθίας που μπορεί να σχηματίζεται από τη ρυθμική και πολύ κοντινή επανάληψή τους. Και ας φαίνεται αυτή από μακριά σαν αδιάκοπη περιοριστική γραμμή. Στην πραγματικότητα είναι διάτρητη σε όλο της το μήκος.

Τρίτη Biennale Νέων Ελλήνων Αρχιτεκτόνων

Την Τετάρτη 28 Νοεμβρίου και ώρα 20.00 στο σταθμό του Μετρό στο Σύνταγμα εγκαινιάζεται η «Τρίτη Biennale Νέων Ελλήνων Αρχιτεκτόνων». Την εκδήλωση οργανώνει το Ελληνικό Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής σε συνεργασία με την Ανώνυμη Εταιρεία Προβολής της Ελληνικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς ΑΕ, που είναι ο φορέας διοργάνωσης της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας 2001-2004.

Στην έκθεση θα παρουσιαστούν 38

πάνω στα ζητήματα που τίθενται από τις ραγδαίες οικονομικο-κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις. Οι προτάσεις που συμμετέχουν στην έκθεση διαπραγματεύονται την ταχύτητα ως νέα διάσταση σχεδιασμού και αντίληψης του χώρου της αρχιτεκτονικής. Εξετάζονται οι μεταβολές που υφίστανται τα παραδοσιακά εργαλεία αναπαράστασης και σχεδιασμού, και επαναπροσδιορίζονται κριτικά οι έννοιες και οι στρατηγικές με τις οποίες συνδέεται η αρχιτεκτονική δραστηριότητα.

πάνω: «Σχεδιασμός έκθεσης Future Homes», αρχ. Ανδρέας Αγγελιδάκης
μέση: «TV Dancing Boxes», αρχ. Λίνα Στεργίου

έργα, που επιλέχθηκαν κατόπιν διαγωνισμού από ένα σύνολο 130 έργων που υπέβαλλαν 87 μελετητές. Η επιτροπή επιλογής αποτελείται από τους αρχιτέκτονες: Σπύρο Αμούργη, Γιώργο Μανέτα, Βασίλική Πετρίδου, Γιώργο Πανέτσο και Ρένα Σακελλαρίδου.

Η «Τρίτη Biennale Νέων Αρχιτεκτόνων», με θέμα «Τόποι νομαδικής κατοίκησης», επιχειρεί να δώσει αρχιτεκτονικές απαντήσεις στις νέες κοινωνικές ανακατατάξεις. Η έκθεση καταγράφει τις προτάσεις των νέων αρχιτεκτόνων

Η έκθεση οργανώνεται με πέντε θεματικούς άξονες που ανιχνεύουν αντίστοιχα πέντε θεμελιώδεις έννοιες της αρχιτεκτονικής στις σύγχρονες διαστάσεις τους. Πρόκειται για το νομαδικό του χώρου, του χρόνου, του εδάφους, του ορίου και του κελύφους. Οι μελέτες που παρουσιάζονται στην έκθεση περιλαμβάνουν όλες τις κλιμακές αρχιτεκτονικού και αστικού σχεδιασμού, την κλίμακα του τοπίου, της πόλης, του δημόσιου και ιδιωτικού χώρου. Η παρουσίαση 38 έργων, που αφορούν δημόσια κτίρια, κατοικίες,

βιομηχανικά αντικείμενα, συμμετοχές σε διεθνείς αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς αλλά και πειραματικά-θεωρητικά projects, γίνεται με φωτογραφικό και σχεδιαστικό υλικό, με προπλάσματα, καθώς και με βίντεο προβολές.

Λόγω της φύσης του θέματος επιλέχθηκε να διοργανωθεί η έκθεση σε ένα δημόσιο, «νομαδικό», ευρείας χρήσης και υψηλής κινητικότητας χώρο της πόλης, όπως είναι οι σταθμοί του «Μετρό». Με αυτό τον τρόπο μια έκθεση αρχιτεκτονικής γίνεται ένα γεγονός πολιτισμού του καθημερινού βίου, που εμπλέκεται στη ζωή της πόλης και επιζητεί την αλληλεπίδραση με την καθημερινότητα του πολίτη. Η επιλογή ενός κοινόχρηστου χώρου τροποποιεί ταυτόχρονα, την αντίληψη για τους εκθεσιακούς χώρους και αναζητά μια άλλη ποιότητα στην καθημερινή εμπειρία της πόλης.

Όλες οι εκδηλώσεις θα μεταδίδονται στο διαδίκτυο, μέσω του κόμβου «Οδυσσέας» του ΥΠΠΟ, ενώ περισσότερες πληροφορίες για την έκθεση θα παρέχονται στην ιστοσελίδα του ΕΙΑ www.heliarch.gr από τις 20 Οκτωβρίου 2001.

ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Θα ήθελα να θέσω στην κρίση σας τη διαφήμιση που αυτό το διάστημα παρουσιάζεται στην τηλεόραση και όπου διαφημίζεται το έργο του Πολιτικού Μηχανικού κ. Μπάμπη Βωβού ως δημιουργήματα Αρχιτεκτονικής του αιώνα που άνοιξαν νέους ορίζοντες στον τόπο μας, και συγχρόνως δείχνονται φωτογραφίες από τα έργα του στη Λ. Κηφισιάς.

Στην Αρχιτεκτονική Σχολή Θεσσαλονίκης ο δάσκαλός μας Θουκυδίδης Βαλεντής, όταν χρησιμοποιούσαμε τη λέξη δημιουργώ εξηγώντας τα σχέδιά μας, μας κοιτούσε λοξά μειδώντας, λέγοντας με ευγένεια: «παιδί μου δημιουργός είναι μόνο ο Θεός». Και ήρθε η εποχή, μετά 35 χρόνια, να μεινουμε βουβοί βλέποντας και ακούγοντας στην Τi-Bi, ότι υπάρχει στη γη ο κ. Μπάμπης Βωβός που ως Θεός δημιουργεί σύμβολα Αρχιτεκτονικής, όντας ον, Πολιτικός Μηχανικός και που ενεργεί πάντα με γνώμονα τον άνθρωπο (και όχι το υπερβάλλον κέρδος, με υπερβάλλοντα ύψη οικοδομών, τα οποία όμως συ-

χνώνως αυτοδιαφημίζονται και ως αγαθά δικά μας, που όμως δεν μας ανήκουν ακόμα, αλλά θα δυνηθούμε βάσει του χρηματιστηρίου... Αθηνών να τα καταστήσουμε περιόπου... ιδιοκτησίες μας). Επίσης ως άνθρωποι, όντα που θρώσκουμε ψηλά, με τα έργα του ψηλώσαμε... τον ορίζοντά μας (αν και για το καλό μας θα ήταν να πλάταινε ο ορίζοντάς μας). Για την Ιστορία της σύγχρονης πόλης, ειδικά όσον αφορά το Λεκανοπέδιο της Αττικής, θα έδειχνε σεβασμό στο περιβάλλον για έναν καλύτερο κόσμο (χωρίς φαινόμενα θερμοκηπίου) όταν έλειπαν τα γυάλινα κουτιά από τη Λ. Κηφισιάς, που λόγω της θερμότητας που εκπέμπουν, το ποτάμι του καυσαερίου που κυλά δίπλα τους, δεν το αφήνουν να «εξαερωθεί» και το τρώμε στη «μάπα» ως δούλοι προσκεκλημένοι του!!!

Ως προς τα λάφυρα που είναι κρεμασμένα στις όψεις των κατασκευών του κ. Μπάμπη Βωβού –τα αιωρούμενα αυτά υπολείμματα κατασκευαστικών στοιχείων οικοδομών– μας θυμίζουν τον... από μηχανής θεό (σκηνής θεάτρων) όπου εκεί συμβαίνουν όσα συμβαίνουν, για μια παράσταση συγκεκριμένη όμως και όχι ως διηγετικές βίωμα. Και επειδή η παράσταση επί της Λ. Κηφισιάς δυστυχώς δεν έλαβε ακόμη τέλος και επειδή άγνωστοι αι βουλαί του κ. Μπάμπη Βωβού –ως προς την Αρχιτεκτονική– παρακαλώ για τις δικές σας ενέργειες ώστε τουλάχιστον το σπίτι μας να μείνει αλώβητο εν ειρήνη και ηρεμία μακριά από πειρατείες στην Αρχιτεκτονική μας παράδοση, μνήμη και γνώση.

Όλα αυτά δεν σημαίνουν ότι δεν εκτιμώ τις γνώσεις του κ. Μπάμπη Βωβού, ως Πολιτικού Μηχανικού και την ικανότητά του ως προς την οργάνωση και τη δυναμικότητά του, στα σύγχρονα μέσα. Εκείνο που θέλω να εκφράσω όμως είναι: α) Το να σεβόμαστε αυτό που δεν σπουδάσαμε, περισσότερο από αυτό που σπουδάσαμε και υποτίθεται ότι το γνωρίζουμε και β) Το χρέος απέναντι στους δασκάλους μας που τώρα δεν ζουν πια, Πάτροκλο Καραντινό και Θουκυδίδη Βαλεντή, καθηγητών Γενικής και Ειδικής κτιριολογίας, δηλαδή επί θεμάτων τα οποία άπτεται η ως άνω διαφημιζόμενη επιχειρηματική δραστηριότητα.

Μετά τιμής φιλικά
Ιωάννης-Πέτρος Μακρίδης
Αρχιτέκτων Μηχανικός

Ελένη Φεσσά-Εμμανουήλ, Δοκίμια για τη Νέα Ελληνική Αρχιτεκτονική

Τα «Δοκίμια για τη Νέα Ελληνική Αρχιτεκτονική» δεν αποτελούν ένα ενιαίο κείμενο βιβλίου, όπως με σαφήνεια άλλωστε φανερώνει και ο τίτλος του, συγκροτούν όμως την κοινή διαπραγμάτευση ενός παρθένου σχεδόν ερευνητικού πεδίου και προσφέρουν με πρώτη τεκμηριωμένη θεωρητική και κριτική θεμελίωσή του. Και εδώ ακριβώς πρέπει να επαινεθεί η συγγραφέας, τόσο για τη σοφία να επιλέξει τη μορφή των δοκιμίων, όσο κυρίως για την τόλμη και τη γνώση, να προσεγγίσει ιστορικά μια περίοδο χωρίς χρονική απόσταση, να σκιαγραφήσει μια εποχή αλληλοσυγκρουόμενων ιδεολογιών, μανιφέστων και παθών και να ανατρίψει κριτικά τέλος τους εκθέτες αυτής της αρχιτεκτονικής, οι οποίοι ζουν ακόμα μεταξύ μας ή έχουν πρόσφατα αποχωρήσει από το προσκήνιο.

Η κατά σειρά κατάταξη των δέκα δοκιμίων στον τόμο περιέχει τη σημασιολογική σκοπιμότητα μιας προσέγγισης, που ελαύνεται, από τις ιδεολογικές κατευθύνσεις, πηγαίνει στα πράγματα και τα προϊόντα και καταλήγει στα κενά και τα τραύματα της Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής.

«Η ιδεολογική κρίση της ελληνικής αρχιτεκτονικής 1827-1940», το πρώτο δοκίμιο περιγράφει ακριβώς την τομή ανάμεσα στην επιβίωσση μέχρι τον απελευθερωτικό αγώνα και την αναβιώσση μετά απ' αυτόν μορφολογία της αρχιτεκτονικής στον ελλαδικό χώρο. Η εγκατάλειψη των μεταβυζαντινών μορφών οδηγεί στο άλμα προς τα πίσω με τον κλασικισμό και τους άλλους –ισμούς –λαϊκισμό, δημοτικισμό, κ.ά.– αλλά και προς τα εμπρός με τον ελληνικό Μοντερνισμό, το Μεταμοντερνισμό και την Αποδόμηση του 20ού αιώνα. Είναι ένα χρονικό δοσμένο με λεπτομέρεια και καιρίες επισημάνσεις ως δράση, ιδεολογία και δράμα των αρχιτεκτονικών τεχνολογιών, που μεταφτευούνται μιμητικά ή μεταπλάθονται δημιουργικά σε μια περιφερειακή χώρα, από τα κέντρα του πολιτιστικού γίγνεσθαι των δύο αυτών αιώνων.

Η επόμενη προσέγγιση επιγράφεται «Πρότυπα, κανόνας και ελευθερία στην Αρχιτεκτονική της Νεότερης Ελλάδας». Εδώ ανιχνεύονται οι επιδράσεις και οι προϋποθέσεις -ιστορικές και άλλες- του θεωρητικού οικοδομήματος της αρχιτεκτονικής –ο Βιτρούβιος και η Δύση με το έρμα της Αρχαιότη-

τας– και η άλλη παράδοση της Ανατολής και του Βυζαντίου με τη δογματική διδασκαλία, αιώνων αληθειών. Μορφές και αλήθειες της αστικοποίησης με δυτική επίδραση και η παραδοσιακή αρχιτεκτονική ως διαχρονική επιβίωση στον ελλαδικό χώρο, θα γίνουν τα τεχνολογικά ιδιώματα με κορυφαίους εκπροσώπους τρεις αρχιτέκτονες, που κατά την Ελένη Φεσσά-Εμμανουήλ είναι: α) ο Λύσανδρος Κουταντζόγλου, ο καθαρολόγος δυτικοτρόπος με τον εξελληνισμένο κλασικισμό του, β) ο Αριστείδης Ζάχος, ο δημοτικιστής με το ευρωπαϊκό διαμέτρημα και τη σύνθεση νεωτερικών και παραδοσιακών στοιχείων στα κτίριά του, ιδιαίτερα στη ναοδομία, και τέλος γ) ο Άρης Κωνσταντινίδης, ο ριζοσπάτης αρχιμάστορας και φιλόσοφος που έκτισε με το είναι του γεμάτο ελληνική παράδοση χωρίς ίχνος παραδοσιακών μοτίβων. Στο δοκίμιο αναπτύσσονται με διεισδυτική ικανότητα οι ιδέες και αναλύονται βασικά έργα των τριών αυτών δημιουργών, οι οποίοι αξιολογούνται ως οι κορυφαίοι των δύο αιώνων – μια ουσιαστική προσέγγιση, που ασφαλώς θα προκαλέσει συζητήσεις και ενδεχομένως προβληματισμούς ανατρεπτικούς, καθώς τα ερεθίσματα αυτού του δοκιμίου είναι πλούσια σε ερωτήματα, αντιρρήσεις και συγκρίσεις.

Τα «Ζητήματα αρχιτεκτονικής ιστορίας και κριτικής» αναφέρονται στο θεμελιακό ζήτημα της ιστοριοβιώνουσα μέχρι τον απελευθερωτικό αγώνα και την αναβιώσση μετά απ' αυτόν μορφολογία της αρχιτεκτονικής στον ελλαδικό χώρο. Η εγκατάλειψη των μεταβυζαντινών μορφών οδηγεί στο άλμα προς τα πίσω με τον κλασικισμό και τους άλλους –ισμούς –λαϊκισμό, δημοτικισμό, κ.ά.– αλλά και προς τα εμπρός με τον ελληνικό Μοντερνισμό, το Μεταμοντερνισμό και την Αποδόμηση του 20ού αιώνα. Είναι ένα χρονικό δοσμένο με λεπτομέρεια και καιρίες επισημάνσεις ως δράση, ιδεολογία και δράμα των αρχιτεκτονικών τεχνολογιών, που μεταφτευούνται μιμητικά ή μεταπλάθονται δημιουργικά σε μια περιφερειακή χώρα, από τα κέντρα του πολιτιστικού γίγνεσθαι των δύο αυτών αιώνων.

Η επόμενη προσέγγιση επιγράφεται «Πρότυπα, κανόνας και ελευθερία στην Αρχιτεκτονική της Νεότερης Ελλάδας». Εδώ ανιχνεύονται οι επιδράσεις και οι προϋποθέσεις -ιστορικές και άλλες- του θεωρητικού οικοδομήματος της αρχιτεκτονικής –ο Βιτρούβιος και η Δύση με το έρμα της Αρχαιότη-

αθηναϊκού– αρχιτεκτονικού γίγνεσθαι της τελευταίας πενήκονταετίας. Έργα και αρχιτέκτονες, ιδέες ρεύματα, ροπές και συγκρούσεις δίνονται εδώ με συστηματική καταγραφή και αξιολογικό σχολιασμό. Πέρα από την ιστοριοδομική αξία της συλλογής ενός τεράστιου και διάσπαρτου υλικού, τεκμηριωμένου επίσης με πλούσια φωτογράφιση εικόνων και σχεδίων, η ενδελεχής αυτή πραγματεία διασώζει για τον ιστορικό του μέλλοντος όχι μόνον τους πρωταγωνιστές αλλά το σύνολο των αρχιτεκτονούντων της περιόδου, καθώς

αναφέρονται όλα τα ονόματα και ο νέος συλλογικός χαρακτήρας (team-work) της σύγχρονης αρχιτεκτονικής δουλειάς. Η όλη διάθρωση ακολουθεί χρονολογική ανάπτυξη με πρώτη τη μεταβυζαντινή περίοδο 1945-57 και κατόπιν τη χαρακτηριστική «βραχύβια άνοιξη» (1958-65). Ακολουθεί η προβληματική εξέλιξη με τη χούντα (1966-1975) και ολοκληρώνεται με τις επιδράσεις της διεθνούς μόδας (Μεταμοντερνισμός, Υπερομοντερνισμός και Αποδόμηση) στην ελλαδική αρχιτεκτονική παραγωγή. Σκιαγραφείται επίσης η στροφή του ενδιαφέροντος μετά το 1975 στην προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και η δράση και ο προβληματισμός του ακαδημαϊκού αρχιτεκτονικού κόσμου. Με πλαίσιο τον πολεοδομικό μετασχηματισμό της Αθήνας ερευνείται η αθηναϊκή αρχιτεκτονική στο επόμενο εκτενές επίσης δοκίμιο με τίτλο «Αθήνα στο δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα». Η μετάβαση από την όμορφη νεοκλασική πόλη στη «Μετάπολη» μέσα από τη δράση του Σχεδίου Μάρσαλ, την αντιπαροχή (η οποία κτίζει το νέο αστικό συννοήλευμα χωρίς κεφάλαια και χωρίς σχεδιασμό), την «πολυκατοικιοποίηση» και την εμπορευματοποίηση, είναι το περιεχόμενο ενός εξαιρετικά αποκαλυπτικού του ελλαδικού –κυρίως του

μοιραίου οικοδομικού οργανισμού (Bauboom), ο οποίος «μοίρα κική» οδήγησε στο γιγαντισμό, το διονυσιακό χάος και την παρδαλή λανσέρμα ή την «Αθήνα κουρελού», όπως την απεκάλεσε ο ακαδημαϊκός Π. Τέσης, του τέλους του 20ού αιώνα. Έργα, αρχιτέκτονες, δυνάμεις πεζοδρομήσεις και πελαγοδρομήσεις στον αθηναϊκό και ευρύτερο αττικό περίγυρο, αποκτούν το χρονονόμο τους με πληρότητα και δίκαιο σχολιασμό. Η διεθνής αρχιτεκτονική αμχανία βρίσκεται και εδώ γόνιμο έδαφος προβάλλοντας στο χώρο ευτελή περιτυλίγματα, ισοπεδωτικές λύσεις, όσο και ρηξικέλευθες ή ελικρινείς αρχιτεκτονικές προτάσεις, που δεν διαφεύγουν της προσοχής μιας προσεκτικής καταγραφής και έρευνας.

Έχοντας στέρεη θεωρητική και ιστορική γνώση του θέματος, η συγγραφέας παραθέτει στη συνέχεια την τρίτη θεματική κατηγορία, τα κριτικά της δοκίμια, όπου τίθονται επιμέρους ζητήματα. Το πρώτο με τίτλο: «Η περιθωριοποίηση των αρχιτεκτόνων στη διαμόρφωση της σύγχρονης ελληνικής πόλης και των σημαντικών κτιρίων της», σκιαγραφεί με γενναιότητα τη διάσταση ανάμεσα στη σύγχρονη κτιριοδομία και τους αρχιτέκτονες, οι οποίοι έχουν ουσιαστικά παραμεριστεί από κορυφαία δημόσια έργα, όπως τα Μέγαρα Μουσικής Αθήνας και Θεσσαλονίκης, το Μετρό, το αεροδρόμιο των Σπátων, κ.ά. Διερευνά τις αιτίες της νεοβαρβαρής αυτής συμπεριφοράς, η οποία εξοβελίζει από τον αστικό χώρο την αισθητική, τη βιτρουβανή δηλαδή *venustas*, που τελικά αποτελεί της διεθνούς ηθικής κάθε κοινωνίας. Κατά συνέπεια και μοιραία μια διάχυτη ανηθικότητα πλημμυρίζει το ατελείωτο οικοδομικό δυναμικό της αθηναϊκής Μετάπολης. «Ο αφανισμός της διατηρητέας Αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα», το επόμενο δοκίμιο, θίγει την αντιφατική συμπεριφορά της νεοελληνικής κοινωνίας απέναντι σε αξιολογήματα σύγχρονα κτίρια όπως τα «Ξενία», το Φιξ ή το κτίριο της εταιρείας αυτοκινήτων Ford στην οδό Συγγρού και θέτει κρίσιμα ερωτήματα για το θολό τοπίο της υπερβολής, τόσο για τη διάσωση, όσο και για την καταστροφή κτισμάτων του 20ού αιώνα. Η κριτική αυτή συμπληρώνεται με την ειδικότερη αναφορά του επόμενου δοκιμίου «Λάθηκα ένα παραδειγματικό αρχιτεκτονικό του Μεσοπολέμου», στο κτίριο εκθέσεων και σταθμού αυτοκινήτων (1934-35) της Ford, έργο του αρχιτέκτονα Γεωργίου Κοντολέοντα

(1896-1952), του οποίου με την ευκαιρία αυτή σκιαγραφεί την αρχιτεκτονική του δράση, φέρνοντας έτσι στο προσκήνιο ένα ημισημειωμένο σημαντικό αρχιτέκτονα του Μεσοπολέμου. Επισημαίνεται ακόμα το πρόβλημα της αξιολόγησης αυτών των κτιρίων και ο βαθμός επίδρασης που ασκείται από το εξωτερικό σε μια χώρα της περιφέρειας, όπως η Ελλάδα.

Αντίστοιχο είναι και το άρθρο για «Το Μέγαρο Τριανταφυλλάκου. Ένα σπάνιο δείγμα αρχιτεκτονικής Art Deco στην Αθήνα, έργο του Δημήτρη Φωτιάδη», ο οποίος υπήρξε ένας από τους ανανεωτές της αστικής αρχιτεκτονικής στη μεσοπολεμική Αθήνα.

Ο τόμος κλείνει με το δοκίμιο «Αρχαιολογία, αρχιτεκτονική και πολιτική: μια μεταϊστορική έκθεση στη Ρώμη με θέμα τα Δωδεκάνησα», αναφερόμενο κριτικά στη σημαντικότερη από τις τρεις εκθέσεις με τίτλο, «Η ιταλική παρουσία στα Δωδεκάνησα από το 1912 ως το 1948», που έγινε στη Ρώμη το 1996. Εδώ ελέγχονται προθέσεις και ανακρίβειες των ιταλών διοργανωτών στην παρουσίαση ενός τεράστιου αλλά αμφιλεγόμενου ανασκαφικού, αναστηλωτικού, πολεοδομικού αρχιτεκτονικού και τουριστικού έργου του τότε φασιστικού καθεστώτος της Ιταλίας στη Ρόδο, την Κω και τη Λέρο, μέσα από το οποίο είναι εμφανείς οι πολιτικά απεχθείς, οικονομικά εξοντωτικοί και πολιτισμικά αλλοτριωτικοί όροι του Μουσολίνι για τον δωδεκανησιακό ελληνισμό.

Κλείνοντας τη σύντομη αυτή σκιαγράφηση του επιβλητικού τόμου «των δοκιμών για τη Νέα Ελληνική Αρχιτεκτονική», θα πρέπει να προσθέσω και την άλλη αρετή αυτής της εξαιρετικής έρευνας: τον πλούσιο σε σελίδες, πληροφορίες και χρησιμότητα उपνηματισμό του κυρίως κειμένου. Ο ειδικός αναγνώστης βρίσκει εδώ την τέρψη του και αισθάνεται ευγνωμοσύνη για την πελώρια προσπάθεια της συγγραφέως να συγκεντρώσει δημοσιεύματα, συνεντεύξεις, παρατηρήσεις, συμπληρώσεις και πλήθος άλλων πολύτιμων στοιχείων στις πυκνογραμμένες σελίδες των υποσημειώσεων. Προσωπικά πιστεύω ότι το θαυμάσιο αυτό Λειμάνριο θ' αποδειχθεί πολύτιμο εργαλείο για την προώθηση της επιστημονικής έρευνας γύρω από τη Νεοελληνική Αρχιτεκτονική, ιδιαίτερα για τους νέους συναδέλφους.

Γ. Π. Λάββας
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Ζήσης Κοτιώνης, 44 Ιστορίες της Αρχιτεκτονικής, εκδόσεις Εκκρεμές, Αθήνα 2001, σελ. 211

Η αρχιτεκτονική είναι μοναδική τέχνη όπου μέσα της κατοικούμε, κάποτε ζητούμε από την αρχιτεκτονική να σχεδιάσει το σπίτι μας, άλλοτε πάλι την υπομένουμε συσσωρευμένη κατά όγκους μέσα στην πόλη. Πόσο όμως είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε ότι οι αρχι-

τεκτονικές μορφές είναι προϊόν μιας ανθρώπινης νοητικής δραστηριότητας και να επικοινωνήσουν μαζί τους ως ένα πνευματικό γεγονός που επηρεάζει τη συνειδησή μας και τη σωματική μας διάθεση και μας προσφέρει ψυχικές συγκινήσεις ή απογοητεύσεις; Οι 44 ιστορίες της αρχιτεκτονικής του Ζήση Κοτιώνη είναι στιγμιαίες προσεγγίσεις των αρχιτεκτονικών όλου του κόσμου και διατρέχουν αποσπασματικά όλη την ιστορία της ανθρώπινης οικοδομικής δραστηριότητας. Με τη ματιά του σχεδιαστή της αρχιτεκτονικής ή του θεωρητικού, με τη ματιά εκείνου που αναζητά το νόημα της πνευματικής και καλλιτεχνικής δραστηριότητας, με τη ματιά του ερμηνευτή που ερωτά για μια φιλοσοφία ζωής, ο συγγραφέας φέρνει το μπλαζέ κάτοικο της πόλης ή τον υποψιασμένο διανοούμενο αναγνώστη πρόσωπο με πρόσωπο με την αρχιτεκτονική ως πνευματικό γεγονός.

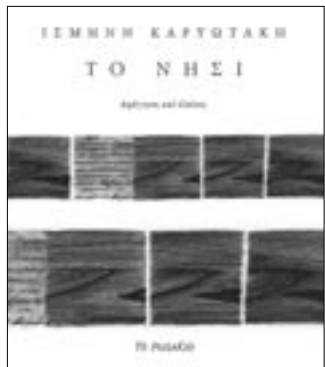
Στην εποχή μας, τα διαχωριστικά όρια που απομόνωναν την οικοδομική τέχνη στο περιορισμένο βασίλειο των τεχνικών επιστημών έχουν πέσει. Η αρχιτεκτονική όλο και περισσότερο γίνεται κομμάτι της μαζικής κουλτούρας και γίνεται ζωτική εκδήλωση του τρόπου ζωής και της καλλιέργειάς μας. Οι 44 ιστορίες μας προτρέπουν να εμβαπτιστούμε σε αυτό το καινούργιο κλίμα, προσφέροντάς μας τη δυνατότητα να απολαύσουμε

την αρχιτεκτονική σαν μια συναρπαστική αφήγηση. Το αν αυτή η αφήγηση είναι δοκίμιο ή λογοτεχνία, θεωρητική προσέγγιση ή βιωματικό χρονικό, ας το αποφασίσει ο κάθε αναγνώστης ανάλογα με τον τρόπο που θα αναγνώσει το πρωτότυπο αυτό βιβλίο.

Ισμήνη Καρυωτάκη, Το Νησί: αφηγήσεις και εικόνες, εκδόσεις το Ροδακί, Αθήνα 2001, σελ. 96

Η Ισμήνη Φειδή-Καρυωτάκη γεννήθηκε στα Ιωάννινα. Σπούδασε αρχιτεκτονική στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και σκηνογραφία στην Ecole Nationale des Beaux Artes. Εργάστηκε ως αρχιτέκτων με την ομάδα Γ. Κανδύλη (Παρίσι), σε θέματα πολεοδομικού σχεδιασμού και αργότερα (Αθήνα) στη Μελέτη του Πολιτιστικού Κέντρου Αθήνας. Από το 1986 ασχολείται με θέματα περιβαλλοντολογικού σχεδιασμού. Το 1997 πραγματοποιείται η πρώτη της ατομική έκθεση ζωγραφικής στην γκαλερί «24» και εκδίδεται το βιβλίο της «Στο σκοτάδι και στο φως λάμπει η ψυχή μου». Η έκθεση με τα έργα που συνθέτουν το δεύτερο βιβλίο της, «Το Νησί», θα πραγματοποιηθεί στην γκαλερί «Astra» από τις 8 έως τις 30 Νοεμβρίου 2001.

Ήδη από το πρώτο της έργο, η Ισμήνη Φειδή-Καρυωτάκη συνδέει την εικόνα με το κείμενο με σκοπό τη συγκρότηση μιας ενιαίας αφήγησης. Το κείμενο γίνεται ο «λόγος» της εικόνας. Από τη στιγμή που το έργο μετατρέπεται σε βι-

βλίο, διαφοροποιείται από την αρχική καλλιτεχνική του σύλληψη ενώ ταυτόχρονα κινείται σε έναν ευρύτερο χώρο. Το βιβλίο είναι ένας μικρόκοσμος όπου περικλείονται λέξεις, ονόματα, χρώματα, σχέδια, γραμμές και το έργο γίνεται κατ' ανάγκη χρηστικό αντικείμενο. Στο βιβλίο «Το Νησί» το κείμενο είναι υπαινικτικό και έμμεσο και προκύπτει από μια ανάγκη επι-

κοινωνίας. Είναι μια διαδρομή με την οποία η δημιουργός επιχειρεί την προσέγγιση και τελικά τη συνάντηση με ένα πρόσωπο μέσα στον περιορισμένο χώρο του Νησιού. Αυτή η «διαδρομή» παραπέμπει σε ονόματα ανθρώπων, τοπωνύμια, γεγονότα, τόπους και εσωτερικούς χώρους και είναι ανοιχτή σε πολλαπλές ερμηνείες. Το κείμενο και οι εικόνες δεν παρά ένα πρόσχημα για την εκτύλιξη των εννοιών της «διαδρομής». Μήπως η ίδια η Τέχνη δεν είναι μια «διαδρομή» για να γνωρίσουμε τον κόσμο και περισσότερο τον εαυτό μας;

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΩΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΠΡΟΣ ΕΚΔΟΣΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ»

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ Η ΠΡΟΥΠΗΡΕΣΙΑ ΣΕ ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ 49 11636 ΑΘΗΝΑ ΥΠΟΨΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ»

Έκδοση: ΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Το Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, σε συνεργασία με το Συμβούλιο Αρχιτεκτόνων της Ευρώπης, προγραμματίζουν την έκδοση με θέμα: «Οι Αρχιτεκτονικές Ενώσεις στην Ευρώπη και η επαγγελματική άσκηση της αρχιτεκτονικής στην Ευρώπη».

Η έκδοση αποτελεί στόχο της Ευρωπαϊκής Συνδιάσκεψης που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, το Σάββατο 5 και Κυριακή 6 Μαΐου 2001, με εκπροσώπους των επαγγελματιών φορέων (Σύλλογοι, Ενώσεις, Ινστιτούτα, Επιμελητήρια) των αρχιτεκτόνων της Ευρώπης.

Εκ μέρους των ευρωπαϊκών φορέων αρχιτεκτόνων παραβρέθηκαν οι: Utz Purr, Πρόεδρος του Συμβουλίου Αρχιτεκτόνων της Ευρώπης (ACE) και εκπρόσωπος του Ομοσπονδιακού Επιμελητηρίου Αρχιτεκτόνων και Πολιτικών Μηχανικών της Αυστρίας, Konstantin Kleffel, Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Αρχιτεκτόνων του Αμβούργου και εκπρόσωπος του Ομοσπονδιακού Επιμελητηρίου Αρχιτεκτόνων Γερμανίας στο ACE, Sampo Valjus, Αντιπρόεδρος της Ένωσης Αρχιτεκτόνων Φινλανδίας, Adrian Joyce, Πρόεδρος της Ομάδας

Εργασίας «Εκπαίδευση και Έρευνα» του ACE και μέλος του Βασιλικού Ινστιτούτου Αρχιτεκτόνων Ιρλανδίας, Jean Pierre Vergawe, δικηγόρος και Νομικός Σύμβουλος του ACE στις Βρυξέλλες, Jordi Farrando, μέλος του ΔΣ του Επιμελητηρίου Αρχιτεκτόνων της Καταλωνίας, υπεύθυνος Διεθνών Σχέσεων και Deputy Council Member της UIA, Region I, Angelo Monti, εκπρόσωπος του Εθνικού Συμβουλίου Αρχιτεκτόνων Ιταλίας, μέλος του Τμήματος Εξωτερικών Υποθέσεων, Amedeo Schiattarella, Πρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Ρώμης και της Ομοσπονδίας των Συλλόγων Αρχιτεκτόνων του νομού Lazio, David Guggenheim, Πρόεδρος της Επιτροπής Αξιολόγησης του Νέου Συλλόγου Αρχιτεκτόνων του Ισραήλ, Manuel de Queiroz, Πρόεδρος της Μόνιμης Επιτροπής I, «Εκπαίδευση και Επικοινωνία» του ACE.

Εκ μέρους της ΠΕΑ παραβρέθηκαν οι Παναγιώτης Γεωργακόπουλος, Πρόεδρος, Θανάσης Παππάς, Γενικός Γραμματέας, Γιώργος Σημαιοφορίδης, Ειδικός Γραμματέας, Κώστας Μπαρδάκης, Πετρίνα Μερτίου Αρχιτεκτόνων του Αμβούργου και Παναγιώτης Δεσποτόπουλος, Πετρούλα Φατούρου, μέλη του ΔΣ, επίσης οι Κωστής Μπελιμπασάκης, Πρόεδρος ΣΑΘ, Ιωάννης Τσουδερός, μέλος της ΔΕ του ΤΕΕ και πρῶην Πρόεδρος του ACE

(1997), Σωτήρης Παπαδόπουλος, Ίνις Μεσαρέ, Άννα Μελανίτου, Μηνάς Αγγελίδης, εκπρόσωποι του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ στο ACE, Ουρανία Κλουσιανιώτη, εκπρόσωπος του ΤΕΕ στο ACE, Λίζα Σιόλα, Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος της UIA, Νίκος Φιντικάκης, Σουζάνα Αντωνακάκη, μέλη του Ελληνικού Τμήματος της UIA, Ιωάννα Μητσου, υπεύθυνη της Ομάδας Εργασίας «Περιβάλλον και Τουρισμός» του Ελληνικού Τμήματος της UIA, Βασίλης Γρηγοριάδης, υπεύθυνος των καλοκαιρινών εργαστηρίων της UMAP, Δημήτρης Αντωνακάκης, Καλλιτεχνικός Διευθυντής του Κέντρου Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου. Τη Συνδιάσκεψη χαιρέτισαν οι Βασίλης Σγούτας, Πρόεδρος της UIA, Steen Gromark, Αντιπρόεδρος της Εθνικής Ένωσης Αρχιτεκτόνων Σουηδίας και Bernard Reichen, εκπρόσωπος του Διεθνούς Συμβουλίου Γάλλων Αρχιτεκτόνων.

Στην έκδοση –που έχει αναλάβει για λογαριασμό του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ η εταιρεία ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕ– παρουσιάζονται: – η δομή και η πρόσφατη ιστορία των ευρωπαϊκών επαγγελματιών ενώσεων και Συλλόγων Αρχιτεκτόνων (Αυστρία, Ιρλανδία, Βέλγιο, Ιταλία, Πορτογαλία, Γερμανία, Φινλανδία, Ισπανία, Σουηδία, Νορβηγία, Γαλλία, Μεγ. Βρετανία, Ελλάδα)

– θέματα επαγγελματικής άσκησης της αρχιτεκτονικής στις προαναφερθείσες χώρες με έμφαση στη διάρθρωση και δομή των επαγγελματικών φορέων, στις υφιστάμενες νομοθετικές ρυθμίσεις, στην εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών και των πρόσφατων τροποποιήσεων τους.

Όλα τα προηγούμενα στοιχεία ενημέρωσης συμβάλουν καταλυτικά στην επεξεργασία θέσεων και προτάσεων του ΔΣ του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ που διεκδικεί την αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου και την αναβάθμιση της αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα, καθώς και σε μια σταθερή ανταλλαγή μεταξύ των ευρωπαϊκών επαγγελματιών ενώσεων σε σχέση με την άσκηση της αρχιτεκτονικής και τις νέες συνθήκες της αγοράς εργασίας.

Ταυτόχρονα ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ θα συνεχίσει τις επαφές και τις διαπραγματεύσεις με τους αρμόδιους θεσμικούς φορείς (Υπουργεία, Αρχιτεκτονικές Σχολές) προκειμένου να εισακουσθούν οι ευρωπαϊκές συστάσεις, να θεσπιστεί μια εθνική πολιτική για την αρχιτεκτονική κατόπιν εκτεταμένου διαλόγου, αλλά και να μεταφερθούν αυτοί οι κρίσιμοι προβληματισμοί στο κοινωνικό σύνολο μέσω των ΜΜΕ.